

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 23 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Fru *Hildur Humla* är på grund av akut maginfl. arbetsoförmögen fr. o. m. 21 april tills vidare.

Stockholm den 21 april 1947.

Ake Schnell.

Kammaren beviljade fru Humla ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 21 innevarande april tills vidare.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Johnsson i Stockholm, som vid kammarens sammanträde den 16 april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att från och med den 12 april deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Herr statsrådet *Vougt* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet *Vougt*, som anförde: Herr talman! Herr Skoglund i Umeå har frågat mig vilka ytterligare inskränkningar eller jämkningar jag anser det vara möjligt att företaga i de för år 1947 planerade repetitions- och efterutbildningsövningarna. Till svar vill jag i första hand lämna några uppgifter beträffande antalet värnpliktiga, som i år ifrågakomma till inkallelser. Då till här berörda övningar icke inkallas värnpliktiga, vilka ha minst 180 dagars beredskap, ha de åldersklasser — 1939—40 samt 1944 — vilka beröras av repetitionsövningarna reducerats från cirka 135 000 till omkring 30 000. Till efterutbildningsövningar har varit avsett att inkalla åldersklasserna 1929 och 1930. Dessa omfattade ursprungligen 97 000 man, men på grund av beredskapsinkallelser är det allenast 13 000 som kommit i fråga för inkallelser. De åtgärder, som med hänsyn till arbetsmarknadsläget vidtagits beträffande den förstnämnda kategorien — de till repetitionsövningar ifrågakommande — ha medfört att omkring 7 000 på begäran av arbetsgivare eller efter egen begäran fått anstånd till senare omgångar i oktober och november eller till 1948. Bl. a. ha praktiskt taget samtliga värnpliktiga, som varit sysselsatta med skogsarbete i Norrland och de mellansvenska länen, fått anstånd. I åtskilliga fall har befrielse meddelats

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 18.

1

Svar på fråga. (Forts.)

värnpliktiga, vilka haft beredskapstjänst som varit av betydande omfattning även om den ej uppgått till exakt 180 dagar.

Beträffande de till efterutbildning ifrågakommande har ordnats så att de kunna få övningen förlagd till fyra olika omgångar, nämligen maj och juli samt — med särskild tanke på jordbrukarna — oktober och november. Den första omgången värnpliktiga av detta slag avses sålunda skola rycka in i början av maj. Jag vill erinra om att såväl repetitions- som efterutbildningsövningarna äro nödvändiga om ett mobiliseringsdugligt försvar skall kunna bibehållas. Särskilt bör uppmärksammas att det är i samband med efterutbildningsövningarna som de äldre värnpliktiga krigsplaceras i de befattningar i mobiliseringsorganisationen, som de skola inneha under de 10 år som återstå innan de lämna värnpliktsåldern. Efterutbildningsövningen avser nämligen att genom omskolning av dessa värnpliktiga eller komplettering av deras utbildning förbereda dem för uppgifter, som med hänsyn till deras ålder och fysiska förutsättningar passa dem bättre än de dittillsvarande.

Med hänvisning till de ökade svårigheterna på arbetsmarknaden och vikten av att produktionen i vårt land upprätthålles och i all möjlig omfattning intensifieras uppdrog jag den 29 mars åt chefen för armén att verkställa en skyndsamt utredning om i vilken omfattning den militära mobiliseringsberedskapen oundgängligen kräver inkallande till efterutbildningsövningar innevarande år och att inkomma med förslag till bestämmelser i avsikt att begränsa inkallandet till efterutbildningsövningar detta år. Chefen för armén har den 14 april avgivit det begärda förslaget. Enligt den verkställda utredningen skulle en begränsning av inkallelserna, därest en sådan befines nödvändig, lämpligen böra ske på så sätt att endast tre kategorier av värnpliktiga inkallas. Den första — och största — omfattar dem som från infanteriet, kavalleriet, pansartrupperna och artilleriet överförts till luftvärnet, ingenjörtrupperna, trängtrupperna och tygtrupperna för omskolning vid det nya truppslaget. Vidare skulle inkallas värnpliktiga vid ingenjörtrupperna, signaltrupperna och tygtrupperna för omskolning till nya uppgifter inom samma truppslag samt slutligen ett mindre antal värnpliktiga, vilka skulle omskolas till luftbevakningstjänst. Chefen för armén har hävdadt att inkallandet av dessa värnpliktiga — tillhopa omkring 5 700 — är oundgängligen nödvändigt, medan några vakanser i krigsorganisationen icke komma att uppstå innevarande år om övriga värnpliktiga icke inkallas.

Ehuru jag är medveten om att en lucka uppstår i vår krigsorganisation om inkallelser till efterutbildningsövningar nu icke ske i här nämnd omfattning har jag funnit mig böra gå i författning om ett återkallande av de inkallelser till efterutbildningsövningar, som redan utsänts till de värnpliktiga. Jag utgår då ifrån att en översyn bör företagas rörande lämpliga sättet att anordna efterutbildningsövningar, varvid det bör vara angeläget att undersöka huruvida icke en differentiering kan göras beträffande övningarnas längd med hänsyn till omfattningen av den omskolning, som vederbörande värnpliktig skall genomgå. Lämpligheten av en sådan differentiering bör givetvis vägas mot de ur rättvisesynpunkt uppställda kraven på lika lång tjänstgöring för alla. De här berörda frågorna torde kunna dryftas i samband med överväganden rörande värnpliktstjänstgöringens längd i dess helhet. Jag vill tillfoga att det synes mig fullständigt obestriddigt att en värnpliktsarmé icke kan upprätthållas utan att de värnpliktiga beredas tillfälle att förnya de kunskaper och färdigheter de förvärvat vid sin första tjänstgöring, samt att repetitions- och efterutbildningsövningar icke kunna under flera år eftersättas utan att obotliga skador uppstå för försvarets del.

Vad angår repetitionsövningarna kommer anstånd att meddelas för ett antal

Svar på fråga. (Forts.)

icke vapenföra, som erhållit inkallelse till maj månad. Beträffande övriga för repetitionsövningar ifrågakommande, vilka skulle fullgöra tjänstgöring mot slutet av innevarande år, är jag för dagen icke i stånd att lämna något slutligt besked.

Härefter yttrade:

Herr **Skoglund** i Umeå: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Vougt få framföra ett tack för det svar, som han nu lämnat på den av mig framställda frågan.

Jag noterar med tillfredsställelse, att man har övervägt att företaga vissa inskränkningar i de ursprungligen uppgjorda planerna angående inkallande av folk till efterutbildnings- och repetitionsövningar. Jag måste emellertid säga, att jag är litet tveksam, huruvida det kan vara någon egentlig nytta med att behålla det antal, som nu skall inkallas. Jag är ju inte sakkunnig på området, men jag föreställer mig att det är litet svårt att kunna ordna övningarna fullt fältmässigt, som det hette, under beredskapstiden. Jag är för övrigt inte alldeles ensam om den uppfattningen. Samma synpunkter ha framförts till regeringen från det socialdemokratiska ungdomsförbundet vid en uppvaktning, som gjorts i denna fråga.

På grund av frågans karaktär av en enkel fråga, skall jag inte orda vidare i denna sak. Jag skulle emellertid vilja rikta en vädjan till statsrådet Vougt i detta sammanhang. Jag tror att alltfört ur arbetskraftssynpunkt är angeläget att man tar under omprövning frågan om de efterutbildnings- och repetitionsövningar, som alltjämt äro avsedda att äga rum. Jag skulle därför för min del vilja säga, att det förfaller vara angeläget att statsrådet på nytt tar under mycket allvarlig omprövning att gå i författning om att helt inställa de under året planerade repetitions- och efterutbildningsövningarna.

I detta anförande instämde herrar *Forsberg, Gustafsson* i Bogla, *Bladh, Nilsson* i Landskrona, *Ohlsson* i Kastlösa, *Nilsson* i Göteborg, *Andersson* i Mölnadal, *Svensson* i Alingsås, *Andersson* i Hyssna, *Vigelsbo, Åkerström, Jacobson* i Vilhelmina och *Nilsson* i Varuträsk.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag undrar, om inte herr Skoglund och de herrar, som instämt med honom, i någon mån ha missförstått mitt svar. Jag har nämligen i svaret angivit, att de inkallelser till såväl repetitions- som efterutbildningsövningar, som utgått, ha återkallats. Jag sade till slut, att jag icke för dagen var beredd att lämna slutligt besked rörande de repetitionsövningar, som kvarstå på grund av att folk på begäran av arbetsgivare eller på egen begäran har fått anstånd ifrån början av året till slutet av året. Men det står fullständigt klart för mig, att det finns allt skäl att grundligt ompröva, huruvida dessa repetitionsövningar skola äga rum. Jag tror för min del, att när vi ha närmare tagit ställning till detta problem, skola vi finna, att det i nuvarande läge är nödvändigt att inställa också dem.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag motionerade i denna fråga i fjol sommar och diskuterade saken något med försvarsministern. Jag interpellade också i frågan i höstas och fick i stort sett ett negativt svar. Jag framhöll då, att jag trodde det var både möjligt och nödvändigt att intaga en annan ståndpunkt än vad försvarsministern då gjorde, och jag ber, herr talman, att få uttala min tillfredsställelse med att saken nu tycks ligga bättre till. Bättre sent än aldrig.

Svar på fråga. (Forts.)

Herr **Skoglund** i Umeå: Herr talman! Jag måtte ha uttryckt mig illa, eftersom man inte har uppfattat, vad jag sade till statsrådet Vougt. Det var den sista kategorien, som försvarsministern ännu inte tagit ståndpunkt till, som jag syftade på när jag uttalade en önskan om att statsrådet skulle taga under förnyad omprövning, hur man skulle göra med den. Jag ville för min del rekommendera, att även denna kategori skulle befrias från repetitions- och efterutbildningsövningar. Nu har statsrådet sagt, att han är beredd att göra en omprövning på denna punkt, och då äro vi tydligen ense om saken.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag förlänger en debatt, som inte bör bli lång eftersom det gäller att svara på en enkel fråga, men jag måste något förtydliga min ställning i den föreliggande frågan.

Då herr Svensson i Ljungskile vid tidigare tillfällen tagit upp denna fråga, har han skjutit i förgrunden — om jag inte missminner mig — vid första tillfället de ekonomiska skäl, som tala emot att man skulle anordna repetitions- och efterutbildningsövningar. Andra gången åberopade han de marknadspolitiska skälen. Han menade, att med hänsyn till det tränga arbetsmarknadsläget var det oriktigt att taga i anspråk folk för de militära tjänster det är fråga om, för repetitions- och efterutbildningsövningar. Sedan dess har ju arbetsmarknadsläget avsevärt försämrats, och det gör givetvis att det förefaller ännu mindre tilltalande att nu taga ut folk till dessa militära övningar.

Emellertid vill jag säga, att jag är långt ifrån övertygad om att det icke skulle vara möjligt att taga ut i varje fall de 5 700 man, som chefen för armén har begärt, utan att detta skulle medföra några väsentliga inskränkningar i produktionen. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att vårt produktionsliv ingalunda är så effektivt hundraprocentigt organiserat, att inte i varje fall en del människor skulle kunna gå ifrån sitt ordinarie arbete för någon tid utan att detta behöver sänka produktionen. Problemet skulle alltså gälla närmast att för mobiliseringsberedskapen tillvarata dessa 5 700 bland människor, vilka skulle kunna gå ifrån sitt civila arbete utan att detta skadar produktionen. Jag är således icke övertygad om att arbetsmarknadsskälen äro absolut tvingande. Däremot har jag kommit på det klara med att svenska folket icke förstår, varför riksdagen 1941 fattade beslut om repetitions- och efterutbildningsövningar. Man har glömt de starka skäl, som då anfördes för dessa övningar. Man har inte gjort klart för sig, att om vi skola ha en värnpliktsarmé, duger det icke att man lär en pojke vid 20 års ålder, hur han skall hantera ett gevär och i övrigt utbildar honom till soldat, utan skall han stå kvar till 47 års ålder måste kunskaperna och färdigheterna förnyas. Man har glömt skälet till att efterutbildning anordnas, nämligen att omskolning skall ske för att en soldat skall kunna användas för den uppgift, som bättre lämpar sig för honom, när han kommit upp i medelåldern.

Vidare är det ytterligare en omständighet, som föranlett mig att taga detta steg — jag vill inskjuta, att det är klart att arbetsmarknadsskälet också har vägts i vågskålen, men det är alltså ytterligare ett skäl som gjort, att jag har tagit detta steg, och det är att de militära myndigheterna för närvarande använda repetitions- och efterutbildningsövningar på ett sätt som icke kan te sig tilltalande i ett samhälle, där vi ha full sysselsättning. Jag anser det nödvändigt att undersöka, huruvida repetitions- och efterutbildningsövningarna skulle kunna ordnas på ett mera praktiskt sätt. Nu tar man ut alla till 30 dagars tjänstgöring, men jag vet fall, då det är alldeles uppenbart att en omskolning eller efterutbildning kan ske på låt mig säga 24 timmar eller i varje fall 7 i stället för 30 dagar. Det gäller åtminstone när folk tas ut till expedi-

Svar på fråga. (Forts.)

tionstjänst och dylikt. Det är för mig lika uppenbart, att repetitionsövningarna, sådana de i år bedrivits, icke överallt ha använts på ett rätt sätt. Jag var med på fälttjänstövningarna i Norrbotten, dit regementen ifrån södra Sverige skickats upp, och bland manskapet var det också sådana som gjorde andra repetitionsövningen, d. v. s. de voro i 27-, 28-årsåldern. De gjorde en för övrigt alldeles för långsam och ansträngande resa till Norrbotten. Där satte man skidor på dem, och de deltog i fälttjänstövningen, som var mycket krävande. Den repetition, som de därigenom möjligen fingo, var enligt mitt sätt att se knappast sådan att man kan säga att syftet att uppfriska deras kunskaper egentligen gagnades. Däremot var övningen fysiskt ansträngande för dem, och nyttan av det hela var mycket tvivelaktig.

Såväl när det gäller repetitions- som efterutbildningsövningar menar jag, att man måste söka sig fram till andra förhållanden. Jag frågar mig: skall det inte vara möjligt att anordna viss efterutbildning exempelvis genom söndags- eller kvällskurser? På samma sätt som man har befälskurser skulle man väl kunna ordna detta på ett praktiskt sätt i form av kurser och icke på det stela och entydiga sätt som ligger i att man tar ut var och en till 30 dagars tjänstgöring. Men då nödgas svenska folket taga ställning till den fråga, som enligt min mening tvingar sig fram också när det gäller omprövning av hela vår militära utbildning, och det är huruvida man skall hålla på rättvisekravet eller om man vill eftersätta det. För närvarande resoneras det som så, att om en värnpliktig måste inkallas på 30 dagar, måste alla andra värnpliktiga inkallas på 30 dagar, så att inte den ene skall bli gynnad på den andres bekostnad. Hela denna fråga får lov att omprövas, om vi skola ha ett utbildningssystem inom det svenska försvaret, som passar in i ett civilt samhälle, där man har full sysselsättning, och det är alltså detta skäl i högre grad än rädslan för att produktionen skall skadas, om efterutbildnings- och repetitionsövningar anordnas, som har gjort att jag gått i författning om att företaga de ändringar, som jag nu meddelat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson, som anförde: Herr talman! Herr Kristensson har i en till mig riktad interpellation frågat om jag uppmärksammat behovet och önskvärdheten av att järnvägstrafiken å bandelen Tomelilla—S:t Olof alltjämt upprätthålles även för person- och stycke godsbefordran och om jag har för avsikt att låta denna drift fortsätta.

Interpellationen är föranledd av ett uttalande i statens järnvägars överrevisorerers i oktober 1946 avgivna granskningsberättelse för år 1945. Överrevisorererna ha där berört järnvägstrafiken på den 17 kilometer långa sträckan Tomelilla—S:t Olof och förordat att omnibustrafik, när förhållandena det tillåta, igångsättes mellan nämnda orter och i stället för järnvägen ombesörjer person- och stycke gods trafik på sträckan.

Jag vill till en början erinra om att interpellationen berör en fråga som tidigare varit föremål för riksdagens prövning. I proposition till 1941 års riksdag angående förvärv av Ystad—Eslövs m. fl. järnvägar lämnades en utförlig redogörelse för de skäl, vilka talade för ett nedläggande av järnvägstrafiken å bandelen Tomelilla—S:t Olof.

Det påvisades, att trafiken varit obetydlig och att järnvägen varit i hög grad förlustbringande, trots att den enligt gällande samtrafikordning erhållit en

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

del transporter, vilka bort av lämplighetsskäl framföras annan väg. Enbart för åren 1929—1939 hade redovisats en förlust av nära en halv miljon kronor, och järnvägens ägare hade därför före förstatligandet gjort framställning om trafikens nedläggande. I propositionen förutsattes, att ett nedläggande skulle ske. På grund av den vanskliga transportsituationen under kriget ansågs nedläggandet dock böra tills vidare begränsas till att avse persontrafiken och den genomgående godstrafiken. Mot vad sålunda förutsattes framställde riksdagen ingen erinran.

Beslut om trafikens nedläggande med angiven begränsning meddelades av Kungl. Maj:t att gälla från och med den 1 juli 1941, och från denna dag ombesörjdes person- och stycke-godstrafiken med bussar och lastbilar.

Under åren 1942 och 1943 ingåvo vissa trafikanter å nämnda sträcka framställningar till Kungl. Maj:t om upptagande av järnvägsdriften. I framställningarna framhölls bland annat att busslinjen icke hade tillräcklig kapacitet att ombesörja trafiken. I ärendet verkställd utredning utvisade emellertid, att överbelastningen varit av rent tillfällig art. Visserligen förekommo i andra avseenden vissa oregelmässigheter, men dessa kunde i huvudsak tillskrivas då gällande stränga restriktioner för biltrafiken. En del klagomål hänförde sig till trafiksvårigheterna under den snörika vintern 1941/42, men dessa trafiksvårigheter vore ej något speciellt utmärkande för biltrafiken; även järnvägstrafiken i dessa trakter hade nämligen samtidigt haft stora besvärigheter att dragas med. — Framställningarna föranledde ej någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Vid 1944 års riksdag framställdes en interpellation om anledningen till att framställningarna om återupptagande av järnvägstrafiken avslagits. Vid besvarandet av nämnda interpellation lämnade min företrädare i ämbetet följande sammanfattande förklaring i ämnet.

Erfarenheterna från den tid, då järnvägstrafiken uppehållits, hade givit klart besked om att förutsättningarna för en ekonomisk järnvägsdrift å linjen saknades. Utredningen i ärendet hade givit vid handen, att även under rådande förhållanden en stor förlust — beräknad till minst 34 000 kronor årligen — kunde väntas uppkomma. Den rullande materiel, som bleve erforderlig för järnvägsdriften, kunde under rådande förhållanden icke anskaffas på annat sätt än genom att draga bort sådan materiel från andra järnvägslinjer, där den väl behövdes. Detta gällde oberoende av huruvida järnvägsdriften anordnades med ångtåg eller rälsbussar. Det tillades, att omnibuslinjen ginge genom tätare bebyggda delar av trakten än järnvägen. Busslinjen, som också hade 15 å 20 hållplatser utmed vägen gentemot järnvägens 3, borde därför vara ägnad att bättre betjäna den lokala persontrafiken. Att återupptaga järnvägsdriften och samtidigt behålla omnibustrafiken kunde i dåvarande läge icke komma i fråga.

Avslutningsvis meddelades emellertid i nämnda interpellationssvar, att, om gummibristen skulle vålla ytterligare inskränkningar i omnibustrafiken på ifrågavarande linje, frågan om ett återupptagande av järnvägsdriften ånyo kunde behöva upptagas till prövning.

Då situationen på den inhemska gummimarknaden sedan alltmer försämrades, föranstaltade Kungl. Maj:t om att järnvägstrafiken åter skulle upptagas och busstrafiken nedläggas för att därigenom nedbringa förbrukningen av bildäck. Denna trafikförändring ägde rum den 18 september 1944. Någon ändring har sedan dess ej vidtagits.

Såsom inledningsvis framhållits ha statens järnvägars överrevisorer i sin granskningsberättelse för år 1945 förordat, att omnibustrafik, när förhållandena det tillåta, igångsattes mellan förenämnda orter och i stället för järnvägen ombesörjer person- och stycke-godstrafik på sträckan. Överrevisorerna ha grundat sitt uttalande på vissa undersökningar, som verkställts angående kostnads-

Svar på interpellation. (Forts.)

förhållanden och trafikfrekvens m. m. på ifrågavarande sträcka. Enligt vad jag inhämtat torde järnvägsstyrelsen vara helt ense med överrevisorerna i denna fråga.

Kostnaderna för tågdrift i nuvarande omfattning (tre tåg dagligen i vardera riktningen) uppgå till omkring 140 000 kronor per år. Därest i stället person- och styckeodstrafiken ombesörjdes av biltrafik med tre bussturer per dag i vardera riktningen och extra turer för sön- och helgdagstrafik jämte lastbil för viss styckeodstrafik och järnvägen användes enbart för vagns- och lastgodstrafiken, skulle de årliga kostnaderna icke överstiga 75 000 kronor. På grund av föreliggande behov av bekvämare rese-möjligheter bör mellertid trafikerna utökas med en tur i vardera riktningen. Vid övergång till biltrafik skulle en sådan utökning innebära en kostnadsstegring med 10 000 kronor. En motsvarande ökning i tågdriften skulle ställa sig mera kostsam. Med hänsyn såväl till trafikekonomiska synpunkter som till att biltrafik i detta fall synes kunna väl tillgodose trafikanternas berättigade önskemål om goda kommunikationer delar jag statens järnvägars överrevisorerers uppfattning att, när förhållandena det tillåta, biltrafik bör igångsättas för att ombesörja person- och styckeodstrafiken på nämnda sträcka.

Härefter yttrade:

Herr **Kristensson**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation.

Järnvägen Tomelilla—S:t Olof har funnits sedan årtionden. Den har spelat stor roll i bygdens liv, och den har befrämjat utvecklingen där. Hotet om delvis nedläggande av järnvägsdriften har givetvis hämmande inverkat på utvecklingen i de samhällen, som beröras av denna järnväg. Efter överrevisorerernas yttrande är det helt naturligt att man där i trakten önskar besked om, hur det i fortsättningen skall bli med trafiken på denna järnväg.

Då staten övertog järnvägen sommaren 1941, nedlade man person- och styckeodstrafiken, och den övertogs då av omnibussar. Detta pågick till hösten 1944. Under denna tid hade allmänheten tillfälle att iakttaga skillnaden mellan järnvägs- och omnibustrafik. Man fann då, att bussarna endast i begränsad omfattning kunde föra styckeods, och vidare att de inte voro så säkra, när den skånska vintern satte in med snödrivor och blåst. Man blev isolerad genom att bussarna inte kunde komma fram, med all den risk som detta medförde framför allt när det gällde att få kontakt med läkare och apotek. I det läget är järnvägen mera driftsäker. Det var också naturligt att man inte kunde lösa genomgående biljetter vid längre resor.

Statsrådets ställningstagande till denna fråga kommer helt säkert att väcka missnöje i bygderna. Man har svårt att förstå denna nya ordning. Järnvägen skall underhållas, personal skall vara anställd där, ty man skall ha vagns- och lastgodstrafiken kvar. Däremot skall man inte befordra personer och styckeods.

Statsrådet anför för sin ståndpunkt driftsekonomiska skäl. Han uppger, att kostnaden för upprätthållande av järnvägsdriften i nuvarande omfattning skulle vara ungefär 140 000 kronor om året, medan det andra alternativet, att man använder järnvägen endast för vagns- och lasttrafik och låter lastbilar och bussar ombesörja styckeods- och personbefordran, inte kostar mer än omkring 75 000 kronor. Men statsrådet säger ingenting om vilka inkomster kommer att bli vid de båda alternativen. Det alternativ som drar större kostnader kommer troligen att inbringa större inkomster. Mig förefaller det ganska sannolikt, att järnvägen kan ta en större volym av trafik både av personer och av styckeods och att man därför skulle kunna räkna med större inkomster än enligt det alternativ som statsrådet stannat inför. I en gemensam skrivelse från de

Svar på interpellation. (Forts.)

kommuner, som beröras av järnvägen, har man omtalat, att järnvägen skulle kunna lämna ett bättre resultat vid ett rationellt utnyttjande; ja, man talar till och med i denna skrivelse, som är ställd till kommunikationsdepartementet, om en tydlig strävan från ledningens sida att få fram så dåligt driftsresultat som möjligt. Man framhåller, att anslutningen norrut inte finns angiven i tidtabellen och framför allt att den genomgående stycke gods-trafiken dirigeras över Gärsnäs och icke över denna korta bandel. Detta gäller också stycke gods-trafiken mellan de båda ändpunkterna Tomelilla och S:t Olof.

För övrigt vill jag ifrågasätta, herr statsråd, om man på detta sätt kan isolera en viss bandel och beräkna det driftsekonomiska resultatet endast med hänsyn till lokaltrafiken. Skulle det inte finnas många bandelar i vårt av-långa land, vilka inte bure sig, om man räknade på det sättet? SJ lägger i alla fall inte ned dem, därför att man måste ta hänsyn till den genomgående trafi-ken och till bygdens näringsliv. Den här ifrågavarande järnvägen går genom en rikt befolkad bygd och den utgör en del av förbindelsen mellan Tomelilla och residensstaden Kristianstad.

Jag måste för min del beklaga det svar, som statsrådet lämnat och jag vill vädja till statsrådet att ta denna fråga under förnyat övervägande.

Fru Björck: Herr talman! Jag är något förvånad över det svar som statsrådet Nilsson givit på herr Kristenssons interpellation. Det är inte första gången denna järnväg är på tal i riksdagen, och jag är därför desto mera förvånad över att den nu åter skall läggas ned. Järnvägen är den enda förbindelse To-melilla har med sin residensstad, där det finns länsstyrelse, kristidsorgan, cen-trallasarett, hushållningssällskap o. s. v. Om denna järnväg drages in och ersättes med landsvägsbuss, blir det inte samma förhållande. Vi kunna väl vara överens om att järnväg ur många synpunkter lämnar den bästa förbindelsen och det skulle väl ligga nära till hands att sätta in rälsbussar i stället för landsvägsbussar, då bandelen ju ändå skall ligga kvar. Otviveltigt tycka många bland befolkningen, att det är lämpligt med landsvägsbuss, nämligen de som bo utmed den väg, där bussen går fram. Jag vill emellertid påminna om att denna landsända var fullständigt lamslagen under de svåra vintrarna 1942 och 1943, just därför att vi bara hade landsvägsförbindelse med residens-staden och jag kan nämna, att enahanda förhållanden rådde under den svåra vintern i mars i år — järnvägsförbindelserna kunde upprätthållas, men icke landsvägsförbindelserna.

Jag vädjar till statsrådet att ta detta i beaktande innan man beslutar att på nytt lägga ned persontrafiken på järnvägen. Jag tycker det skulle vara mera naturligt om Tomelilla hade direkt järnvägsförbindelse med Kristianstad än att Ystad, som ligger i ett annat län, har det, vilket nu är fallet. Jag är över-tygad om att denna bandel i likhet med många andra små bandelar i Sveriges land skulle kunna bli mer lönande om den ekonomiseras tillsammans med hela den övriga järnvägen. Jag vädjar därför till statsrådet att ännu en gång över-väga, om man inte skall fortsätta att bedriva persontrafik på denna bandel.

Herr Paulsen: Herr talman! Det är nu återigen fråga om att nedlägga per-sontrafiken på denna lilla bandel Tomelilla—S:t Olof. Det är förvånande vad man är intresserad av att lägga ned denna järnväg. Den bär sig inte. Jag undrar, om alla bandelar i Norrland bära sig, men vi höra aldrig talas om att de skola läggas ned.

Den nu ifrågavarande bandelen är mycket värdefull för orten. Det är inte sak samma om man får busstrafik. I interpellationssvaret säges, att denna järnväg har fått frakta saker och ting, som egentligen borde fraktas en an-

Svar på interpellation. (Forts.)

nan väg, men det är att ställa hela saken på huvudet. Det är alldeles tvärtom. Vi dra nu en mängd varor över Gärsnäs, vilka borde komma den lilla banddelen till godo, men som nu komma den långa omvägen innan de nå dessa stationer. Så är det ställt och inte som det sades i interpellationssvaret.

Det talades vidare om hur fördelaktigt det skulle bli med den busstrafik, som skulle ersätta järnvägen, när denna lades ned. Det är synd att kommunikationsministern inte har rest med den där bussen under den tid den gick. Jag har rest med den åtskilliga gånger. När man kom till Tomelilla, stod det två bussar där. De voro redan tämligen fullsatta och nu skulle ytterligare 10 à 20 passagerare med. Man fick därför tränga ihop sig och sitta ovanpå varandra i 3—4 lager. Sedan bar det i väg på vinglig stig, och när man kom till en station, fick massor av folk stiga av innan de som sutto i botten kunde resa sig. Det förvånar mig i högsta grad att man kan tala om att den där busstrafiken var något enastående bra — det var överhuvud taget det sämsta man kunde komma med. Jag anser för min del att järnvägen är nödvändig och det anser orsbefolkningen också. Om järnvägen lägges ned, såsom nu föreslås, komma säkert de små blomstrande samhällen, som ligga vid järnvägsstationerna, att så småningom avfolkas, och det kan väl därför inte vara riktigt att handla såsom man föreslagit.

Jag ber kommunikationsministern att själv noga undersöka förhållandena och inte bara lita på folk, som rest förbi trakten vid något tillfälle och som säga, att järnvägen ger för liten förtjänst.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Jag är övertygad om att den historik, som den ärade interpellanten lämnat kammaren, är riktig. Icke förty måste jag säga, att man inte helt och hållet kan förbise de rent trafikekonomiska konsekvenserna av den ordning, som interpellanten önskade. Jag vill i förbigående nämna, att det under senare tid uppstått en tendens att framför allt i trafikanternas intresse övergå från järnvägstrafik till landsvägstrafik på kortare sträckor. Detta sker inte bara av driftsekonomiska skäl — det är inte säkert att det alltid är fördelaktigare ur driftsekonomisk synpunkt — utan också därför att det ligger i trafikanternas intresse, därigenom att man vid lastbilstrafik på kortare sträckor kan komma från dörr till dörr och att man således kan vidarebefordra varorna från avsändaren till mottagaren betydligt snabbare än vid järnvägstransport. Jag kan exempelvis berätta för herr Paulsen, att Bergslagernas järnväg i stor utsträckning övergått till sådan lastbilstrafik och att det där visat sig att trafikanterna äro nöjda och anse biltrafiken fördelaktigare än järnvägstrafiken.

Den rent reella anledningen till att godstrafiken i här-ifrågavarande fall går över Gärsnäs är att det där finns bättre uppsamlingsställen än på järnvägssträckan Tomelilla—S:t Olof. Fru Björek sade, att man kommer att avklippa Tomelillas enda förbindelse med residensstaden, om man beslutar att nedlägga person- och styckeagodstrafiken på järnvägen. Men, fru Björek, ett upprätthållande av trafiken med motorfordon, som måhända är ett modernare kommunikationsmedel än järnvägen, innebär väl näppeligen att man avklipper förbindelserna med residensstaden? Jag vill erinra om att när busstrafiken på sin tid nedlades, kom det en petition från befolkningen i dessa trakter med begäran att motortrafiken skulle upprätthållas i fortsättningen. Vi se här, hur starkt meningarna kunna vara delade. Busstrafiken går genom en trakt med större befolkningstäthet än den trakt järnvägen går genom, och i stället för de tre stationerna vid järnvägen finns det mellan 15 och 20 uppsamlingsplatser för passagerare uteder bussträckan. Jag kan inte inse annat än att detta är en fördel ur många synpunkter. Sedan må det medges, att det upp-

Svar på interpellation. (Forts.)

stod olägenheter under de hårda vintrarna i början av 1940-talet därigenom att landsvägstrafiken stoppades upp, men jag tror man numera har förutsättningar att klara sådana situationer på ett bättre sätt än förut, eftersom man nu har en större busspark till sitt förfogande. Därtill vill jag förutskicka, att jag tycker att det ur trafikanternas synpunkt skulle vara fördelaktigare med fyra bussturer per dag än med de tre järnvägsturer, som för närvarande trafikera den omstridda linjen.

Beträffande interpellantens påstående, att trafikvolymen skulle minska genom inrättandet av en busslinje, utgår jag från att järnvägen tillsammans med motorfordonen skall kunna ta precis lika stor trafik som järnvägen nu tar. Man skulle endast låta den tyngre trafiken gå på järnvägen, särskilt under betkampanjen, då järnvägstransporter skulle användas. Sedan märkte jag, att herr Paulsen höll samma anförande i dag som han höll förra gången denna fråga var uppe, och han hänvisade till den våldsamma trängsel som han upplevt i bussarna. Det är möjligt, att sådan trängsel förekommit. Framför allt var det trängsel vid den tid, då man hade stor knapphet på rullande materiel. Men jag får säga som min förträdare sade förra gången, att man behöver icke fara till Skåne för att uppleva trängsel i busstrafiken. Den får man vara med om ständigt och jämt i Stockholm. Men jag kan också tala om, att man från järnvägsstyrelsens sida förklarar, att man har en helt annan tillgång till bus-sar för närvarande än senast när man prövade motortrafik. Det finns därför förutsättningar för att man skall kunna tillmötesgå trafikanternas krav på bekvämlighet i en helt annan utsträckning än tidigare.

Herr Paulsen: Herr talman! Statsrådet talade om hur bra det är med bussarna, som köra fram på landsvägen och på ställe efter ställe stanna och leverera av och taga emot varor. Detta kan han ju ha alldeles rätt i. Men statsrådet glömmar, att järnvägen här ändå skall hållas i gång och ha full personal och att materiet skall hållas i ordning därför att vagnslasttrafiken skall fortsätta. Det går icke att låta bussarna fara omkring på småvägarna och taga upp last av sockerbeter och sådant som odlas i dessa trakter. Det hela skulle ställa sig annorlunda, om man kunde räkna med att tillräckligt många bus-sar sattes in, så att icke en del gods behöfve ligga kvar för att hämtas några timmar senare. Men blir det icke fler än det brukar vara, är det icke mycket att hurra för. Skall man ändå hålla järnvägen i gång, avlöna personal o. s. v., är det icke mycket mening med anordningen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson:** Herr talman! Med anledning av herr Paulsens senaste anförande vill jag göra honom uppmärksam på att enligt de kalkyler, som uppgjorts, skulle man enligt den nuvarande ordningen komma upp till en kostnad av 140 000 kronor per år, medan man med den nya ordningen med motortrafik, vilken dessutom ur många trafikanters synpunkt skulle bli fördelaktigare, endast behöver räkna med en summa av 85 000 kronor. Skillnaden är icke oväsentlig. Det är den vi ha att utgå ifrån, trots herr Paulsens utläggningar om att man måste underhålla järnvägen, hålla personal o. s. v.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag finner det märkvärdigt, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet talar om att det är bättre med bussar och lastbilar än med järnväg. Det hade folket i denna trakt tillfälle att pröva åren 1941—1944, och vederbörande funno det bättre och säkrare med järnvägen. Försändelserna voro ofta försenade, när de fördes med busstrafiken, och ofta kunde bussarna icke taga tillräcklig mängd stycke-gods

Svar på interpellation. (Forts.)

o. s. v. Det framställdes också från kommunernas sida klagomål över det förhållande som då rådde. Det var detta som ledde till att man hösten 1944 på nytt upptog järnvägstrafiken i samma omfattning som tidigare.

Det är klart, att man i denna fråga icke helt får bortse från driftsekonomiska synpunkter; den saken skall jag gärna medgiva. Men jag vågar påstå, att man från kommunernas sida har rätt, när man gör gällande, att statens järnvägar icke fått fram det rätta driftsekonomiska resultatet, då de icke drivit denna järnväg så rationellt som möjligt under den tid som varit sedan statens järnvägar övertogo trafiken. Jag tänker då framför allt på den genomgående trafiken, vilken dirigerats en annan väg. Detta har, som jag förut antydde, också gällt vagnslasttrafiken, som från Kristianstad till Tomelilla har förts den längre vägen över Gärsnäs. Det är klart att sådant måste inverka på det driftsekonomiska resultatet. Jag vidhåller min uppfattning, att järnvägen kan taga en större trafikvolym och att därför inkomsterna med det alternativet böra bli större än med det alternativ statsrådet angiver.

Vid en inspektion av en järnväg i södra Skåne hade man klagat över att hastigheten på tågen var för liten. Den som inspekterade yttrade i själva inspektionstalet, att han hade funnit, att något nytt grus icke varit utlagt på järnvägsbankerna men att han skulle grusa de förhoppningar om ökad hastighet som man närt. Statsrådet grusar nu de förhoppningar man därnere haft att få behålla sin järnvägstrafik i hittillsvarande omfattning. Jag beklagar detta och vädjar till statsrådet att taga upp frågan till förnyad prövning.

Fru Björck: Herr talman! I sitt sista anförande sade statsrådet, att det skulle bli tre bussar, som skulle gå i vardera riktningen på denna sträcka. I det sammanhanget vill jag fråga, om det är meningen att tågen på sträckan Kristianstad—Brösarp—S:t Olof verkligen skola gå ända fram till S:t Olof. Under sommarmånaderna har man tillåtit, att tåget gick till Utanby och vände där i stället för att gå fram till S:t Olof eller Tomelilla. Det var en beskäftig människa, som talade om att man trodde, att järnvägsstyrelsen semestrade i Kivik och att det därför tilläts att tåget gick på det sättet. Man trodde icke att man av ekonomiska skäl gjorde en sådan anordning.

Jag hoppas, att saken blir prövad ännu en gång.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Jag kan fatta mig kort. Jag vill bara erinra de ärade representanterna för denna bygd om att den tidpunkt, då man prövade busstrafiken senast, var den minst fördelaktiga man kan tänka sig. Man begagnade sig av gengas, och knapphet rådde på rullande materiel. Det fanns många skäl som talade för att man icke skulle kunna tillmötesgå trafikanternas intresse på det sätt som var önskvärt. När man till slut fick klart för sig detta, övergick man till järnvägstrafik tills vidare, såsom på många andra håll i landet, där man på grund av krisförhållandena icke kunde klara busstrafiken.

Vad sedan trafikvolymen beträffar vill jag understryka, att avsikten givetvis icke är att järnvägen skall frånhända sig möjligheten att taga emot gods åt trafikanter. Nu när man har tillgång till rullande materiel sätter man också in fler lastbilar när trafikvolymen ökar och fler bussar när persontrafiken ökar.

Slutligen vill jag erinra fru Björck om att jag icke sade att det var möjligt att sätta in tre turer utan att avsikten faktiskt är att sätta in fyra bussurer, som komma att svara mot tre järnvägsturer per dag. Jag kan icke

Svar på interpellation. (Forts.)
inse annat än att detta måste betraktas som fördelaktigt ur trafikanternas synpunkt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på interpellation.

Herr statsrådet **Mossberg** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Västberg till mig riktat följande fråga: Kan man förvänta proposition redan innevarande riksdag för ett mera tillfredsställande ordnande av förlossningsvården i huvudsaklig anslutning till befolkningsutredningens förslag i frågan?

Så sent som i början av 1900-talet skedde så gott som alla förlossningar i hemmen. År 1918 föddes ännu endast 9 % av barnen på anstalter, år 1926 16 %, år 1930 24 %, år 1935 38 %, år 1940 65 %, år 1943 73 % och siffran torde sedermera ha undergått ytterligare någon stegring. Orsakerna till denna starka ökning av antalet anstaltsförlossningar och motsvarande tillbakagång av antalet förlossningar i hemmen äro flera. Redan 1941 års barnmorskeutredning framhöll, att denna utveckling förutom den ökade trygghetskänslan, som anstaltsvården anses medföra för barnaföderskorna, väsentligen kunde tillskrivas sociala skäl, såsom trångboddhet i hemmen, svårigheter att erhålla hemhjälp under barnsängstiden etc. Befolkningsutredningen har pekat på ytterligare en del omständigheter, som föranleda barnaföderskorna att söka bliva förlösta på förlossningsanstalter. Som en viktig orsak framhålls stort avstånd till barnmorskans stationsort, barnmorskornas resor bliva då relativt dyrbara. En annan anledning är risken att icke kunna påräkna barnmorskehjälp på grund av att barnmorskan kan vara inkallad till tjänstgöring på förlossningsanstalt. Avsaknaden av eftervård tillmätes även stor betydelse, liksom att lustgas tidigare icke kunnat givas i hemmet.

Antalet vårdplatser på förlossningsanstalter uppgick till omkring 390 år 1910, 1 065 år 1930, 2 200 år 1940 och 2 650 år 1946. Denna kraftiga ökning av antalet vårdplatser har emellertid icke räckt till för att tillgodose den alltjämt stegrade efterfrågan. Det existerar för närvarande dess värre en omfattande överbeläggning. En följd av den slutna förlossningsvårdens utveckling är vidare, att antalet i öppen vård verksamma barnmorskor starkt minskat under de senaste femton åren, d. v. s. från omkring 2 600 till omkring 1 300. Åtskilliga distriktsbarnmorskebefattningar äro dessutom vakanta. Mot bakgrunden av de gångna årens starkt ökade nativitet kan man konstatera att denna minskning varit alltför stark.

Man kan sålunda utan överdrift säga att en fullständig omvälvning ägt rum på förlossningsvårdens område under senare tid och alldeles särskilt under de senaste åren. Förändringen har skett så hastigt och med sådan styrka, att samhällets vårdresurser icke ha kunnat omläggas och utbyggas i takt med utvecklingen. Det är mot denna bakgrund, som man bör se de mycket otillfredsställande förhållanden, som nu råda inom förlossningsvården.

I befolkningsutredningens betänkande angående förlossningsvården framlades förslag och uttalades önskemål om en rad åtgärder för att avjälpa förefintliga brister. Emellertid framkom under remissbehandlingen av betänkandet flera omständigheter, som starkt talade för att statsmakterna ännu någon tid borde intaga en avvaktande hållning. Jag vill sålunda erinra om att de förslag rörande allmän sjukförsäkring och om övertagande från statens sida av patientavgifterna på allmän sal, vilka numera föranlett beslut av riks-

Svar på interpellation. (Forts.)

lagen, i åtskilliga hänseenden kunde tänkas komma att inverka på bedömningen av befolkningsutredningens förslag. Även det förslag, som socialvårds-kommittén väntades avgiva rörande moderskapsbidraget, hade ett nära samband med en del av befolkningsutredningens förslag. Socialvårds-kommittén har sedermera framlagt sitt förslag till moderskapsbidrag, men med hänsyn till den kritik, som riktats mot detta från åtskilliga remissinstanser, är det f. n. föremål för överarbetning i socialdepartementet, varför möjlighet att yttra sig om förslaget definitiva konsekvenser för de ifrågasatta åtgärderna på förlossningsvårdens område ännu icke föreligger. Särskilt gäller detta förslaget om fria resor till och från förlossningsanstalterna för alla barnaföderskor. I samband härmed vill jag också nämna, att befolkningsutredningens förslag om ökade bidrag till den slutna förlossningsvården kan beräknas röna väsentlig inverkan av det utredningsarbete, som bedrivs av 1946 års statsbidragssakkunniga för hälso- och sjukvården.

En del av befolkningsutredningens förslag och önskemål har emellertid redan beaktats. Sålunda har vid innevarande riksdag avlämnats en proposition angående bidrag till avlöningar åt distriktsbarnmorskor och distriktssköterskor m. m., som bl. a. avser att åstadkomma en väsentlig förbättring av barnmorskornas löner. I samband med denna proposition har vidare förslag framlagts innebärande att barnaföderskan befrias från alla kostnader för distriktsbarnmorskas resor i samband med hemförlossning och eftervård i hemmet. I fråga om barnmorskas skyldighet att anskaffa och hålla för yrkesutövningen erforderlig utrustning föreslås att barnmorskan befrias härifrån och att huvudmännen själva skola bestrida kostnaderna härför.

Jag vill även erinra om att den av interpellanten berörda frågan om anskaffande av lustgasapparater löstes för den öppna vårdens vidkommande genom det av 1945 års riksdag fattade beslutet, varigenom medel anvisades såväl till inköp av transportabla lustgasapparater åt landets distriktsbarnmorskor som till vissa i samband härmed nödvändiga kurser för efterutbildning av distriktsbarnmorskorna.

Som framgår av det anförda har frågan om ökade statliga åtaganden inom förlossningsvården i enlighet med befolkningsutredningens förslag, bl. a. beträffande vårdavgifter, byggnads- och driftsbidrag och barnaföderskornas resor fått anstå i avvaktan på den definitiva utformningen av en rad förestående reformer, genom vilka även de av befolkningsutredningen uttalade önskemålen kunna väntas bli tillgodosedda i ett större sammanhang. Det är min förhoppning att dessa frågor skola kunna föreläggas nästa års riksdag. I samband härmed höra också de återstående detaljerna i befolkningsutredningens förslag kunna bli föremål för riksdagens prövning.

I den proposition rörande förlossningsvården, som avlämnades vid 1946 års riksdag, framhölls särskilt beträffande den slutna vården, att det vore olyckligt, om det uppskov med frågans lösning, som sålunda var oundvikligt, skulle föranleda, att tillämnade byggnadsföretag för anordnande av nya förlossningsplatser inom sjukvårdsområdena komme att uppskjutas i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till förslaget om ökade statsbidrag till utbyggnaden. Till förekommande av en sådan utveckling uttalade departementschefen att de nya bidragsgrunder, som eventuellt kunde föranledas av befolkningsutredningens förslag, borde bli tillämpliga på samtliga byggnadsföretag, som igångsatts efter 1945 års utgång. Detta uttalande biträdades av riksdagen.

På basis av infortrade uppgifter har medicinalstyrelsen uppskattat det antal platser på förlossningsanstalter, för vilkas inrättande statsbidrag kunde komma att erfordras nästkommande budgetår, till 696 stycken fördelade på

Svar på interpellation. (Forts.)

65 olika byggnadsföretag, varav omkring hälften avser mindre förlossningshem. Det är givetvis svårt att bedöma, i vilken utsträckning respektive huvudmän, trots vad som sagts rörande avsikten att ge eventuellt nya statsbidragsregler retroaktiv verkan, kunna ha avhållits från en utbyggnad av den slutna förlossningsvården. De anförda siffrorna tyda emellertid knappast på att så varit fallet. Den utbyggnad, som med hänsyn till de rådande förhållandena på byggnadsmarknaden kan förutses bliva möjlig under nästa budgetår, torde endast med svårighet komma att tillåta ett realiserande av hela det nu aktuella programmet. Det är under sådana omständigheter ej troligt, att ändrade statsbidragsbestämmelser skulle kunna ha medfört någon ytterligare ökning av antalet vårdplatser inom den närmaste framtiden.

I dagens situation föreligga vissa svårigheter för en ur åtskilliga synpunkter önskvärd forcerad utbyggnad av den slutna förlossningsvården. Dessa äro emellertid av övergående art. De av mig anförda siffrorna rörande huvudmännens aktuella byggnadsplaner visa, att en betydande ökning av antalet vårdplatser kan förutses, så snart dessa byggnadsprojekt hunnit realiseras. Det är min förhoppning, att detta trots de aktuella svårigheterna på byggnadsmarknaden skall kunna ske i så raskt tempo att de rådande, för mödrarna ytterst svåra och pressande förhållandena inom förlossningsvården skola kunna förbättras och att ett betydligt mera omfattande utbyggnadsprogram skall kunna realiseras under följande budgetår. Det närmaste målet för våra strävanden på detta område har av befolkningsutredningen uttryckts så, att vår svenska förlossningsvård skall bringas upp till en sådan nivå att varje barnaföderska i riket oavsett social ställning, ekonomiska förhållanden och vistelseortens belägenhet skall beredas möjlighet att föda sitt barn under i görligaste mån likvärdiga och i varje fall medicinskt, socialt och humanitärt godtagbara former för både moder och barn. Jag ansluter mig helt till denna målsättning.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat den till mig ställda frågan.

Härpå yttrade:

Fru **Västberg**: Herr talman! När jag riktade frågan till statsrådet om förlossningsvårdens utbyggnad och förbättring såg jag framför mig en skrämmande kavalkad av förtvivlade kvinnor, som under de mest primitiva förhållanden och olidliga yttre betingelser fingo ge livet åt nya medborgare. Jag skall icke taga upp tiden med att draga fram drastiska exempel för att belysa dessa förhållanden, då litet var av oss känner till alla svårigheterna och då inga ansvariga instanser bestritt, att läget är prekärt ur många synpunkter. Men kvinnorna ute i landet äro förbittrade och fråga med stigande förvåning och ökad otålighet, varför icke myndigheterna med kraft ingripa för att snabbt åstadkomma en bättre och tryggare ordning på detta känsliga område.

Det var alltså för att få en verklig klarhet rörande frågans nuvarande läge, för att kunna ge alla de frågande kvinnorna ett faktiskt besked och för att påskynda behövliga åtgärder, som jag sporde statsrådet, om befolkningsutredningens välmotiverade förslag skulle föreläggas riksdagen i år.

Jag är mycket tacksam för det utförliga och klarläggande svar och för de hoppgivande och positiva löften som statsrådet givit. Även om jag är ledsen över att frågan i hela dess vidd icke kan läggas fram och få sin lösning redan i år, vilket vi kvinnor naturligtvis helst velat, måste vi ju böja oss inför de övertygande skäl statsrådet anfört för att dröja med sin proposition till nästa års riksdag.

Emellertid vill jag taga upp och särskilt understryka statsrådets förhoppning, att man i snabbare takt och i större omfattning skall kunna utbygga den

Svar på interpellation. (Forts.)

slutna förlossningsvården, så att antalet vårdplatser på ett mera rimligt sätt svarar mot det aktuella behovet. Jag förstår, att alla de många sökande i de långa köerna om byggnadstillstånd och materieltilldelning anse det lika viktigt att bygga skolhus, daghem, bostäder och ungdomsgårdar — för att icke tala om utbyggnaden av vår industriella apparat — som att åstadkomma nya barnbördshus och mindre förlossningsanstalter. Men jag undrar i alla fall, om det icke bör vara en hjärtesak framför många andra att söka bereda varje barnaföderska en god och trygg vård. Till en sådan räknar jag också, att specialutbildade läkare och sköterskor i tillräcklig utsträckning stå till förfogande. Jag förmodar, att detta önskemål är inneslutet i statsrådets förhoppning, att han skall kunna förelägga riksdagen proposition om förlossningsvården nästa år.

Herr statsrådet Mossberg: Herr talman! I anledning av fru Västbergs anförande vill jag endast göra ett förklarande tillägg till mitt interpellations-svar. Fru Västberg beklagade, att frågan om förlossningsvårdens ordnande i hela dess vidd inte kunnat få sin lösning vid innevarande års riksdag. För att inga missförstånd skall uppkomma rörande problemställningen på detta område vill jag framhålla att vad som kommer de förhållanden, som i dagens läge äro för handen inom förlossningsvården, att framstå som särskilt allvarliga är att vi icke ha tillräckligt antal förlossningsplatser på våra sjukhus och förlossningshem. Riksdagen och Kungl. Maj:t ha emellertid redan förra året vidtagit sådana dispositioner, att landstingen och de huvudmän, som eljest ha att ansvara för den slutna förlossningsvården, inte ha någon anledning att vänta med att sätta i gång nybyggnader på grund av att statsbidragsfrågan inte är löst. De komma nämligen att få det statsbidrag till byggnadskostnad och drift, som slutligt kan komma att bestämmas, oavsett om de sätta i gång utbyggnaden redan nu, innan detaljutformningen av bidragsbestämmelserna är klar.

Interpellanten framhöll de svårigheter, vilka vi för närvarande ha att kämpa med beträffande materialförsörjning och arbetskraft, och efterlyste den relativa angelägenhetsgrad, som utbyggnaden av våra sjukhus skulle anses ha i nuvarande bristläge. Jag vill med anledning därav erinra om att vi varit tvungna att införa vissa kvoter för olika delar av byggnadsverksamheten. Vi ha alltså till vår disposition en kvot på ett visst antal miljoner kronor, som vi kunna lägga ned på utbyggnad av vårt sjukvårdsväsen. Sådana föranstaltningar ha vidtagits, att inom denna kvot utbyggnader av förlossningsanstalter ha högsta prioritetsrätt. Jag skulle alltså knappast tro, att den byggnadsreglering, som vi för närvarande ha, skall behöva att i mera väsentlig grad verka hämmande på utbyggnaden av förlossningsvården.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga ett par ord om hur vi ifrån huvudmännens sida se på denna fråga. Jag vill försäkra att det i fråga om målsättningen inte råder några som helst motsättningar mellan vår uppfattning och den uppfattning som herr statsrådet och interpellanten givit uttryck åt. Vi ansluta oss helt till denna målsättning.

Jag vill dock understryka att det på detta område på mycket kort tid har försiggått en nästan revolutionsartad utveckling och att åtskilliga hinder legat i vägen för en utbyggnad i den takt som man verkligen skulle ha önskat. Jag vill då först fästa uppmärksamheten vid att när dessa s. k. generalplaner gjordes upp och skulle fastställas av medicinalstyrelsen, så ville man till följd av statsbidragsbestämmelserna icke godkänna ett högre antal platser än som svarade mot 60 procent utav det totala antalet förlossningar. I åtskilliga landsting kom man i kontrovers med medicinalstyrelsen, emedan man ville

Svar på interpellation. (Forts.)

sträcka sig längre än vad medicinalstyrelsen då ville gå med på. Så var t. ex. förhållandet i mitt eget landsting, där vi efter en viss tid dock lyckades att få siffran fastställd till 70 procent. Jag tror också att man i andra landsting varit så förtänksam att man genomfört planen på ett sådant sätt, att den inom sig rymmer en viss möjlighet till utvidgning. De direktiv som utfärdades av de statliga myndigheterna ha sålunda lagt hinder i vägen för en utvidgning av förlossningsvården beroende på att de först uppgjorda planerna inte blevo tillräckligt vida. Jag vill emellertid inte rikta något klander åt något håll. Vid den tidpunkten var det synnerligen svårt att förutse den utveckling som sedan dess har ägt rum.

Nu tror jag för mitt vidkommande — ja, jag inte bara tror utan jag har mycket bestämda belägg för det — att den omständigheten, att bestämmelserna för statsbidrag på detta område ännu inte äro utformade, icke haft den ringaste inverkan på landstingens planer i fråga om sjukhusbyggandet. Antag till och med att uttalandet, att verksamheten kunde igångsättas utan avvaktan på dessa bestämmelser, icke hade gjorts! Detta skulle inte ha haft någon inverkan! Ty så väsentlig anser man ett utbyggande av denna vårdgren vara.

Ett ytterligare hinder för en hastig utveckling av denna bygnadsverksamhet har varit att man i en hel del fall inte utan vidare kunde få bygga en barnbördsavdelning eller en gynekologisk avdelning och i samband därmed en avdelning för barnaföderskor på grund av att dylika avdelningar ingå som ett led i en stor byggnadsplan och sålunda inte kunna uppföras annat än i samband med realiserandet av hela eller större delen av byggnadsprojektet. Det är under sådana förhållanden klart att i samma mån som den rådande bristen på material och arbetare lägger hinder i vägen för ett något så när fritt byggande blir uppförandet av dylika avdelningar en åtgärd som många huvudmän måste låta något anstå. Jag uttalar emellertid den förhoppningen, att i de fall där en sjukvårdsinrättning förut icke haft någon förlossningsanstalt, uppförandet av sådan anstalt skall vid den centrala prövningen gå före andra byggnadsföretag vid lämnande av byggnadstillstånd. På grundval av den överblick över detta område, som jag inom den centrala sjukvårdsberedningen har fått vid granskning av ritningar och dylikt, torde jag kunna säga att planerna på sjukhusbyggnader äro mycket vidlyftiga. Om sålunda under den allra närmaste tiden inga hinder komma att ställa sig i vägen — som man för dagen inte kan överblicka — kommer det att ske en mycket rask utbyggnad på detta område. Jag tror att en sådan är så mycket nödvändigare som platsantalet visat sig otillräckligt även vid de sjukhus, där landstingen lyckats skaffa platser inom den slutna förlossningsvården för 90 procent av alla barnaföderskor. Man får helt enkelt gå upp till 100 procent och sålunda ha en liten täckning även för de eventuella behov av platser för förlossningar som framdeles kunna uppkomma.

Jag har velat anföra detta för att kammarens ledamöter skola få klarhet om hur man från landstingens sida ser på detta problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 217, angående godkännande av ett mellan Sverige och Polen träffat avtal rörande regleringen av varuutbytet mellan Sverige och Polen m. m.;

till bankoutsnittet propositionerna:
nr 221, angående pension åt vissa förutvarande bilbesiktningsmän m. fl.; och
nr 223, angående tjänstepensionsunderlag för vissa befattningshavare vid polisväsendet;

till behandling av lagutskottet propositionen nr 224, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:
nr 225, angående förbättrad lönestatistik; och
nr 226, angående Sveriges anslutning till världshälsovårdsorganisationen.

§ 7.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 402 av fru *Rönn-Christiansson* och fru *Linderot*;

nr 403 av herr *Gavelin m. fl.*;

nr 404 av fru *Sandström m. fl.*; och

nr 405 av herr *Kyling m. fl.*;

till bankoutsnittet motionen nr 406 av herr *Hæggblom m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 407 av herrar *Vigelsbo* och *Rylander*;

till behandling av lagutskottet motionerna:

nr 408 av herr *von Seth m. fl.*; samt

nr 409 och 410 av herr *Dahlgren m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 411 av herr *Fagerholm* och fru *Boman*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 412 av herr *Fagerholm*.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Johansson* i Torp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående den tidpunkt, då förslag till skärgårdstrafikens ordnande kan förväntas bli framlagd av 1945 års skärgårdsutredning, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll till de mellan Sverige och Italien den 24 november 1945 träffade handels- och betalningsöverenskommelserna; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Motion om statens övertagande av en del av de politiska partiernas kostnader för riksdagsmannaval m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om statens övertagande av en del av de politiska partiernas kostnader för riksdagsmannaval m. m.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 70, av herrar *Holmbäck* och *Lindblom* hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag dels rörande tillhandahållande på det allmännas bekostnad och genom dess försorg av valsedlar vid val till riksdagens andra kammare och eventuellt vid andra val och dels rörande distribution till väljarna ävenledes på det allmännas bekostnad och genom dess försorg, av nu nämnda valsedlar, varvid eventuellt det tryckande folkregistret bör komma till användning».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmbäck* och *Johnsson* i Stockholm, som inom utskottet yrkat bifall till motionen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Johnsson** i Stockholm: Herr talman! Jag har tillåtit mig att jämte herr *Holmbäck* i första kammaren avge en reservation till detta utlåtande. Jag anser nämligen att det föreligger ett par skäl, som väl motivera bifall till det i motionen framställda yrkandet om en utredning i denna fråga. Det skulle först och främst säkerligen vara av värde för det politiska arbetet i vårt land och inte minst för oss riksdagsmän att få en allsidig överblick över den politiska val- och röstningsproceduren i en del andra länder. Det kan ju hända att vi skulle ha en hel del att lära därvidlag.

Det är väl ändå så, att många av oss inte äro så alldeles övertygade om att vårt valsystem, som utsluter varje möjlighet att med framgång rösta på några andra namn än de av partiledningarna fastställda, är det allena saliggörande.

Ett annat skäl för bifall till motionen anser jag vara att ett förverkligande av det däri framställda förslaget skulle underlätta möjligheterna för ekonomiskt svaga fraktioner att göra sig gällande genom att några av de nödvändigaste kostnaderna för valen övertoges av statsmakterna. För närvarande är det ju så, att det kostar så mycket pengar att delta i ett politiskt val, att de ekonomiskt svaga riktningarna, som ofta äro mycket värdefulla, antingen inte våga sig på att ställa upp i ett val eller också ruinera sig om de göra det. På det sättet blir det något av sanning i det gamla slagordet att medborgarrätt heter pengar. Mycket skulle enligt min mening vara vunnet om en ändring i här berörda stycken kunde ske och valproceduren kanske härigenom kunde föras upp på ett högre och värdigare plan. Det var ditåt som motionen syftade.

Herr talman! Jag ber att med dessa korta ord få yrka bifall till motionen.

Herr **Spångberg**: Herr talman! Herr *Johnsson* ansåg att en utredning av denna fråga skulle vara av mycket stort värde och fann en sådan — i enlighet med vad som framhålles i motionen — icke minst berättigad med hänsyn till de ekonomiskt svagare partierna. Jag skall för min del be att i korthet få göra några reflexioner rörande det föreliggande spörsmålet.

Frågan om bidrag från staten eller kommunerna till partiernas valkostnader har ju varit föremål för statsmakternas behandling åtskilliga gånger. Redan 1904 och 1905, alltså för mycket länge sedan, förelågo sålunda förslag i detta

*Motion om statens övertagande av en del av de politiska partiernas kostnader
för riksdagsmannaval m. m. (Forts.)*

syfte här i riksdagen. Riksdagen avvisade emellertid då dessa förslag. Man kan naturligtvis anföra vissa synpunkter för att samhället på något sätt skulle bidra till valkostnaderna. Särskilt förstår man att ett eller annat parti kan se saken ur den synpunkten. Detta skulle på sätt och vis även poängtera att själva valet vore en samhällsangelägenhet, någonting som man nu inte alltid på alla håll tycks förstå. Men det skulle säkerligen medföra stora förluster beträffande de ideella värdena, som herr Johnsson säger sig vilja slå vakt om. Jag tror knappast att det skulle gagna demokratien om vi vid valförrättningarna skulle laborera med en lång rad olika listor med beteckningarna A, B, C o. s. v., vilket i motionen anvisats som en framkomlig väg.

Det framhålles ofta att man skall försöka poängtera den rent personliga dugligheten och ge denna möjlighet att göra sig gällande vid valtillfällen. Även den synpunkten har framförts åtskilliga gånger vid riksdagens behandling av valbestämmelserna. Jag tror för min del att denna personliga värdering skulle komma att skjutas ännu mer i bakgrunden, om man skulle införa denna ABCD-beteckning på de olika listorna. Det skulle inte vara så säkert att inte herrar Johnsson och Holmbäck och andra skulle försvinna bakom dessa olika bokstavs-beteckningar. Folkpartiet brukar ju rätt ofta visa upp en mycket rik flora av olika valsedelstyper. Motionärernas syfte är väl att alla dessa valsedlar skulle skickas ut genom statens försorg. Man ger även i motionen närmare anvisning på hur det skulle gå till. Låt oss nu antaga att ett visst parti har fått beteckningen B — jag tar detta exempel därför att det i motionen har anförts som en illustration till hur man skall gå till väga för att få ut flera listor för samma parti vid ett val. De olika listorna skulle då betecknas med B1, B2, B3, B4, B5 o. s. v. Jag vet inte hur många olika valsedlar folkpartiet brukar ha, men det torde inte vara ovanligt med fem till åtta stycken exempelvis vid ett riksdagsmannaval. Det är klart att man kan realisera denna tanke, men jag tror knappast att demokratien skulle ha något att vinna därpå.

Vad kostnaderna beträffar är det väl inte valsedelstryckandet som är dyrast. Jag tror därför inte att ett val, där staten svarar för viss del av kostnaderna, skulle ställa sig så mycket billigare för partierna än vad det för närvarande gör. Det är väl ändå föredrag, möteslokaler, biltournée, affischeringar, valtidningar och annat valtryck och annonsering som dra de största kostnaderna. Man får väl dessutom förutsätta att partierna vilja ha ut sina valsedlar till valmännen i mycket god tid före valen, vilket väl svårligen skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt, därest staten skulle handha valsedelsdistributionen. Det skulle väl knappast heller vara riktigt att staten skulle behöva bekosta en så oerhörd rik flora av valsedlar som vissa partier önska hålla sig med.

Det är emellertid en annan omständighet som enligt min mening förtjänar beaktande i detta sammanhang, nämligen att de olika partierna skulle erhålla rätt att tillställa valnämnderna valsedlar med skyldighet för valnämnderna att tillhandahålla dessa i vallokalerna. Det vore kanske önskligt att det vore ordnat på detta sätt. En sådan anordning skulle inte heller kosta någonting. Men det är ju inte den saken vi diskutera i detta sammanhang.

Som denna fråga för närvarande ligger till ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fröderberg: Herr talman! Denna fråga har ju tidigare diskuterats i riksdagen, men i år har det tillkommit ett nytt moment, som det kan vara berättigat att med några ord fästa uppmärksamheten vid. Vi ha för närvarande i vårt pappersproducerande land en onaturlig pappersbrist, som närmar sig det katastrofala. Myndigheterna ha ju måst ingripa reglerande på området och

Motion om statens övertagande av en del av de politiska partiernas kostnader för riksdagsmannaval m. m. (Forts.)

uttalat förmaningar och uppdragit riktlinjer i papperbesparande syfte. Jag skulle vilja fråga: finns det något tillfälle då det slösas så oerhört med papper som inför ett val, vare sig det gäller riksdagsmannaval eller ett kommunalt. Vi kunna t. ex. titta in på en poststation på landet för att se, hur det ser ut där veckan före ett sådant val. Det kommer masskorsband ifrån alla partier. vidare masskorsband från olika organisationer och särskilda masskorsband till jordbrukare, handlande och hantverkare. Såväl poststationerna som de röstberättigade själva drunkna faktiskt i den mängd av brev som kommer. Om staten toge hand om tryckningen av valsedlarna och med ledning av de befolkningslängder, som finnas, skickade ut samtliga partiets valsedlar i ett enda brev, vilken besparing skulle det inte bli på papper och kuvert, postporto och dylikt för att inte tala om besparing i arbete. I motionen yrkar man bara rätt och slätt på en utredning — några detaljer kan man väl knappast gå in på i detta sammanhang.

En motionär har tidigare givit uttryck åt det önskemålet, att man finge lämna valsedlarna till valnämnderna i de olika distrikten och att dessa sedan skulle tillhandahålla sedlarna på samma sätt som de nu äro skyldiga att tillhandahålla vita oskrivna sedlar för den, som själv vill skriva sin valsedel. Detta vore givetvis också en bra reform. Frågan har varit uppe till diskussion tidigare. Då skulle man slippa detta slösande med papper, som utvecklas utanför vallokalerna i städer och andra större samhällen. Jag tror, att även en sådan anordning skulle betyda en avsevärd besparing av papper. När nu frågans övriga sidor behandlas av andra talare har jag för min del velat inskränka mig till att fästa uppmärksamheten på denna detalj. Jag är övertygad om, att det skulle kunna sparas icke bara tusenlappar utan kanske hundratusentals kronor genom en sådan anordning. Alla, som under några år varit valbossar, tjänstgjort på valbyråer eller på annat sätt deltagit i valarbetet, kunna nog intyga hur oerhört det slösas med papper vid ett val.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det var också en synpunkt som den siste ärade talaren framförde för att hjälpa upp den här saken. Det är förresten underligt vad tiderna förändras. Annars brukar det ju vara så, att folkpartiet alltid förordar det privata initiativet och hävdar att allt vad staten gör är dyrt och dåligt och olämpligt på alla sätt. Nu få vi i stället höra herr Fröderberg visa upp, att det blir större sparsamhet med papper och mycket billigare och bättre om staten övertar saken. Jag hoppas att herr Fröderberg överför samma välvilliga syn på staten även till andra områden. Jag tror inte alls på detta resonemang. En hel massa av det som hamnar på postkontoren, broschyrer och sådant, är ju rena agitationsmaterialaet, och det är väl inte meningen att staten skall skicka ut sådana saker. Det får väl partierna själva ta hand om.

Medan jag har ordet, herr talman, vill jag förresten endast fästa uppmärksamheten på att det finns ett uttryck i utskottets motivering, som kanske tarvar en liten förklaring. Utskottet har där skrivit: »Under andra förutsättningar än de nuvarande skulle en sådan reform kunna tjäna rakt motsatta syften än de av motionärerna avsedda.» Vi syfta nämligen på att om partierna skulle göras så totalt beroende av statsmakterna som här ifrågasättes, när det gäller valförberedelserna, kan det tänkas — jag har inte vårt eget land i tankarna för ögonblicket, men man kan aldrig förutse utvecklingen i en framtid — att en statsmakt som hade vissa totalitära tendenser skulle kunna driva de misshagliga partierna in i en viss farozon. Det kan komma tider, då det blir fråga om papperstilldelning, och då kan en partiskt sinnad statsledning kanske i sista

Motion om statens övertagande av en del av de politiska partiernas kostnader för riksdagsmannaval m. m. (Forts.)

stund framföra anmärkningar mot formella fel ifrån valledningens sida och därigenom utöva ett visst tryck på misshagliga åskådningar. Jag menar inte att man har någon anledning att misstänka någon fara i detta avseende nu, men ingen kan veta hurudan framtiden kan bli. Det är därför högst värdefullt att man låter partierna själva sköta om valförberedelserna och att staten däremot, såsom det i utlåtandet säges, svarar för själva valproceduren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta *Motioner an-
gående Stock-
holmsförsam-
lingarnas
organisation.*
motioner om utredning rörande den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 118 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Linderot* och nr 196 i andra kammaren av herr *Lager m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om utredning av den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm baserad på kammarrådet Tom Wohllins förslag till lösningar».

Enligt nämnda förslag skulle hela den kyrkligt-ekonomiska medelsförvaltningen i huvudstaden centraliseras till ett enda organ och den kyrkligt-kommunala budgeten antingen läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt eller en gemensam kyrkligt-kommunal representation bildas för Stockholm.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Lindén* och *Nilsson* i Göteborg, som inom utskottet yrkat, att utskottet i anledning av förevarande motioner skulle hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm, främst med hänsyn till önskemålet att den kyrkligt-kommunala budgeten lades under stadsfullmäktiges beslutanderätt; samt

2) av herrar *Larsson* i Stockholm, *Björck*, *Gustavson*, *Arrhén*, *Kylin*, *Lindmark* och *Dickson*, som ansett, att utskottets motivering bort hava i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Larsson* i Stockholm: Herr talman! Jag har jämte ett par andra ledamöter av konstitutionsutskottet till detta utlåtande fogat en reservation, avseende väsentliga delar av utskottets motivering för sin hemställan om avslag på den föreliggande motionen. Det torde vara naturligt att utskottsmajoritetens representanter här närmare utveckla skälen för den negativa ståndpunkt, om vilken utskottet på två ledamöter när varit enigt. Jag skall därför söka begränsa mig till att motivera den ståndpunkt som jag och mina medreservanter intagit i fråga om motiveringen.

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)

Det ligger så till i denna sak, herr talman, att vi år 1942 efter flera utredningar och mycket livliga diskussioner inom Stockholms församlingar och Stockholms stadsfullmäktige fingo en ordning för församlingsstyrelsen, som enligt vår mening på ett lyckligt sätt kombinerar den lokala självstyrelsens intressen inom församlingarna och önskvärdheten av en viss utjämning av församlingarnas ekonomi över hela staden. Det är riktigt att denna ordning icke är densamma som gäller i några andra storstäder, särskilt Göteborg, men traditionerna äro tydligen olika i de båda städerna, och man kan inte bortse från den betydande och växande skillnaden i storleken mellan Stockholm och Göteborg. Det ter sig för oss helt naturligt att man knyter en viss ekonomisk självstyrelse också till församlingarna, något som man sålunda inte har gjort i Göteborg.

Konstitutionsutskottet — med i väsentliga delar samma sammansättning som för närvarande — tillstyrkte utan erinran den reform som genomfördes år 1942 och mot vilken motionärerna nu vända sig. Från samma håll, varifrån den nu föreliggande motionen härrör, framfördes år 1945 en motion med hemställan om en återgång till den tidigare ordningen i så måtto, att utgifterna för kyrkor och församlingsbyggnader icke vidare skulle få till väsentlig del utjämnas genom en avgift över hela staden, beslutad av församlingsdelegerade. Detta förslag till ändring i 1942 års ordning avstyrktes enhälligt av konstitutionsutskottet med hänvisning till att man, innan man började ändra på denna ordning, borde avvakta erfarenheterna av den, enligt vad lagstiftaren menade, lyckliga kombinationen mellan lokal självstyrelse och ekonomisk utjämning över hela staden. Det framhölls även att frågan om ny församlingsindelning, som då var — och alltså är — under utredning, till äventyrs kunde komma att tillföra denna fråga nya synpunkter, som borde beaktas och som möjligen kunde förleda den ena eller andra jämkningen i 1942 års ordning.

Vi ha nu haft att behandla en motion, som kommer från samma parti, det kommunistiska, men som i motsats till 1945 års förslag icke går ut på en inskränkning av den ekonomiska utjämningen utan tvärtom — i likhet med de förslag som av församlingarna och Stockholms stad samt Kungl. Maj:t och riksdagen enhälligt avböjdes vid genomförandet av 1942 års ordning — innebär att man skall sammanföra alla församlingarnas ekonomi till en för hela staden gemensam fullmäktigekorporation, vilken antingen skall sammanfalla med stadsfullmäktige eller bestå av särskilt valda kyrkofullmäktige.

Det stora flertalet inom utskottet har, som jag nämnde, varit ense om att för närvarande avböja en sådan ändring. Vi ha emellertid haft olika motiveringar för vår ståndpunkt. Jag och mina medreservanter ha ansett det vara tillräckligt att liksom konstitutionsutskottet gjorde år 1945 hänvisa till det förhållandet att 1942 års ordning nyligen beslutats och att man bör avvakta erfarenheterna av dess tillämpning. Man kan nu även tillägga att de erfarenheter som man haft under ett par år ha varit gynnsamma och visat att reformens syfte blivit tillgodosett. Vi ha även pekat på att den av kammarrådet Schalling föreslagna nya församlingsindelningen kan komma att tillföra denna fråga nya synpunkter och att man följaktligen bör avvakta detta ärendes slutbehandling, innan man upptar frågan om en ändring av 1942 års ordning för församlingsekonomien. Det förefaller oss, herr talman, som om dessa skäl nu liksom 1945 borde vara fullt tillräckliga för att motivera den negativa ståndpunkt, varom vi äro ense med utskottets flertal.

Utskottets majoritet har emellertid till denna sin negativa ståndpunkt fogat åtskilliga anvisningar för en omläggning av den nuvarande ordningen, vilka jag för min del finner onödiga och ej heller tillräckligt motiverade. Utskottets motivering innefattar alltså i själva verket ett förord för att vi skola gå ifrån

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)

den år 1942 beslutade ordningen, ehuru tidpunkten därför nu icke anses lämplig.

Jag skall be att få uppehålla mig något vid de skäl som utskottet har anfört. I första hand erinras om — det är väl det huvudsakliga skälet — att den nuvarande ordningen i princip överläter beslutanderätten i fråga om byggande av kyrka och församlingsbyggnader till de särskilda församlingarna, medan en annan institution, den för hela staden gemensamma kyrkliga samfälligheten, svarar för åtminstone en väsentlig del av de erforderliga kostnaderna. Ordningen är alltså den att samfälligheten, det vill säga hela staden företrädd av en institution, som sammansättes av ombud från de olika församlingarna — kallad församlingsdelegerade — har rätt att bevilja bidrag till kyrkobyggnader med fyra femtedelar av kostnaderna. Det är sålunda denna fördelning av beslutanderätten och den därav följande fördelningen av det ekonomiska ansvaret som utskottet ansett vara principiellt oriktig. Jag kan, herr talmän, icke dela denna mening. Den överensstämmer ju i själva verket helt med den ordning som gäller på många områden av den kommunala förvaltningen. Som exempel kan nämnas skolväsendet, och samma ordning gäller även för olika slag av vårdhem, sjukhus m. m. Det är kommunerna som besluta, och sedan ha vi att räkna med bidrag från staten, vad beträffar skolbyggen till en mycket väsentlig del av kostnaden. Denna ordning fungerar, och vilka invändningar man nu teoretiskt skulle kunna spekulera ut mot den lämnar jag därhän. Jag konstaterar att den fungerar utmärkt i vårt kommunala dagliga liv. Vi träffa i själva verket i den kommunala förvaltningen dagligen på förhållanden, som äro fullt analoga med dem, som ligga till grund för konstruktionen av 1942 års samfällighetsförvaltning. Jag kan inte finna denna utskottets rent teoretiska anmärkning vara något skäl mot den gällande ordningen, detta så mycket mindre som det icke kunnat påvisas att denna fördelning av beslutanderätten i praktiken har känts såsom någon olägenhet. Vi ha tvärtom från församlingsdelegerade fått det uttryckliga beskedet att alla hithörande frågor — det är inte så många sedan år 1942 — avverkats och lösts i bästa samförstånd mellan de berörda institutionerna.

Det andra skälet som utskottet åberopar är det att församlingarna, såsom redan tidigare påpekats, här i Stockholm i ganska stor utsträckning ge bidrag till sociala och kulturella ändamål, beträffande vilka i många fall kan råda tvekan huruvida de tillhöra området för den kyrkliga kommunens beslutanderätt eller rätteligen borde flyttas över till den borgerliga kommunen. Utskottet undanröjer emellertid betydelsen av denna invändning genom att påpeka att möjlighet föreligger att genom besvär få beslutens laglighet prövad. Denna möjlighet har i en del fall använts, och besluten ha i sådana fall då de varit olagliga självfallet undanröjts. Där är alltså den nuvarande ordningen såvitt jag förstår tillfredsställande. Gör man sig mödan att gå igenom Stockholms församlingars utgifts- och inkomststater för de senare åren, finner man också att denna tidigare rika flora av tvivelaktiga beslut i stor omfattning blivit uppensad. I själva verket är den anslagsgivning i detta hänseende som kan anses tvivelaktig numera av ganska ringa omfattning.

Utskottet förordar sedan en sådan ordning som före 1940 föreslagits av kammarrådet Wohlin, nämligen att man skulle överlämna den ekonomiska beslutanderätten och förvaltningen till för hela staden valda fullmäktige. Utskottet anmärker — detta är ett eko av de debatter som förts inom utskottet — att en sådan ordning inte skulle behöva lägga hinder i vägen för det lokala församlingsarbetet. Emellertid kunde ju en centralisering medföra olägenheter med hänsyn till stadens storlek, och det är enligt utskottet dock ett intresse att de enskilda församlingarna få göra sig gällande vid de lokala frågornas

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
behandling, vilket man alltså på något sätt finge beakta. Utskottet säger sedan att den ekonomiska utjämning som påtagligen ägt rum beror på en utjämning i skattekraft mellan stadens olika delar, och skulle denna utjämning fortsätta, menar utskottet, kunde man rent av reflektera på en återgång till den före 1942 gällande ordningen, det vill säga till en full ekonomisk självständighet för församlingarna, med andra ord en återgång till den gamla uppsplittringen av den kyrkliga ekonomien.

Jag konstaterar alltså att utskottet inleder sitt resonemang med en sympatifierklaring till en centralisation och slutar med en antydning om möjligheten att tvärtom splittra upp den nuvarande ordningen. Under debatten i går framhölls av någon talare att definitionen på en statsman i motsats till en politiker vore den, att en statsman inte kände sig bunden av tidigare intagna ståndpunkter. Konstitutionsutskottet av år 1947 har i rikt mått förtjänat en sådan eloge, och jag ber att få överrätta en medborgarkrans. Ty utskottet har inte blott känt sig obundet av en enhällig ståndpunkt som intogs för två år sedan, utan även lyckats i ett och samma utlåtande förena två diametralt motsatta åsikter, vilket får anses vara en prestation.

Jag ber nu att få fästa kammarens uppmärksamhet på vad saken här i realiteten gäller. Jag föreställer mig att denna fråga måste behandlas såsom alla andra lagstiftningsfrågor. Riksdagen beslutade tämligen enhälligt år 1942 denna ordning. Den har tillkommit efter mycket livliga diskussioner och livliga fejder inom Stockholms stad. Vi ha stannat vid denna ordning, som i viss mån är en kompromiss men, som vi menade, en lycklig kompromiss. Jag har inom Stockholms stadsfullmäktige haft uppgiften att vara föredragande i detta lagstiftningsärende, och jag vill betyga — vilket jag hemställer att kammaren ville beakta — att den ordning som utskottet nu förordar och som förelåg till församlingarnas och stadsfullmäktiges prövning år 1940, nämligen kammarrådet Wohlins förslag om gemensam ekonomiförvaltning av enhetligt valda fullmäktige, var föremål för ett så enhälligt avstyrkande att jag sällan upplevat maken. Om man i fråga om detta begränsade område skulle kunna använda uttrycket folkvrede, så tror jag man kan säga att en sådan stämning behärskade i varje fall Stockholms församlingar vid granskningen av detta förslag. Så fingo vi då 1942 års ordning. Jag tror att den har fungerat väl, och samarbetet mellan församlingsdelegerade och församlingarna har lett till en utjämning av skattebördorna mellan församlingarna. Jag skall inte närmare belysa detta, då det finnes tryckt i utlåtandet. Skillnaden i utdebitering har gått ned högst avsevärt, och vi ha fått en verklig ekonomisk utjämning, som rent av på öret motsvarar vad förslagsställarna tänkt sig.

Jag frågar då: vad finns det för skäl att för närvarande uttala sig för en vittutseende omläggning? Utskottet säger att utjämningen beror på att skattekraften har utjämnats mellan stadens olika delar. Jag måste tyvärr bestrida detta. Granskar man skattekraften per innevägnare, finner man att ojämnheten i kvoten är lika stor 1946 som den var år 1943. Vad som kan ha bidragit till en viss utjämning är att några församlingar i ytterområdena och på Söder fått en ökning av skattekraften tillika med befolkningsökning, och då utgifterna naturligtvis släpa långsamt efter befolkningsökningen, har detta tagit sig uttryck i nedsättning av skatterna i dessa församlingar. Detta är ju emellertid ett förhållande, som i det långa loppet knappast kan bestå, och det motsäger icke behovet av en utjämning. Denna olikhet i skattekraften kommer självfallet alltid att förefinnas mellan innerområdena med dess rika församlingar — framför allt Klara, Jakobs, Johannes och Adolf Fredriks — och ytterområdena med deras relativt mindre bemedlade befolkning. Tyvärr kan man nog

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
därför inte på den vägen komma till en lösning. Vi få nog erkänna att situationen i det hänseendet är densamma som då vi införde 1942 års ordning.

Varför fäktar jag nu med en sådan iver mot den ytterligare centralisationen? Jo, det beror på att man i en storstad har ett behov av att också de lokala intressena få hävda sig i den kommunala självstyrelsen. Ett sådant behov ha vi i våra församlingar. Det blir ett visst liv på det sättet, som knyter sig till de lokala intressena, och vi mena att vi också borde få ha kvar detta. Det finns inte någon allmän opinion — jag lämnar därhän den opinion som kan företrädas av motionären — för en ändring i centraliserande riktning. Finns det någon opinion, går den snarast i direkt motsatt riktning, vilket också skulle överensstämma med den av herr Set Persson intagna ståndpunkten, rakt motsatt den som hans partivänner intagit för två år sedan.

När det talas om dualism på vissa områden, som äro föremål för församlingarnas intresse, vill jag säga att detta är en dualism som vi i den borgerliga kommunen gärna se och haft mycket glädje av. Ty vi behöva i Stockholms stadshus stödet av dessa lokala intressen. Vi behandlade just i måndags frågan om anslag till Stockholms skollovskolonier, vilket är ett av de områden, där detta samarbete mellan församlingsintresset eller det lokala intresset och det centrala, representerat av stadens folkskoledirektion, är mest levande och mest nyttigt. Där fungerar detta samarbete så, att de anslag som vi ge från den borgerliga kommunen utjämna eventuella olikheter i församlingarnas tillgångar, som ju i regel representeras av donationer eller privata föreningar. Det är för dessa angelägenheter av det största värde att vi få behålla detta samarbete. Ty, herr talman, det räcker på detta område liksom på många andra sociala områden inte med de pengar som Stockholms stad kan ha rätt att bevilja, utan vi måste ha därtill de lokala intressena, alla de frivilliga krafterna. Och när de vilja ägna sig åt dessa ting, varför skola de inte få göra det inom lagens ramar?

I den kommunala självstyrelsens namn hemställer jag alltså, herr talman, om bifall till den av mig företrädde reservationen.

Häruti instämde herrar *Johnsson* i Stockholm och *Bagge*.

Herr *Nilsson* i Göteborg: Herr talman! Det är väl inte tänkbart att jag med utsikt till framgång kan försöka att få kammaren att ansluta sig till den ståndpunkt, som herr Lindén och jag ha givit uttryck åt genom vår till utskottsutlåtandet fogade reservation. Jag skall därför inte heller utförligare beröra denna fråga.

Jag förstår emellertid inte varför herr Larsson i Stockholm skall behöva ta till storsläggan mot utskottets motivering på det sätt han har gjort. Utskottet vill ju ingenting göra, och herr Larsson vill ju om möjligt ha ännu mindre utträttat. Utskottets motivering är emellertid till stor del anknuten till ett förslag om den kyrkliga organisationen i Stockholm, vilket enligt min mening borde kunna föranleda ett bifall till motionen. Denna fråga om de kyrkliga angelägenheternas ordnande i Stockholm har ju varit uppe här i kammaren flera gånger. Det är nu tredje gången som den ligger på kammarens bord, och det tycks föreligga utsikter till att riksdagen ännu en gång får behandla detta ärende.

Jag vill emellertid framhålla, att den reservation, som jag underskrivit, mera är att betrakta som ett principuttalande från min sida, som anknyter sig till en motion som var före vid 1943 års riksdag, i vilken hemställdes om utredning och förslag om den borgerliga kommunens övertagande av och beslutanderätt i de kyrkliga församlingarnas ekonomiska frågor och utgifter. Denna

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
motion vann som bekant inte heller riksdagens bifall. Jag har emellertid velat ta fasta på den däri framförda tanken och sålunda här ånyo aktualisera densamma.

Som jag framhöll har jag inte anledning att ytterligare ingå på denna fråga, utan jag skall inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Lindén och mig avgivna reservationen.

Herr Lager: Herr talman! Den ordning som nu gäller för Stockholms stad i hithörande avseende är ju olika den som råder i andra städer, där flera kyrkliga kommuner finnas inom den borgerliga kommunens gränser. Inte bara i Göteborg utan också i en rad andra av de större städerna har man genomfört en samfällighet och en likformighet i uttagandet av skatterna för kyrkliga ändamål oavsett de kyrkliga kommungränserna. Herr Yngve Larsson menar att detta beror på att traditionerna äro litet olika i Stockholm mot t. ex. i Göteborg. Ja, traditionen är väl ganska lika på alla håll, nämligen att den kyrkliga församlingen är fristående. En ändring har ju skett i Göteborg, och så har även varit fallet i Stockholm under de senaste åren. Man har alltså redan börjat tumma på traditionerna. Vad vi i motionen yrka är att man skall fortsätta att vidtaga ändringar i överensstämmelse med vad utvecklingens krav bjuder.

Herr Larsson anförde också att Göteborg och Stockholm i storleksavseende äro ganska olika och att detta skulle motivera ett bibehållande av den nuvarande ordningen i Stockholm. Såvitt jag kan förstå talar väl detta av herr Yngve Larsson anförda förhållande snarast för det förslag som jag och mina medmotionärer ha framställt. Det är klart att olikheten i utdebiteringen av skatter kan bli större ju flera församlingarna bli inom en stad. Beslutanderätten i de ekonomiska frågorna i Stockholm ligger fortfarande rent principiellt hos de enskilda församlingarna, och den samfällighet som finns har endast möjlighet att bisträcka församlingarna med anslag, därest framställning om sådana anslag göres. Resultatet har blivit, vilket utskottet också erkänner, att utdebiteringarna för kyrkliga ändamål växla från den ena församlingen till den andra. Storleken av medborgarnas skatt blir alltså i viss mån beroende av om man bor på söder eller på norr, om man bor på västra eller östra sidan av en gata. Det är uppenbart att dessa förhållanden äro ganska orimliga, vilket utskottet även erkänner, och frågan har ju, som här förut framhållits, diskuterats utan att man har kunnat finna någon tillfredsställande lösning.

I den motion som vi ha väckt ha två alternativ framförts. Det ena är att man skulle lägga hela den kyrkliga budgeten under stadsfullmäktiges beslutanderätt, vilket jag för min del anser vara det enda riktiga på längre sikt och vilket sannolikt också till slut kommer att ske. Därest emellertid skäl skulle kunna anföras mot en sådan anordning, mena vi att man kan ta ytterligare ett steg framåt genom att lägga beslutanderätten över den kyrkliga budgeten hos ett för hela staden, för alla församlingarna gemensamt organ. Utskottet har i stort sett godkänt den motivering som vi ha anført i motionen men ändå lyckats komma fram till slutsatsen att man i alla fall inte skall ändra på de nuvarande förhållandena. Motiveringen härför är, säger utskottet, att utskottet vill avvakta den nyindelning av de kyrkliga församlingarna i Stockholm, varom utredning pågår. Det är klart att denna nyindelning av församlingarna har sammanhang med den fråga som nu diskuteras. Avsikten är ju att man skall dela upp Stockholms församlingar ytterligare genom att öka antalet från nuvarande 19 till 27. En sådan uppdelning av församlingarna drar ju med sig krav på nya kyrkor och nya prästboställen och en del andra därmed

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)

sammanhängande inrättningar. Jag tror mig kunna försäkra att intresset bland Stockholms medborgare, eller rättare sagt bland den överväldigande majoriteten av Stockholms medborgare, för nya kyrkbyggen är mycket klen. I varje fall är man absolut motståndare till uppförandet av predikolokaler så länge bristen på profana samlingslokaler är så skriande som den för närvarande är. En uppdelning av församlingarna kommer också att bryta den tendens till en utjämning av den kyrkliga utdebiteringen mellan de olika församlingarna, som man har kunnat spåra de senaste åren. Om man nu har uppnått ett visst jämviktsläge eller en minskning av klyftan i utdebiteringshänseende mellan församlingarna genom den samfällighet som finns, komma ju de alltjämt befintliga ojämheterna att ytterligare skärpas, därest man styckar sönder en del av församlingarna, delar upp dem i flera.

Den verksamhet som de kyrkliga organen utöva kolliderar med den borgerliga kommunens anslagsgivande på olika punkter, framför allt när det gäller socialvården. Det finns vissa fasta gränser för detta anslagsgivande. Utskottet rekommenderar att man i det fall där dessa gränser överskridits skall använda överklagningsmetoden och säger, att i de fall där sådan överklagning skett ha också de anförda besvären bifallits. Ja, det är rätt naturligt att dessa besvär bifallits, därest de fattade besluten ha stått i strid mot gällande förordning. Jag tror emellertid inte att den utväg, som utskottet anvisar, är så värst rekommendabel. Den har rätt väsentliga brister. Först och främst äro överklagningar rätt besvärliga, och besvärligheterna öka ju flera överklagningarna bli. Jag har gjort upp en förteckning över i Stockholms stads kyrkliga kommuner under ett år behandlade ärenden, som skulle kunna bli föremål för överklagning med utsikt till att beslutet bleve upphävt. Det är icke mindre än 207 stycken, och de ligga praktiskt taget allesammans inom socialvården eller inom socialvården närliggande områden.

Det är klart att överklagningar kunna ske, och det är ju möjligt, att sådana överklagningar också i framtiden komma att ske i ökad utsträckning. Man kan dock inte säga, att detta står i någon god överensstämmelse med statsrådet Danielsons för rätt länge sedan deklarerade vilja att bekämpa Krängel-Sverige. ty här blir det bara fråga om att öka kränglet på ett område, där det är onödigt. Behovet av att spara på papper nämndes i ett tidigare sammanhang i dag i riksdagen, och detta behov kan man också anföra i detta sammanhang. De besvärsprövande instanserna äro väl redan nu tämligen belastade, och jag skulle tro att de undanbedja sig en ytterligare belastning.

Det finns en nackdel till med detta, att de kyrkliga och borgerliga kommunernas anslag skära in i varandra. Det inbjuder till en kohandel, som inte är så värst smaklig. Herr Yngve Larsson nämnde skollovskolonierna, och jag vill passa på tillfället att anföra ett exempel på hur det kan bli i en församlings kyrkofullmäktige. Det gällde anslag till en skollovskoloni, och samtidigt skulle ett anslag till kyrkosången behandlas. Kyrkosångens anhängare voro i stark minoritet, men lyckades ändå driva igenom det begärda anslaget. Man sade, att därest inte majoriteten gick med på anslag till kyrkosången, så skulle man överklaga beslutet om anslag till skollovskolonien. Inför detta hot böjde sig majoriteten, och kyrkosångens anhängare fingo sitt anslag.

Det finns varken i utskottsutlåtandet eller i herr Yngve Larssons i Stockholm anförande något som talar emot, att man skulle gå ett steg ytterligare på vägen mot en centralisering av den ekonomiska förvaltningen för kyrkliga ändamål i Stockholm. Herr Larsson i Stockholm sade, att det lokala intresset måste stimuleras och att det här inte bara gäller anslagsfrågor, utan framför allt att få frivillig arbetskraft för vissa uppgifter. Jag tror inte, att det lokala intresset för vissa socialvårdande och andra liknande uppgifter är be-

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
roende av att skattdebiteringen är ojämn inom församlingarna. Jag tror snarare, att därest det ekonomiska ansvaret lyftes bort från de lokala församlingarna, detta skulle stimulera intresset för frivilliga arbetsuppgifter.

Jag kan som sagt inte förstå motståndet från utskottsmajoritetens sida mot det förslag som vi här ställt. Det är ju bara ett förslag om att låta Stockholm marschera i fatt landets övriga större städer. När utskottet emellertid inte nu vill gå med på detta ena alternativ vi ställt, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Nilsson i Göteborg och Lindén.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad herr Lager menar, när han säger att Stockholm skall få marschera i fatt Sveriges övriga större städer. Det finns ingen stad i riket, där vi lagt de kyrkliga ärendena under den borgerliga kommunen. Om vi gick in för detta vore det inte att låta Stockholm marschera i fatt, utan det vore att låta Stockholm få en alldeles separat lagstiftning, och det är det riksdagen ideligen vänt sig emot, när det varit förslag om att lägga flertalet av de kyrkliga ärendena under den borgerliga kommunen.

Den ärade talaren nämnde också om Krängel-Sverige och att det är en mycket dålig utväg utskottet anvisar när det gäller de sociala utgifter, som man tillåter sig inom den kyrkliga kommunen i Stockholm; det var bara att överklaga. Ja, men om vi inte vilja föreslå, att vi skola sekularisera alltsammans och lägga det under den borgerliga kommunen, vad finns det då för sätt att göra slut på detta förhållande? Vi kunna inte göra en lag för detta och slå in öppna dörrar och förbjuda kyrkliga kommuner att bevilja anslag för sociala och kommunala ändamål, utan vi måste anvisa denna utväg att överklaga. Stockholm skall inte intaga någon särställning och liksom på grund av gamla traditioner handla uppenbart och otvetydigt mot gällande lag.

På tal om denna motion skulle jag också vilja säga, att den väl i alla fall är litet lättvindigt hopkommen, då den ju slutar med en kläm, som föreslår riksdagen att begära en utredning, som skall vara baserad på kammarrådet Wohlins varandra uteslutande och diametralt motsatta alternativ. Detta brukar man väl aldrig göra, utan man säger väl, att ett alternativ är bra, och det vill man att Konungen närmare skall undersöka. Motionen förslår emellertid två alternativ, vilka fullkomligt utesluta varandra, och vill att dessa skola utredas.

Då får jag säga att herr Nilsson i Göteborg och hans medreservant sett upp litet bättre, ty de ha åtminstone nöjt sig med att stanna vid det ena alternativet, nämligen det som herr Lager yrkar på, att alltsammans skall läggas under den borgerliga kommunen, mot vilket riksdagen ideligen vänt sig. Men varför skola vi genomföra dessa speciella bestämmelser i en viss stad, då vi inte alls ifrågasatt att detta skall genomföras för rikets kyrkliga kommuner överhuvud taget?

Men, herr talman, det som kallat upp mig är närmast önskan att få göra några små kommentarer till herr Larssons i Stockholm reservation. Som vi se har han velat, att vissa viktiga delar av utskottets motivering på sidorna 9 och 10 skulle bortfalla. Han anser, att det inte alls är stridande mot kommunal praxis att man, som utskottet säger, »överlåter beslutanderätten i fråga om byggandet av kyrka och församlingshus m. m. åt en institution — den enskilda församlingen — medan en annan institution — samfälligheten — svarar för de erforderliga kostnaderna». Vi säga i utlåtandet, att detta knappast kan anses tillfredsställande. Herr Larsson i Stockholm tycker emellertid, att detta bör man inte skriva, ty det är saker som mycket väl försvara sig. För att styrka detta påstående talar han om liknande förhållanden på andra områden i samhällslivet. Kommunerna besluta t. ex. i skolfrågor, och staten lämnar anslag.

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)

Men kan man verkligen draga detta som en parallell? Här gäller det ju delvis samma kommunala myndigheter — kyrkofullmäktige i den enskilda församlingen å ena sidan och samfälligheten å den andra. Vi kunna väl inte likställa de statliga bidragen för kommunala ändamål med dessa förhållanden.

Sedan vill herr Larsson i Stockholm inte heller ha med nästa stycke i utskottets utlåtande, som börjar med »Utskottet har vidare uppmärksammat den anslagsgivning till allehanda sociala ändamål...» Han tycker inte att detta är någon farlig dualism, utan tvärtom en ädel tävlan mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen att tillgodose dessa intressen. Herr Larsson sade till och med att denna flora började bli uppensad. Nej, herr Larsson, den har inte alls blivit uppensad. Jag har här framför mig kammarrådet Wohlins egen utredning. Där har han en tabell, som visserligen är från 1938; vi veta ju, att anslagen sedan dess stigit till mycket högre belopp. Där ha vi dessa stora anslag till skollovskolonierna, till Mjölkdroppen — för att nu plocka ut några stycken — till barn- och spädbarnskrubborna, vårdhemmen och sommarhemmen för gamla, till skolbarnens fjällfärder, studie- och ferieresor, beklädnads- och bespisingständamål, arbetsstugor och barnstugor och andra sådana utmärkta och värdefulla saker, som staten måste ha hand om och som ingen missunnar de behövande, saker, som klart och otvetydigt skola ligga under den borgerliga kommunen.

Herr Lager gav själv en illustration till köpsläendet inom den kyrkliga kommunen om ett anslag. Varken barnen eller andra förlora på att det blir en enhetlig behandling. Vi fråga oss också, varför Stockholm skall ha en speciell ställning, som ingen av rikets övriga församlingar kan tillåta sig.

Jag skulle också vilja fråga herr Larsson i Stockholm om han, såsom framstående kommunalman, egentligen vill sudda ut dessa förhållanden, och i så fall göra sig solidarisk med det försvar, som den tidigare utredningsmannen professor Hassler förebragt. Denne säger så här: »Det förtjänar slutligen påpekas, att när uttrycket 'åtgärder till främjande av församlingsvården' är 1930 upptogs i församlingsstyrelselagarna, detta av departementschefen motiverades med att hänsyn borde tagas till de nya former för församlingsverksamhet, som så småningom vuxit fram, varför en antydan borde givas om 'den kyrkliga diakonien, det frivilliga församlingsarbetet, ungdomsverksamheten, m. m.'. Härav torde framgå, att en i viss mån utsträckt tolkning av begreppet 'församlingsvård' väl är försvarbar.»

Kan man tillämpa dessa ord på de anslagsposter, det här är fråga om? Det syftar på vad man kallar den kristliga kärleksverksamheten, som församlingarna ha och som jag har massor av exempel på och vilka det aldrig någonsin varit ifrågasatt att angripa. De skola stå kvar. Vi ha där en massa sådana poster, som vi väl veta. Jag tycker att försvaret för att det stycket i utskottets motivering skall utgå är något otillräckligt.

Sedan kommer emellertid herr Larsson i Stockholm till sitt huvudargument mot utskottets motivering. Dels anser han, att vi ha velat kritisera den här institutionen med församlingsdelegerade, som vi anse inte längre är hållbar. Vidare säger herr Larsson, att vi först avgiva en sympatiförklaring för en centralisering, alltså till förmån för samma förhållanden som råda i Göteborg, där man har enhetlig kyrkofullmäktige för hela staden och alltså inga delegerade, och att vi samtidigt ifrågasätta en återgång till det gamla. Herr Larsson — liberal som han är — vill inte förmäna oss en ärekrans för att vi kunna göra en sådan helomvändning som han. Nej, herr Larsson, man får inte läsa utskottsutlåtandet på det sättet, utan man skall läsa det mycket enkelt och precis som det står. Vi ha inte förordat något av detta. Vi ha kritiserat förhållandet med en anslagsbeviljande och en beslutande institution. Sedan ha

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
vi uttalat, att när en utredning kommer till stånd, så skall man kunna pröva olika alternativ. Vi ha erkänt, att om det växande skatteunderlaget i exempelvis Bromma och liknande församlingar kommer att fortsätta att växa, så bli i en framtid divergenserna så små mellan de olika församlingarna, att man eventuellt kan ifrågasätta en återgång till det gamla systemet, alldeles som herr Set Persson föreslog förra gången. Jag var emot det då, därför att vi ansågo att divergenserna voro för stora mellan församlingarna. Nu hålla de på att utjämnas. Då erkänna vi att det kan finnas vissa skäl att överväga — precis som herr Larsson sade — att kyrkofullmäktige i församlingarna finnas kvar.

Jag talade med några ledamöter i Högalids kyrkofullmäktige — de voro meningsfränder till både herr Larsson, herr Lager och mig — och de höllo med en mun med om att de inte ville släppa sina lokala fullmäktigeinstitutioner. Det är som en sade: Storstäderna med sina mammutmenigheter lämna inte så mycket utrymme för det personliga intresset och initiativet, som fallet är ute i vår landsort, där vi ha de kommunala och kyrkliga enheterna i betydligt mindre skala.

Vi ha inte gått in för en återgång till det gamla systemet, men vi mena, att när allt detta skall utredas, så bör även detta problem observeras en smula. Vi ha heller inte sagt, att vi absolut böra ha det göteborgska systemet, men det är likväl värt att reflektera på.

Jag kan nämna för kammaren — jag tror jag har rätt att göra det — att jag häromdagen hade ett samtal med domprosten Elis Malmeström i Göteborgs kyrkofullmäktige. Jag frågade honom: Har ni märkt någon olägenhet av detta system? Har ni märkt, att den lokala församlingsskänslan tagit skada av edra förhållanden? — De ha här sina kyrkoråd och den gemensamma fullmäktigeinstitutionen. — Han förklarade, att han på ingen punkt funnit någon som helst olägenhet av detta förhållande, och denne man kan väl sannerligen inte beskyllas för att vara en rabulist i det ena eller andra avseendet. Därmed har jag inte sagt, att vi skola skapa en parallell till Stockholms stadsfullmäktige med hundra kyrkofullmäktige för hela staden. Det är möjligt att en sådan anordning kunde ha andra nackdelar. Det är i alla fall ett problem, som sakligt och grundligt bör utredas. Det är endast det vi begärt. Vi ha inte först rekommenderat att gå på centraliseringslinjen och sedan anbefallt att gå tillbaka till de lokala församlingarna. Den ärekrans herr Larsson i Stockholm ville överlämna till utskottet skola vi alltså be att få returnera. Herr Larssons eget förslag att låta de sociala ärendena, som fortfarande behandlas av kyrkofullmäktige, vara kvar där, det motiverar att herr Larsson själv borde få bli kandidat till en sådan utmärkelse.

Jag skall, herr talman, sluta med att säga, att kammaren väl torde finna, att den motivering vi förebragt är objektiv, då den inte absolut binder oss för dessa olika linjer, och jag vågar påstå att den är värdefullare, ty den ger större uppslag och för fram flera möjligheter till prövning och bedömning än man får, om man följer de folkfrisinnade eller de övriga borgerliga representanterna. Jag anser att det är värdefullare med ett sådant skrivsätt för de blivande utredningsmännen, som väl skola taga itu med detta när en gång yttrandena över det Schallingska förslaget föreligga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Stockholm: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har här sökt vederlägga den framställning, som jag givit om förhållandet mellan den borgerliga kommunen och församlingarna i fråga om de anslag, som ligga på gränsen mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen. Vi ha här fått

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)

höra vilka ämnen man funnit på församlingarnas stater. Jag fäster emellertid kammarens uppmärksamhet på att denna uppräknings härrör från ett studium av kammarrådet Wohllins förslag. Materialet är från 1938, och jag hade funnit det vara mycket lämpligt om utskottet, innan det tog ställning, även hade underkastat 1946 års material en granskning, ty mellan 1938 och 1946 ligger hela denna diskussion i saken som har föranlett — jag vidhåller det — en upprensning i församlingarnas stater, i den mån man nu kan kalla det så. Dessa skollovskolonier tror jag inte att man nu hittar på församlingarnas stater, men väl på donationsmedel. De mera betydande anslagen utgå från dessa lokala medel, som väsentligen komma från församlingsvis organiserade och — jag medger det gärna — församlingsvis förankrade skollovföreningar och inte så mycket från kyrkokassan. Vad mjölkdroppen angår är den sedan länge helt kommunaliserad, det är en helt ny ordning för denna verksamhet, o. s. v.

När jag här konfronterar med professor Hasslers disputation med kammarrådet Wohlin om lagligheten av det ena eller andra anslaget och när jag tar upp konstitutionsutskottets utlåtande för 1942, undertecknat av Harald Hallén, och läser det, då ser jag att hela denna diskussion förelåg, då fanns ju hela denna flora, då förelåg denna enligt herr Halléns mening felaktiga vederläggning av professor Hassler beträffande kammarrådet Wohllins ståndpunkt. Varför framfördes inte detta? Varför var herr Hallén jämte utskottets övriga ledamöter beredda att utan reservation tillstyrka den då beslutade ordningen? Vad är det som hänt sedan dess, som föranleder en ändrad ståndpunkt? Att dessa gränstvister i stor omfattning äro förklarade, behöver jag inte vidare uppehålla mig vid. På de områden, där de fortfarande äro kvar, äro de föremål för ett fruktbart samarbete. Från den sidan av saken kan man inte hämta några argument för den mera radikala omläggning som utskottet dock tillstyrker.

De 207 överklagningsärendena, som herr Lager här hotade oss med, skulle jag, herr talman, be att få titta litet närmare på. Jag har också gått igenom staterna för Stockholms församlingar från 1946, och de ha ingalunda givit mig det intrycket. Man måste observera, att den kyrkliga kärleksverksamhet, som obestriddligen faller inom den kyrkliga kommunens kompetens, har ett gränsområde, som i viss mån kan vara gemensamt. Det tror jag är obestriddligt.

Vad vi här begära är ju inte alls någon slags särställning för Stockholms församlingar. Vi vilja ha precis samma ordning som i riket för övrigt. Vi begära endast, att man skall ha litet aktning och respekt för de traditioner, som här företrädas, och för den ganska enhälliga önskan att få behålla församlingsstyrelsen.

Vad nu utskottets verkliga ståndpunkt angår, så gör utskottets ordförande gällande, att det inte föreligger något förord för det ena eller andra alternativet. Jag kan omöjligen finna att så är fallet, ty först säger utskottet att hela denna ordning lider av ett svårt konstruktionsfel, det finns avgörande skäl för en revision. Så avvisar utskottet kammarrådet Wohllins första alternativ, sekulariseringen. Sedan säger utskottet, att vad som anförts inte talar mot kammarrådet Wohllins andra alternativ, men kanske vi kunna komma till en fullständig uppsplittring med full beslutanderätt i alla anslagsfrågor för den enskilda församlingen, om skatteutjämningen på grund av den allmänna utvecklingen blir onödig.

Jag har redan påvisat — och det borde också ha gjorts i utskottsutlåtandet — att denna utjämning av skattekraften icke sker. Det är naturligt, att så icke är fallet. Dessa förhoppningar att en ökning av skattekraften i ytterområdena skall minska ayståndet mellan skattekvoten i de yttre och inre församlingarna äro ogrundade. De vederläggas av siffror, som jag inte

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
skall taga upp tiden med att föredraga. Det är i och för sig naturligt, eftersom i cityområdet samlas så stora skatteföremål och där finns så litet folk.

Det var mycket intressant att höra, att en domprost i Göteborg, som inte är rabulist, inte hade någon som helst olägenhet av ordningen i Göteborg. Jag tycker att det vore lämpligt att utsträcka denna Gallupundersökning till Stockholms församlingar och höra efter vad man där säger om denna sak. Jag tror att man, såsom herrarna från Högalid, skulle intyga, att varje reform som går mot en begränsning av församlingarnas nuvarande ekonomiska självstyrelse kommer att mötas av ett livligt motstånd. Jag har också informerat mig om hur man ser på den saken i Högalid.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla min hemställan om bifall till reservanternas motivering.

Herr Lager: Herr talman! Till herr Hallén vill jag bara säga det, att om jag på grund av parlamentarisk oerfarenhet och bristande rutin åstadkommit en kläm, som inte är så alldeles tydlig, så har väl konstitutionsutskottets större sakkunskap på detta område kunnat reparera den bristen, därest den verkliga viljan till en förändring i riktning mot vad som här är föreslaget hade funnits. Såvitt jag fattade herr Hallén rätt menade han, att nya utredningar bör företagas för att få till stånd en förändring i det nuvarande tillståndet i Stockholm, ty det är ju dock på det sättet, att Stockholm står i en särställning i förhållande till landets övriga större städer i detta avseende, i det att den kyrkliga samfälligheten icke är genomförd annat än delvis. Det ena alternativet vi ställde och begärde utredning om var just att få föra fram Stockholm i nivå med rikets övriga större städer. Att vi därtill ville, att man skulle utreda också den andra frågan, nämligen om hela den kyrkliga budgetens läggande under stadsfullmäktige, är mera ett markerande av vad vi menat skulle vara ytterligare ett steg i rätt riktning.

Till herr Larsson i Stockholm vill jag säga, att det är klart att det finns ett gränsområde mellan socialvården och den kyrkliga s. k. kärleksverksamheten, men jag undrar, om den kyrkliga kärleksverksamheten behöver utsträckas till eller om de som bestämma över den behöva vara tveksamma när det gäller sådana ting som luftskyddsföreningar och hembygdsföreningar och en del andra i utredningen klart angivna ting.

Den stockholmska opinionen är, menar herr Larsson, motståndare till varje ingrepp i den lokala självstyrelsen sådan som den här praktiseras i de kyrkliga församlingarna. Det hade varit rättare att säga: den stockholmska opinionen är ganska ointresserad av de kyrkliga angelägenheterna, vilket bland annat bekräftas av det mycket begränsade deltagandet i valen till kyrkofullmäktige.

Till sist vill jag bara säga, att jag vidhåller yrkandet om bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Lindén och Nilsson i Göteborg, ty jag anser att den syftar hän emot vad man bör genomföra. Jag tycker inte heller att det skulle vara så förfärligt svårt för riksdagens majoritet — med den sammansättning riksdagen nu har — eller att det skulle möta några större svårigheter för konstitutionsutskottets värderade ordförande att ansluta sig till en sådan uppfattning, som med en lätt travestering av en gammal bekant sentens kan uttryckas så här: given prästerna vad prästerna tillhör och kommunen vad kommunen tillhör.

Herr Hallén: Herr talman! Beträffande det där ordstävets, som herr Lager nu sist citerade, vill jag säga det, att vi äro på samma linje, men vi vilja städa upp i fråga om de kyrkliga myndigheternas rätt att använda sina pengar till sociala ändamål.

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)

Jag måste säga, herr talman, att när herr Larsson i Stockholm säger, att mina siffror från 1938 inte kunna tillmätas något värde, eftersom det sedan dess skett en väldig upprepning i dessa förhållanden, då måste det ha sett förfärligt ut dessförinnan. Då det är så pass mycket kvar som det är, komma vi aldrig någonsin ifrån, att det är hela rader av sociala åtgärder på både fattigvårdens och barnavårdens områden, som inte tillhöra den kyrkliga kommunen och där kyrkan som sådan inte har de ringaste intressen att bevaka. Vi ha det förtroende för de borgerliga kommunerna, att de själva skola draga dessa konsekvenser av sin evangeliska grundsyn. Detta kan inte kyrkan arbeta med. Det måste bli en rättelse här i Stockholm, och den kommer också. Om det sedan är så litet kvar, som herr Larsson talar om, varför är han då så angelägen att detta tillstånd skall bibehållas? Det är antagligen därför att alla dessa frågor fortfarande skola få handläggas av de kyrkliga myndigheterna.

Sedan vill jag bara säga en sak till herr Lager, när han nu erkänner att klämman kanske borde ha sett litet mera hyfsad ut och tillägger, att det kunde väl utskottet ha putsat till. Det är inte utskottets skyldighet att, om det väcks en motion som man inte vill hjälpa fram, putsa till motionen, så att den blir mera aptitlig. Därmed har herr Lager fått hjälp av herrar Nilsson i Göteborg och Lindén, vilka haft kläm på det och avgivit en rimlig motivering.

Herr Lager: Herr talman! Till herr Halléns sista anmärkning, där han säger att jag skulle ha menat att utskottet skulle ha putsat klämman i den av mig avlämnade motionen, vill jag säga, att herr Hallén missuppfattat mig på den punkten. Jag menade, att utskottet borde ha kommit till en bättre överensstämmelse mellan sin egen motivering och det förslag, som utskottet ställer.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Lindén och Nilsson i Göteborg; samt 3:o) bifall till den av herr Larsson i Stockholm m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lager begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade herr Lager votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 14 antager bifall till den av herr Larsson i Stockholm m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till den reservation, som avgivits av herrar Lindén och Nilsson i Göteborg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Larsson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 101 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att

Motioner angående Stockholmsförsamlingarnas organisation. (Forts.)
rösta. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och av kammaren godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som avgivits av herrar Lindén och Nilsson i Göteborg.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade sig anse flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Lager, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 45 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att få påminna om att nästa arbetsplenum kommer att hållas tisdagen den 29 april. Tiden för sammanträdet början hade förut bestämts till kl. 2.00 em., men denna tid har ändrats till klockan 11.00 förmiddagen, för att vi skola kunna undvika kvällsplenum.

Ledningen av kammarens förhandlingar övertogs härefter av herr förste vice talmannen.

§ 13.

Utgifter under riksstatsens sjätte huvudtitel. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Nyanläggning av bygdevägar.

Punkten 11, angående nyanläggning av bygdevägar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hällgren**: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt därför att jag har en motion, som gäller ombyggnad av bygdevägar och ödebygdevägar.

Utskottet har vid denna punkt presterat en allmän motivering för sin avvägning av väganlagen. Om man studerar väg- och vattenbyggnadsstyrelsens

Nyanläggning av bygdevägar. (Forts.)

anslagsäskanden, Kungl. Maj:ts proposition och statsutskottets utlåtande, finner man, att utskottet försökt att åstadkomma en kompromisslösning med hänsyn till de i de olika motionerna framförda önskemålen.

Beträffande nyanläggning av bygdevägar har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt 8,5 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har godkänt detta, och statsutskottet har utökat summan till 9,5 miljoner kronor. För nyanläggning av ödebygdsvägar har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t begärt 3,5 miljoner kronor, och statsutskottet har utökat summan till 4,5 miljoner. För byggande av huvudvägar ha väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t begärt 12 miljoner kronor. Statsutskottet har minskat summan till 11 miljoner. För ombyggnad av bygdevägar och ödebygdsvägar har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt 7,2 miljoner kronor, och Kungl. Maj:t har begärt 6,8 miljoner kronor, sålunda mindre än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt. Statsutskottet har stannat vid summan 6,8 miljoner kronor. Jag vågar ju inte, blygsam som jag är, räkna med att min motion påverkat utskottet. Jag vore dock tacksam, om så vore fallet.

Så ha vi vidare förstärkning och förbättring av vägar. Där har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt 15 miljoner kronor och Kungl. Maj:t 13 miljoner, och statsutskottet har ytterligare minskat anslaget till 12,2 miljoner. För vägbeläggningar har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt 50 miljoner kronor, Kungl. Maj:t 27 miljoner och statsutskottet 25 miljoner.

I stort sett har ju statsutskottet lyckats tillfredsställa de krav, som rests från olika håll, och anledningen till att jag här begärt ordet är närmast att jag, med den tendens som har kommit till synes, befarar att anslagen till ombyggnad av bygdevägar och ödebygdsvägar skola sättas i skymundan till förmån för andra vägbyggnadsanslag. Jag är medveten om att tiderna äro sådana med hänsyn till material och arbetskraft, att en stor del av de medel, som vi nu anslå till vägväsendet, måste reserveras för framtiden, men jag anser dock att saken bör påtalas.

Jag vill då först erinra om ett fall, där man kanske inte i allmänhet har klart för sig att anslaget för ombyggnad av bygdevägar måste anlitas. Låt oss antaga att det mellan två samhällen går en gammal och dålig väg, som kanske är så krokig och backig att den inte ens kan trafikeras av lastbilar — jag har exempel på sådana vägar — utan att man delvis måste anlita en enskild väg för att komma fram med billaster. Meningen är att denna väg skall byggas om och förbättras, och en ingenjör skickas ut för att göra upp ett förslag. Det visar sig då att detta förslag innebär, att ingenting av den gamla vägen kan användas, utan att det måste bli en helt ny väg mellan de båda samhällena. Trots detta kommer förslaget av vederbörande ingenjör att betitlas »ombyggnad och förbättring av väg», och man kan inte använda de för nyanläggning av bygdevägar anslagna medlen, utan måste begagna sig av ombyggnadsanslaget.

Även vid fördelningen av väganlagen blir ombyggnadsbehovet dåligt tillgodosett. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skriver ju till vägförvaltningarna och ber dem göra upp flerårsplaner, och man anger därvid för de olika anslagen vissa belopp, inom vilka vägförvaltningarna ha att röra sig. Jag har här en bilaga till en sådan skrivelse till en vägförvaltning inom ett län. Av denna framgår, att anslaget till förbättring av bygdevägar och ödebygdsvägar för 1946 beräknas till 75 000 kronor, och beloppet är detsamma för 1947, 1948 och 1949. Anslaget för nyanläggning av bygdevägar beräknas 1946 till 85 000 kronor, 1947 till 125 000 kronor samt 1948 och 1949 till 150 000 kronor. Jag har själv varit ordförande i ett vägdistrikt, som omfattar en fjärdedel av detta län, och jag vet att då staten vid årsskiftet 1943/44 helt övertog vägunderhål-

Nyanläggning av bygdevägar. (Forts.)

let, hade vi, efter vad jag vill minnas, 30 företag dömda, av vilka 28 utgjorde ombyggnad och förbättring av vägar och endast två utgjorde nyanläggningar.

Enligt mitt förmenande är nog behovet av anslag för nyanläggningar störst i de nordliga delarna av landet, under det att i de södra delarna av landet behovet torde, såsom jag här sökt visa, vara störst av anslag till ombyggnad och förbättringar. Om vi skola kunna åstadkomma ett bra vägväsende såväl för norra som södra delarna av landet, bör därför inte anslaget till förbättring och ombyggnad av bygdevägar minskas. Hela utvecklingen på trafikens område liksom också trafiksäkerheten kräver att större uppmärksamhet ägnas åt att förbättra de vägar, som redan finnas.

Nu kanske man invänder, att det lämnas ju ett särskilt anslag till förstärkning och förbättring av vägar. Detta förstärkningsanslag avser emellertid närmast avhjälpandet av mindre brister på redan befintliga vägar, och även om direktiven ha utvidgats därhän, att anslaget skall, eftersom det lämnas särskilt anslag till vägbeläggningar, kunna användas till förbättring av vissa mindre sträckor av en gammal väg, så kan det inte helt och hållet täcka samma behov som avses att täckas med anslaget till ombyggnad och förbättring av bygdevägar.

Jag tror att vägmyndigheterna här i landet, som ingående känna till dessa förhållanden, äro helt överens med mig, då jag höjer ett varningens ord när det gäller anslaget för ombyggnad av bygdevägar. Detta ändamål bör bli tillgodosett i lika stor utsträckning som andra anslagsposter på vägbyggnadsområdet.

Vad min motion beträffar, yrkar ju statsutskottet under punkt 14 i utlåtandet avslag på denna, och jag kommer inte heller att ställa något yrkande om bifall till motionen, då detta inte kan leda till något resultat. Jag har endast velat, med tanke på den framtida prövningen av olika vägbyggnadsanslag, uttrycka det önskemålet, att man tar hänsyn till att en ombyggnad av bygdevägar är av behovet påkallad för stora delar av landet.

Herr Andersson i Malmö: Herr förste vice talman! Jag vill bara i största allmänhet säga några ord om anslagen till vägväsendet.

Frågan om dessa anslag hänger ju intimt samman med de medel, som inflyta i automobilskatt och som tillföras automobilskattefonden. För nästa budgetår är denna fond beräknad öka med icke mindre än 70 milj. kronor till 255 milj. kronor. Det är ju en rätt avsevärd ökning, som måste få ganska stor betydelse när det gäller vårt vägväsende och dess ordnande.

När vi inom utskottet ha behandlat frågan om anslagen till vägväsendet för nästa budgetår, ha vi varit fullt ense därom, att utgiftssumman på denna del av statsbudgeten måste hålla sig inom automobilskattemedlens ram, alltså de 255 milj. kronorna, men att inom denna ram en del förskjutningar kunde äga rum. Som framgår av det utskottsbetänkande, som här föreligger, har det emellertid, såsom också den föregående talaren meddelade, förekommit en kompromiss inom utskottet, i det att vi företagit en viss överskjutning av medel från ett ändamål till ett annat, och en rätt stor del av dessa medel har just tillförts anslagen för nyanläggning av bygde- och ödebygdsvägar, alltså de små vägarna här i landet.

Men medlen ha ju måst tagas från något håll, och då har man tagit dem från de stora vägarnas konto. För min personliga del är jag inte riktigt säker på att man gjort rätt häri. Jag tror att dessa medel hade behövts för huvudvägar- nas del, men jag har dock gått med på den kompromiss, som uppgjorts, och jag hoppas att medlen skola bli till nytta även efter denna överföring från ansla-

Nyanläggning av bygdevägar. (Forts.)

get till huvudvägar till anslagen för nyanläggning av bygdevägar och ödebygdevägar.

Det är klart, att man kan ha vitt skilda meningar om var medlen bäst behövas, när det gäller vårt vägväsende. Den föregående talaren har här givit uttryck åt sin mening på den punkten, och det är mycket möjligt att han har rätt i vad han sagt om behovet av ombyggnad av bygdevägar. Men det är dock svårt att avgöra, hur medlen bäst skola fördelas, och vi få ju i det avseendet i hög grad lita på den centrala myndighet, som har att behandla dessa ärenden och som skall se det hela i dess stora sammanhang.

Jag har bara velat nämna vad som varit vår allmänna grundsyn, när vi i utskottet behandlat frågan om anslag till vägväsendet. Vad den här förevärande punkten beträffar ha vi ju föreslagit en höjning av anslaget med 1 milj. kronor, och då borde väl motionärerna kunna vara nöjda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Falun: Herr förste vice talman! När frågan om vägväsendets förstatligande behandlades här i riksdagen, uttalades det farhågor för att resultatet av detta förstatligande skulle bli, att huvudvägarna komme att bli väl tillgodosedda med anslag, under det att bygdevägar och andra smärre vägar skulle få stå tillbaka. Jag tröstade då de oroliga med att riksdagen ju år efter år komme att pröva anslagsäskandena och att tillfälle då funnes att söka åvägabringa ändringar.

Det är synd att säga, att inte riksdagen har använt denna möjlighet. Det förefaller som om det i båda kamrarna funnes riksdagsmän, som anse det vara sin absoluta skyldighet att varje år motionera om en överflyttning från det ena väganslaget till det andra, och med nästan lika stor regelbundenhet som motionerna komma tar också statsutskottet hänsyn till de krav, som på detta sätt framföras.

Även om jag vet att en sådan ståndpunkt ingalunda är populär här i riksdagen, vill jag deklarerera en uppfattning alldeles motsatt den som herr Hällgren givit uttryck för.

Först och främst vill jag därvid framhålla, att begreppen huvudväg och bygdeväg inte få tagas så bokstavligt som man på många håll gör. Även de vägar, som kallas huvudvägar och som i anslagshänseende betraktas som sådana, kunna vara vägar av ganska enkel beskaffenhet. De kunna ha tillagts huvudvägs karaktär, därför att de sammanbinda vissa orter eller ingå som delar i kommunikationsleder av större utsträckning, men de tjänstgöra var på sin ort såsom bygdevägar. Gränsdragningen mellan dessa båda kategorier är sålunda mer teoretisk än praktisk.

Behovet av ombyggnads- och nybyggnadsåtgärder är också på många håll säkerligen lika stort när det gäller huvudvägsnätet som när det gäller bygdevägarna. Och när nu medelstillgången är begränsad och tillgången på arbetskraft ännu mer, måste det väl vara ekonomiskt förnuftigt och praktiskt klokt att framför allt lägga ned pengar och arbete där man gör den största nyttan; och ostridigt är väl att så sker, om i första hand de vägar tillgodoses, där trafiken är störst.

Herr Hällgren som gammal vägman vet säkerligen, att det är så som jag här säger, när det gäller begreppen huvudväg och bygdeväg, och att alltså huvudvägarna på många håll även tjänstgöra som bygdevägar. Men jag fruktar, att åtskilliga andra av kammarens ledamöter inte ha gjort riktigt klart för sig hur saken ligger till. Jag har därför velat betona, att skillnaden mellan dessa begrepp är mer teoretisk än praktisk och att det inte finns någon anledning att här i riksdagen oupphörligt uppträda såsom försvarare för en uppfattning, som

Nyanläggning av bygdevägar. (Forts.)

vill ta medel från anslagen till huvudvägar och föra över till bygdevägsanslagen. När man har begränsade resurser, bör man använda dem på det sättet att de göra den största nyttan, och det sker genom att framför allt tillgodose huvudvägarna.

Herr Hällgren: Herr förste vice talman! Den föregående talaren måste fullständigt ha missuppfattat mitt anförande. Jag har inte alls sagt, att man skulle ta av anslagen till huvudvägar och lägga på anslagen till bygdevägar. Jag har endast varnat för att minska anslaget till ombyggnad av bygdevägar till förmån för andra vägsanslag. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade ju begärt 7,2 milj. kronor till anslaget för ombyggnad av bygdevägar, vilket Kungl. Maj:t minskat till 6,8 milj., och skulle jag försöka — vilket jag inte gjorde i mitt tidigare anförande — ge någon anvisning om var man skulle kunna ta medel för att öka anslaget, vill jag säga, att det skulle vara mycket berättigat att ta dessa pengar från anslaget till vägbeläggningar, vilket är satt till 27 milj. kronor. För att en vägbeläggning skall kunna utföras måste dock vägen först vara ombyggd från grunden på ett sådant sätt, att den lämpar sig för en permanent beläggning.

Jag anser alltså, att om man skulle vilja göra en justering av de olika anslagens storlek, skulle medel kunna tagas från anslaget för vägbeläggningar och i stället tillföras anslaget för ombyggnad av bygdevägar.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i denna punkt hemställt.

Punkterna 12--18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
underhåll av
enskilda vägar
m. m.*

Punkten 19, angående bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under sjätte huvudtiteln (punkt 19) föreslagit riksdagen att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 3 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svedberg m. fl.* (I: 48) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Varuträsk *m. fl.* (II: 97) hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en skyndsamt utredning angående statens övertagande av vintervägunderhållet på de enskilda vägar, som äro byggda på sådant sätt, att motorplogning kan förekomma, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, som av utredningen kan föranledas».

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 79 och II: 151 samt II: 95, sistnämnda motion i vad den avsåge förevarande anslag, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna II: 153 och II: 154 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet beträffande de i motionerna avhandlade spörsmålen anfört;

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

II. att motionerna I: 48 och II: 97 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström, Ragnar Bergh, Åkerström* och *Jansson* i Kalix, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning — — — (= utskottet i punkten I. a) — — — mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna I: 48 och II: 97, II: 153 och II: 154 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet beträffande de i motionerna avhandlade spörsmålen anfört.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Åkerström: Herr talman! Vid denna punkt har ju utskottet haft att behandla ett betydande antal motioner, som berört frågan om underhåll av enskilda vägar. Alla dessa motioner ha blivit ganska välvilligt behandlade, med undantag för två motioner, nämligen motion nr 48 i första kammaren och nr 97 i andra kammaren, i vilka det påyrkas en utredning av frågan om huruvida staten skulle kunna övertaga vinterväghållningen på enskilda vägar, som äro byggda på ett sådant sätt, att motorplogning kan förekomma. Därvidlag har utskottet sagt nej.

I anledning av utskottets beslut i det avseendet föreligger nu en reservation av herr *Näsström* m. fl. — jag befinner mig själv bland reservanterna. Vi anse, att spörsmålet nog är av så pass stor vikt, att det åtminstone borde få bli föremål för en utredning. Ett faktum är, att dessa enskilda vägar, i varje fall i våra norrländska bygder men säkerligen också på många andra håll, i mycket stor utsträckning användas som allmänna vägar, dock utan att bli kvalificerade för intagning till allmänt underhåll.

Så som bestämmelserna nu äro utformade, när det gäller bidrag till underhåll av enskilda vägar, är ju en förutsättning för att erhålla dylikt bidrag bildandet av en vägförening. Jag skulle här i förbigående vilja säga, att det är nog nödvändigt att överväga en annan lösning av den frågan och inte alltjämt vidmakthålla kravet på vägföreningars bildande i varje särskilt fall. Det är ju så, att ifall bidrag skall lämnas, skall vägen först iståndsättas, och dessa iståndsättningskostnader kunna vara tillräckligt stora för att verka avskräckande, varför man av det skälet inte kan åstadkomma den enighet som erfordras och bilda den förening som här föreskrives.

Det finns också fall, där det endast är fråga om *en* gård, och åtminstone när det gäller nybyggnad av enskilda vägar är det, såvitt jag minns rätt, praxis, att man skall kunna räkna med tre gårdar, innan något bidrag kan komma i fråga. Sannolikt tillämpas samma praxis, när det gäller bidrag för underhåll av enskilda vägar.

Det är också klart, att kostnaderna för vinterväghållningen på de enskilda vägarna äro rätt olika i olika landsdelar. I sådana delar av landet, där man regelmässigt får mycket snö, som måste skaffas bort från vägarna för att motorfordon skola kunna komma fram där, är givetvis vinterväghållningen förenad med rätt stora kostnader, även om man kan utnyttja statsbidraget. Det finns också åtskilliga fall, där man har vägar av detta slag med en längd av tre kilometer, en halv mil eller bortåt milen, ibland t. o. m. över en mil, men där vederbörande — det kan vara fråga om en enda fattig liten by — inte ens anser sig ha råd att svara för den kvarstående delen av kostnaderna, sedan statsbidrag beviljats. Detta har till följd, att byn i fråga är isolerad under ibland kanske halva året, och samhället kan härigenom få vidkännas

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

utgifter för t. ex. inackordering av skolbarnen från denna by eller det kanske t. o. m. tvingar fram byggandet av ett elevhem. Om staten däremot medverkade till en sådan lösning av väghållningsfrågan, att det bleve möjligt att vintertid köra med motorfordon på dessa vägar, skulle ju barnen kunna skjutas med bil varje dag från hemmet till skolan.

Det är klart att vi inte kunna fordra och förutsätta, att plogningen av dessa vägar skall ske samtidigt med att man plogar de allmänna vägarna. Först måste naturligtvis de allmänna och mera trafikerade vägarna iordningställas, men därefter skulle man kunna ta dessa enskilda vägar. Det skulle också kunna försvaras som en mycket rationell lösning att gå till väga på detta sätt. Och som sagt, frågan bör i varje fall bli föremål för utredning.

Jag vet, att den invändningen gjorts, att det väl ändå vore ganska orimligt att staten svarade för vintervägunderhållet, när andra än staten ha ansvaret för sommarunderhållet. Ja, för egen del skulle jag vilja vända på det och säga: om staten inte har ansvaret för sommarunderhållet, kan den väl åtminstone ta ansvaret för vinterunderhållet. Alltjämt vill jag naturligtvis betona, att dessa vägar måste vara i sådant skick att de utan olägenhet kunna motorplogas.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till de tvenne motionerna på denna punkt, nr 48 i första kammaren och nr 97 i andra kammaren, vilket är detsamma som bifall till reservationen av herr Näsström m. fl. vid denna punkt i utskottets utlåtande.

Herr Nilsson i Varuträsk: Herr talman! Då vi begynte ge bidrag till underhåll av enskilda vägar, så var nog syftmålet att hjälpa sådana som bodde långt från stråkvägarna, enskilda gårdar och små byar på ett par tre gårdar, som så gott som saknade utfartsvägar. Dessa gårdar och byar ha i många fall under senare tid utvecklats, och där det kanske fanns bara en eller två gårdar, när vägarna blevo byggda med ett mycket litet bidrag, där ligga nu större byar, som omfatta 8—10 gårdar, men samma enskilda vägar äro fortfarande deras enda utfart fram till stråkvägarna. Vi få också komma ihåg vad föregående talare nämnde, att dessa enskilda byar och gårdar många gånger ligga mycket långt från stråkvägarna och följaktligen ha mycket stora svårigheter att komma i förbindelse med större, tätbebyggda samhällen.

Framför allt då det gäller skolgången vill jag poängtera hur svårt det är för dessa som bo långt bort — jag höll på att säga bortom all ära och redlighet — och bara ha en enkel enskild väg att lita till för att på vintern få barnen till skolan. Ofta blir det härigenom nödvändigt att barnen inackorderas och inte kunna komma hem på dag då skola har hållits. Skolskjutsar förekomma ju i vissa fall och bidra att hjälpa dem som måste anlita dessa enskilda vägar, men i många fall, särskilt under hårda vintrar med snöstormar och andra besvärigheter, är det inte alltid så lätt att med hästar komma fram med skolskjutsarna.

Vi hade med vår motion tänkt oss att få till stånd en utredning, som skulle göra det möjligt för dessa enskilda väginressenter att få större hjälp av statmakterna till vintervägunderhållet än vad för närvarande är fallet. Inom Västerbottens län ha vi många, många hundra mil enskilda vägar — det finns inga statistiska uppgifter på antalet mil, då många byggts utan bidrag, men de som byggts med bidrag äro över 300 mil, men jag skulle förmoda att det är många, många hundra — men vi ha nästan inga möjligheter att få dessa vägar plogade så att de kunna komma till mera allmän nytta, då statsbidraget härtill endast uppgått till ca 100 000 per år.

När jag talar om enskilda vägar, vill jag särskilt poängtera, att de vägar som

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

gå under namnet enskilda vägar ofta i viss mån ändrat karaktär i riktning mot allmänna vägar, mycket beroende på att de större orterna ofta ha sina utskiften och sina skogar belägna på ett sådant sätt, att man endast kan nalkas dem över de enskilda vägarna, som följaktligen ofta mer och mer användas så att säga som allmänna vägar.

Vi motionärer anse också att staten därför borde åtminstone med en utredning klargöra hur denna fråga ligger till. Jag får verkligen beklaga, att utskottet har avstyrkt motionen, och jag får också beklaga att de ledamöter, som representerade landsbygden och som varit närvarande vid utskottsbehandlingen, inte ha gått med på reservationsyrkandet. Det borde väl ändock vara ett allmänt intresse, inte bara för Västerbotten utan för hela Sveriges landsbygd, att få till stånd en utredning i denna för landsbygden så aktuella fråga. Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandberg: Herr talman! Vid den föreliggande punkten har man i ett par motioner yrkat höjning av anslagsbeloppet till underhållsbidrag. Dessa motioner, av vilka undertecknad m. fl. väckt den ena, har utskottet tillstyrkt, och sålunda har jag på den punkten ingenting annat att göra än att uttrycka min tillfredsställelse med det resultat, till vilket utskottet kommit.

Att jag begär ordet beror på att jag i alla fall önskade passa på tillfället att vid denna punkt göra åtskilliga reflexioner, särskilt rörande de enskilda vägarna. Frågan om ett vidgat stöd åt den enskilda väghållningen befinner sig sedan ett par år under utredning. Nu är det tacknämligt, att utskottet under nästa punkt har understrukt nödvändigheten och önskvärdheten av att utredningen bedrivs med sådan skyndsamhet att förslag kan föreläggas nästkommande riksdag. Jag vill också betona denna sak och framhålla, att det verkligen är av behovet påkallat att förslag till förbättringar på ifrågavarande område snarast möjligt framläggas. Det gäller då villkoren både beträffande bidragen till byggandet av nya enskilda vägar och bidragen till underhållet av dessa.

Det är särskilt ett problem, som visserligen utredningen givetvis kommer att beakta, men vars aktualitet och betydelse jag ändå vill passa på att understrika, nämligen frågan om möjligheterna att erhålla underhållsbidrag till enskild väg i det fall att vägbanan befinner sig i så dåligt skick, att kostnaderna för vägbanans nöjaktiga iståndsättande bli för stora för att intressenterna själva rimligen skola kunna anses orka med att bekosta detta. Iståndsättningsbidrag kan nu erhållas för iståndsättande av broar och trummor, men hur man bör förfara i det fall som jag nyss skisserade — då även vägbanan tarvar en betydande förbättring innan man kan lämna bidrag till underhållet i fortsättningen — det kan vara litet mera tveksamt. Man kan ju helt enkelt begära bidrag till nybyggnad eller ordna saken så att det iståndsättningsbidrag, som nu är begränsat till broar och trummor, utvidgas till att omfatta även själva vägbanan i de fall då så tarvas. Hur med detta skall förfaras skall givetvis utredningen närmare pröva, men jag vill som sagt rikta uppmärksamheten på denna sak och framhålla önskvärdheten av att man även på denna punkt kommer till en tillfredsställande lösning.

Att frågan om iståndsättande av vägbanan innan underhållsbidrag beviljas får en tillfredsställande lösning är särskilt nödvändigt med tanke på det stora antal enskilda vägar, som vi ha i Norrland. Det berörde ju också den närmast föregående talaren. Vi ha där en typ av vägar, som ha kallats enkronasvägar. Frågan har uppmärksamrats i en motion av herr Jacobson i Vilhelmina, och utskottet har hänvisat saken till den pågående utredningen, men jag vill framhålla att det är en sak av betydande omfattning, som det här gäller.

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Dessa vägar byggdes som enskilda vägar med mycket små kostnader för statsverket, men de ha sedan tagits i bruk för allmän trafik och befinna sig nu i ett sådant skick att det är orimligt att begära att enskilda skulle kunna sätta dem i stånd. Här måste något göras och göras snart för att lösa detta synnerligen trängande problem.

För övrigt vill jag, herr talman, bara tillägga att angelägenheten av förbättring och utbyggnad av landets vägnät icke nog kan betonas. Inte minst är detta fallet då det gäller förhållandena i Norrland. För den skull är det bl. a. nödvändigt att anslagen för de olika ändamålen äro tillräckliga. Då man nu i år — åtminstone är det fallet för undertecknad — ålagt sig en viss återhållsamhet i fråga om kraven i detta hänseende beror det ju på att vi ha en sådan knapphet på arbetskraft och material, men så snart möjligheterna något förbättrats, är en utbyggnad och en förbättring av vägnätet, särskilt på landsbygden och i de avlägsnare belägna bygderna, en av statsmakternas viktigaste uppgifter i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid den ifrågasvarande punkten.

Häruti instämde herr *Stjärne*.

Herr **Jacobson** i Vilhelmina: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i de synpunkter, som herr Sandberg här framförde, men det var dock en sak som han inte vidrörde, nämligen det bedrövliga skick, vari enkronasvägarna befinna sig. Orsaken härtill är ju de stora vedavverkningarna. Det finns ett stort antal enkronasvägar — om jag bara håller mig till min egen socken, Vilhelmina, ha vi över 200 kilometer enkronasvägar — och sannerligen jag vet en enda, som i närvarande stund är i trafikabelt skick. De äro fullständigt sönderkörda, och här måste verkligen någonting göras. Därför är det ytterst tacknämligt att denna fråga kommit upp och att den fått en så välvillig behandling som den faktiskt har fått — och kommer att få, i synnerhet om riksdagen går på reservationen, som jag hoppas kommer att segra här.

Ett annat problem är plogningen av de enskilda vägarna. Här anvisas av utskottet en som det kan synas ganska bra utväg, och det är att man skulle vända sig till vägförvaltningarna, som till självkostnadspris hyra ut maskiner och redskap. Ja, jag säger bara: hur skall det gå till? Jag skall ta ett enda exempel. Jag blev i vintras uppringd från en fattig by, som heter Hornsjön, som har 8 kilometer till motorplogad väg, och man bad mig försöka vidta åtgärder så att de skulle kunna få sin väg plogad för att köra mjölk till Vilhelmina mejeri. Jag vände mig till landshövdingen, och han föreslog att jag skulle tala med vägförvaltningen. Jag vände mig då till vägmästaren i Vilhelmina, som sade: ja, här ha vi manskap och maskiner, så vi kunna mycket väl göra det, om ni bara kan få vägdirektörens löfte. Men det gick inte att få något löfte. Jag måste dock erkänna, att vi å vår sida inte lämnade något löfte att betala denna plogning, ty det finns ända möjligheter för några fattiga fjällbönder att betala vad det kan kosta. Även denna fråga är av oerhört stor betydelse för landsbygden.

Jag ber, herr talman, att på det livligaste få instämma i den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Ja vi ha nu lyssnat till representationen för Norrland, och jag förstår ju mycket väl att man däruppe hyser önskemål om en förbättring av vägväsendet. Jag är också övertygad om att bakom dessa anföranden ligger en vetskap om hur förhållandena äro uppe i

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Norrland och om att där råder ett stort behov av vägförbättringar. Vi ha också inom utskottet uppvaktats av representanter för dessa delar av vårt land, som ha framfört sina önskemål och motiverat dem, enligt mitt förmenande på ett utmärkt sätt. Jag kan i det sammanhanget nämna att vi blivit föremål för liknande uppvaktningar från andra håll, inte i år men under fjolårets riksdag, exempelvis från Värmland, där man påtalade ungefär samma förhållanden — som man egentligen skulle vilja kalla för missförhållanden. Jag är för min del övertygad om att det knappast finns någon del av vårt land, där man inte skulle kunna skapa en opinion för förbättring av vägarna. Det föreligger, herr talman, på alla håll i vårt land ett mycket stort behov av förbättring av vägväsendet, såväl det allmänna som det enskilda.

Men här gäller det att skaffa medel till detta, och det gäller också huruvida det finns tillräckligt med material och arbetskraft. Vi ha ju, som jag nämnde förut i dag, inom utskottet sökt göra vissa omjusteringar, och det är just när det gäller enskilda vägar, ödebygdsvägar och s. k. bygdevägar, som anslaget har blivit förstärkt. Man har således från utskottets sida velat räcka en hjälpande hand åt folket ute i bygderna. Längre har inte utskottet ansett sig kunna gå, och jag tror inte att man överhuvud taget för närvarande kan gå längre. Det är ju kanske t. o. m. på det sättet, att man inte kommer att kunna finna användning för de begärda anslagen under det budgetår som stundar, därför att det råder en brist på material och arbetskraft. Det föreligger ju därjämte och beräknas vid ingången av nästa budgetår föreligga tämligen stora reservationer på alla dessa olika punkter.

Jag kommer nu in på den fråga, som det speciellt gäller i denna punkt. Det är såvitt jag kan se förslaget om en utredning om statligt övertagande av vintervägunderhållet på enskilda vägar. Det gäller inte alla enskilda vägar, utan endast de enskilda vägar, där man kan använda motorplogar. Utskottet har av olika skäl inte velat vara med om detta. Det gäller här enskilda vägar, som till sitt underhåll ha bidrag från staten. Bidrag utgå som bekant också till byggandet av enskilda vägar. Det skulle väl ändå inte vara klokt om staten därutöver helt övertog vintervägunderhållet för vissa av dessa vägar. Det skulle bl. a. också medföra, att vi skulle få ytterligare en ny form för statsbidrag till vägarna i landet, och de bidragsformerna äro tillräckligt många ändå. Statsutskottet har i stället hänvisat till de utvägar som redan stå till buds. När det gäller motorplogning skulle man kunna använda sig av de motorplogar, som det allmänna vägväsendet har.

Denna fråga gäller inte endast Norrland utan den gäller hela landet. Numera faller det ju snö här och var i landet, ibland till och med mest söderut, och följaktligen är detta inte någon speciell norrlandsfråga. Vi ha pekat på möjligheten att låta de enskilda väghållarna hyra motorplogar och redskap till självkostnadspris och köpa materiel ur statens förråd. Längre har utskottet icke velat sträcka sig. Utskottet har av de skäl jag här nämnt icke ansett sig kunna vara med om en utredning i denna fråga, något som motionärerna och reservanterna föreslagit. Jag tror icke, herr talman, att det är klokt att gå längre. Jag vill påminna om att bidragsprocenten till såväl byggandet som underhållet av enskilda vägar undan för undan höjts av riksdagen. Om vi skola komma in på andra bidragsformer, som eventuellt kunna bli mycket kostsamma, kan det hända att vi, med hänsyn till medlens fördelning i landet, nödgas sänka bidragsprocenten, och det skulle icke vara lyckligt.

Jag vill, herr talman, peka på ytterligare en sak, när det gäller hyrandet av dessa motorplogar. Det har sagts, att centralerna med materiel, särskilt i Norrland, ligga långt ifrån de de vägar där materielen behövs. Det är nog riktigt, men skulle man inte kunna ordna det så — ja, det är bara min personliga fun-

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
dering — att man träffar överenskommelse med den som sköter det allmänna vägväsendet, att denne i samband med plogningen av de allmänna vägarna också plogar de enskilda vägar som ligga bra till.

Herr talman! Det är dessa skäl, vilka utskottet för sin del funnit bärande, som ligga bakom utskottets avslagsyrkande å motionerna. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Norrfors: Herr talman! Den fråga som nu är uppe till debatt anser jag vara av alldeles särskilt stor vikt för den befolkning, som bor i dessa bygder. Det är ju ganska blygsamma krav man kommer med, när man begär en utredning. Jag anser att denna begäran bör bifallas. Genom att motortrafik omöjliggöres långa tider på året komma de som bo i dessa bygder i ett avsevärt sämre läge, när det gäller transport av produkter till avsättningscentra i den mån sådana finnas. Därför anser jag i likhet med reservanterna och motionärerna, att det som sagt är ett mycket billigt och skäligt krav, att denna utredning kommer till stånd.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Herr **Andersson** i Falun: Herr talman! En talare på västerbottensbanken relaterade ett fall, då vägförvaltningen icke hade velat låna ut ett vägaggregat för plogning av en enskild väg. Jag vill icke här uppträda till försvar för vägförvaltningar, som eventuellt varit ogina mot enskilda väghållare. Det kan ju hända, att det finns sådana vägförvaltningar, men jag är övertygad om att man i allmänhet i vägförvaltningarna ställer sig förstående till önskemål, som framställas från enskilda väghållares sida. Men vägförvaltningarna våga icke använda sina motorplogar för plogning av enskilda vägar, särskilt icke när det är fråga om vägar, som gå genom skogsterräng, detta på grund av risken för skador å redskapen. Många gånger måste framställningar från enskilda väghållare om att få låna plogar eller att få hjälp att ploga upp enskilda vägar avslås av denna anledning. Under krigstiden, då vägförvaltningarnas motorfordon liksom alla andra motorfordon drevos med gengas, var det icke tekniskt möjligt att låna ut redskap till plogning, därför att motorfordonen icke alltid orkade arbeta i den terräng varom här är fråga. Eftersom vägarna ofta voro igensnöade och underhållet eftersatt sedan lång tid, räckte ej krafterna till för att forcera snömassorna. Nu när motorfordonen drivas med bensin och ha sin fulla kraft ligger det ju annorlunda till, men motorparken är otillräcklig. Jag är dock övertygad om att när vi komma så långt att det finns tillräckligt med plogar i vägförvaltningarna så komma också alla rimliga önskemål att tillgodoses. Men när man ej har tillräckligt antal aggregat till förfogande måste vägförvaltningarna se till att plogarna äro i det skick att de allmänna vägarna kunna klaras.

Varje år utfärdas en kungörelse, där vägförvaltningen ålägges hålla vissa vägar öppna under snart sagt alla förhållanden. Nästa grupp av vägar skall hållas öppna i den utsträckning som det är möjligt. När det gäller den tredje gruppens vägar, släpper man helt och hållet på kravet att vägarna skola vara farbara för motorfordon. Till den första gruppen av vägar höra icke endast huvudvägarna utan även bygdevägar av stor vikt och betydelse. För att hålla dem farbara måste vägförvaltningen alltid se till att tillräckligt med redskap står till förfogande, och detta gör att man ej alltid vågar köra ut på de enskilda vägarna, även om behovet av plogning där är aldrig så trängande.

Herr **Nilsson** i Varuträsk: Herr talman! Med anledning av vad herr Andersson i Falun sade vill jag nämna, att vi i motionen begärt utredning om statens

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

övertagande av vinterväghållningen å vissa enskilda vägar, som äro byggda på ett sådant sätt att motorplogning kan förekomma. Vi mena, framför allt, att om man skulle kunna få det därhän, skulle detta bli en sporre för dem som använda dessa vägar att få dem ytterligare förbättrade. Vi veta så innerligt väl, att de enskilda vägarna därhemma till en del äro hopplösa att trafikera. De äro trasiga och sönderkörda, icke minst på grund av den transport av trävirke som skett under krigsåren på dem. Dessa transporter ha ju varit till nytta för oss allesammans, ja, i mycket stor utsträckning för hela nationen.

Det har också talats om vilken fördel det skulle innebära att få låna maskiner av vägförvaltningarna, men det sätter jag icke så stort värde på. Dessa maskiner äro i många fall långt avlägsna, och det medför ju stora kostnader att få dem dit där de skola användas. Dessutom är det icke alltid så lätt att använda dylika maskiner på dessa vägar under vintern. En väg som skall nyttjas och trafikeras på vintern måste underhållas från tiden för den första snön på hösten och sedan dag efter dag, och så kan ju ej ske om man skall använda vägförvaltningens maskiner. Det är jag övertygad om. Jag har bara velat framhålla detta utöver vad jag tidigare sagt.

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! Det råder naturligtvis ingen tvekan om att det föreligger ett stort vägbehov i Norrland. Jag tror inte att det är riktigt som Västerbottens-Kuriren skrev, att denna mängd av motioner från norrlänningarna om anslag till vägar innebär en ädel tävlan mellan de olika politiska partierna att söka övertrumfa varandra för att inför befolkningen i dessa landsdelar framstå såsom dem, som bäst tillvarataga dess intressen. Men ingen skall taga åt sig detta och tro, att man misstänker att detta varit verkliga motivet. Jag tror inte på Västerbottens-Kuriren i detta fall, men så skrev dock tidningen.

Motionen och enhälligheten hos västerbottningarna är naturligtvis ett uttryck för att ett verkligt behov av hjälp föreligger. Men som herr Andersson i Malmö framhöll är vägbehovet i hela landet mycket stort, ja, i förhållande till de medel som stå till förfogande ofantligt stort. Följaktligen måste det prutas på alla områden. De medel, som stå till förfogande, måste fördelas mellan olika vägbehov. Om man tror, att man i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller i kommunikationsdepartementet kastar krona och klave om huru stort anslaget skall vara till det ena eller andra vägbehovet, är det en missuppfattning om hur det går till vid avvägningen. Bakom denna ligger ett mer eller mindre intensivt studium av frågan om var man lämpligast skall använda de medel man har till förfogande. Man fastslår alltså vilka behov som äro mest trängande. Det är den avvägningen som göres. Nu brukar ju riksdagen varje år ändra på Kungl. Maj:ts förslag, åtminstone i fråga om anslagen till norrlandsvägarna. Jag vet icke om jag avslöjar en hemlighet när jag säger, att jag från min egen tid i kommunikationsdepartementet erinrar mig, att man vid författandet av sjätte huvudtiteln alltid räknade med att riksdagen skulle ändra på anslagen. Det var en sak som så att säga ingick i beräkningen, och den uträkningen har ju inte slagit fel denna gång heller. Utskottet har gjort vissa justeringar, som dock varit mycket lätta. Jag vill på intet sätt underkänna behovet av vägar i Norrland, men jag är rädd för att om norrlänningarna skulle få alla sina krav tillgodosedda, skulle de vägmedel som stå till förfogande bli oriktigt använda. Viktiga behov skulle komma att få stå tillbaka.

Jag återgår emellertid till Västerbottens-Kuriren. Jag fäste mig vid en ledande artikel, där man berättade följande: »I Krutbergets by inom Dikanäs kyrkobokföringsdistrikt bodde för något tiotal år sedan fem familjer. Nu bor där kvar en ensam änka. Krutbergets by är en väglös by. Men en by med

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
goda odlingsmöjligheter och vackert läge invid en fiskrik sjö.» Agitationen för byggandet av väg till Krutbergets by i Dikanäs socken, där det bor en ensam änka, tror jag mycket väl skulle kunna förenas med iver för anläggandet av vägar, men jag vågar å andra sidan påstå, att om man nedlade 50 000 eller 100 000 kronor på en sådan väg, skulle det vara missbruk av medel. Jag har tidigare intresserat mig för ett motionsvis framfört förslag till anslag till en sådan norrlandsväg. Det rörde en liten by, där det fanns fem gårdar. Jag ringde till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och frågade, hur mycket det skulle kosta att bygga denna väg. Man svarade, att om man använde den vanligaste mallen för byggandet av den billigaste tänkbara väg på den sträckan, skulle det gå till cirka en miljon kronor. Jag undrar om icke den miljonen i stället helt enkelt skulle kunna användas till att underhålla de människor som bodde där i ödemarken. Det hade både för dem och andra varit förmånligast om de flyttat därifrån. Jag tror icke att man i Krutbergets by skulle fått behålla befolkningen om man byggt en bättre väg dit och ej heller att folk skulle flytta dit, om man nu skulle bygga en väg till änkan.

Jag har inte sagt att norrlandsintressena icke skola tillgodoses, utan bara att det måste göras en förnuftig avvägning — även om den för vissa intressen komme att uppfattas såsom ovilja. Hänsyn måste tagas till de verkligt stora behoven. Här är det alltså inte fråga om ovilja. Har man små medel måste man använda dem på det förnuftigaste sättet. Både väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t göra ansträngningar för att använda medlen på ett förnuftigt sätt.

Utskottet har föreslagit vissa ändringar. Jag skulle varit mera tillfredsställd om utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag på alla punkter, men då så ej är fallet skall jag visst icke göra invändningar däremot. Det är klart att reservationen, som närmast gäller plogningen av enskilda vägar, innefattar en mycket skälig begäran. Som herr Andersson i Malmö påpekade utgår det emellertid rätt höga anslag till enskilda vägar. Det föreligger också i en annan motion yrkande om utredning om vem som egentligen skall betala vägkostnaderna. Bakom denna motion ligger en spekulation i att av bilskattemedel skulle bestridas endast en del av vägkostnaderna medan resten skulle betalas genom vanliga skattemedel eller en särskild vägskatt. Jag anser att bilskattemedlen skola betala alla vägar. Inga medel böra uttagas skattevägen för dessa ändamål. Men då är frågan om man helt och hållet skall utplåna gränsen mellan allmänna vägar och enskilda vägar, om man alltså skall ta in de enskilda vägarna till allmänt underhåll. Så bör, anser jag, ske i den utsträckning som våra ekonomiska möjligheter tillåta det. När så ej är fallet, få vi vara försiktiga, så att vi icke pålägga det statliga vägväsendet större bördor än det skäligen för närvarande kan stå ut med.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jacobson** i Vilhelmina: Herr talman! Herr Severins anförande erinrar mig om den tid, då han var statssekreterare i kommunikationsdepartementet. Samma ovänliga inställning, som både från hans och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida då kom till synes mot norrlandskommunikationerna, kommer till synes i dag. Jag tycker han skulle varit belåten med att låta skåningen Olof Andersson i Malmö försvara utskottets ståndpunkt. Det var onödigt att rycka in och tala om Krutbergets by och säga, att den nog hade blivit avfolkad även om den hade fått väg. Det är nonsens. Vore herr Severin konsekvent skulle han säga, att ju mera vägar vi bygga desto större blir avfolkning-

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

en. Nej, herr Severin, vi måste taga hänsyn till människorna även i ödebyggena. Därför måste herr Severin ändra sin inställning och icke följa de intentioner som komma från »skåningarna på stockholmsbänken».

Herr Sandberg: Herr talman! Herr Severin drog upp frågan om det inte i grund och botten vore bättre att begränsa en del väganläggningar i övre Norrland därför att det kanske vore det lyckligaste att vederbörande flyttade bort från sina boplatser och att bebyggelsen nedlades. Det finns naturligtvis fall, där även detta kan tänkas förekomma eller då saken i alla händelser kan diskuteras. Men jag tror att herr Severin och många med honom äro benägna att överdriva, då man vill förringa bosättnings- och odlingsmöjligheterna i Norrland.

Jag begärde ordet för att jag ville något komplettera det exempel som herr Severin anförde. Jag råkade nämligen i min ficka ha det tidningsurklipp, som jag tror låg till grund för hans uttalande. Det är en komminister inom Dikans som gjort en del utredningar angående avfolkningen av vissa byar på grund av de dåliga vägförbindelserna, och han nämner bl. a. detta fall från Krutbergets by. Jag skall inte uppta tiden med att citera allt vad som här är återgivet utan vill bara anföra några ord: »En utredning bör ju såvitt möjligt å utgå ifrån påvisbara fakta — och dit får man väl då räkna Krutbergsbyns goda odlingsmöjligheter, dess vackra läge invid en rätt stor och hitintills fiskrik sjö. Med tanke därpå synes det honom» — komministern i fråga — »icke för djärvt att påstå, att därest vägförbindelse funnits till Krutberget, så skulle det ha anmält sig folk som i de utflyttades och avlidnas ställe velat återupptaga bosättningen i byn.»

Jag tror alltså, herr talman, att man inte skall, som herr Severin gjorde, draga allt för vittgående slutsatser om möjligheten och önskvärdheten av att nedlägga viss bebyggelse i övre Norrland.

Herr Hedlund i Rådomb: Herr talman! Bara ett par ord i anslutning till herr Severins i Stockholm uttalande nyss. Det är ju uppenbart att man måste göra en avvägning i fråga om det skäligen behovet av bygdevägar, ödemarksvägar, enskilda vägar o. s. v., men det är om hur denna avvägning skall företagas som meningarna gå isär.

Vi som något känna till förhållandena ute i glesbygderna i skogsområdena ha klart för oss, att om det inte blir kommunikationer där så kommer folket ganska snart att flytta bort. Det är by efter by som töms på folk, det är gårdar som stå öde här och var. Och man måste fråga sig: är detta en riktig utveckling? Far landet i dess helhet väl av att händelserna gäalt sig på det sättet? Måste vi ändå inte komma ihåg att det är de människor som bo där uppe, som under hela detta krig dragit försorg om uppvärmningen av våra bostäder här i Stockholm, framställningen av varmvatten, o. s. v. Äro vi inte också på det klara med att deras arbete är oundgängligt, om vi skola få exportvaror — så att vi exempelvis kunna få bibehålla den nuvarande kafferansonen och om möjligt få litet mer så småningom? Är det inte nödvändigt att de fortsätta sitt arbete, om vi överhuvud taget skola kunna importera? Jag tycker att man ifrån stockholmare och folk som bor annorstädes än i glesbygderna möter en ganska oförstående inställning just till befolkningen där uppe och till nödvändigheten av deras arbete. Den fråga det här gäller är ju bland annat iordningställandet av de vägar, som blivit förstörda genom att hundratalsentals kubikmeter ved forslats ned hit till Stockholm.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Jag har aldrig tänkt begära ordet i denna fråga, men det var två av herr Severin i Stockholm gjorda avslöjanden, som uppkallade mig.

Först berättade han att man i kommunikationsdepartementet — om det endast var på hans tid eller om systemet fortsätter, vet jag inte — tog till ganska litet i fråga om anslag till enskilda och utfartsvägar, emedan man visste att det skulle avlämnas motioner som begärde mer. Jag hoppas att det går till på annat sätt nu. — Det var också en annan sak herr Severin blottade. Då jag får förutsätta att en redaktör har bra stort inflytande på stockholmarna vore det sorgligt, om det är som herr Severin sade, att han tycker det är missbruk av kapital om vi få vägar till ödebygdsgårdarna. Jag får beklaga om en sådan uppfattning verkligen förekommer. Vi ha även i Uppland trots närheten till huvudstaden gårdar som ännu i dag inte ha andra än gamla lervägar att köra på, mer än usla vägar, där det inte går att komma fram med bil. Jag hoppas att redaktör Severin inte innerst har en sådan åsikt, och då han har pennan i sin hand hoppas jag han försöker ändra tonen härvidlag, vilket säkerligen skulle hjälpa upp de där besvärliga förhållandena på landsbygden.

Jag tror inte att ni stockholmare skulle få det så besvärligt, att ni behövde tillgripa förbud mot inflyttning hit, om ni hjälpte landsbygden litet mer. Jag tycker det är missbruk att bygga så mycket här och dra hit folk, ty det finns inte bara odlad jord på de platser det här gäller utan också skog, och den behöva ni också för att inte behöva frysa. Det behövs vägar bara för den saken!

Jag vädjar till herr Severin att sadla om den där hästen och ta en annan, som är litet bättre.

Herr Severin i Stockholm: Herr talman! Jag tycker liksom herr Hansson i Skediga att det är slöseri att bygga mer i Stockholm, jag anser faktiskt Stockholm vara större än staden borde vara. Om ett par hundratusen människor ville flytta ut ifrån Stockholm, skulle jag inte ha det minsta att invända däremot.

Att jag åter begärt ordet beror emellertid på att jag anklagats för att ha dragit de och de slutsatserna av den utredning, som den av herr Sandberg nämnde pastorn gjort och vari Krutbergets by i Dikanäs nämndes. Jag drog inga slutsatser därav, jag bara tillät mig uttrycka ett tvivel på att en återflyttning skulle äga rum, även om vi byggde en väg dit. Och jag är inte säker på att icke en mycket stor del av de avlägsnaste byarna i Norrland skulle avfolkas, även om de hade bättre vägar. Ty utkomstmöjligheterna äro ju så mycket bättre på andra håll, och i synnerhet de unga människorna söka alltid få bästa möjliga utkomst. Det är ju detta som är anledningen till hela den stora folkvandring som sedan årtionden pågått från landsbygden till städerna. Därmed har jag inte sagt att jag är anhängare av detta. Jag konstaterar ett faktum som existerar, vare sig jag beklagar förhållandet eller icke.

Vad jag ville framhålla var bara, att när man har begränsade medel måste man försöka använda dem där det är förnuftigast, d. v. s. där de ge största utbytet. Måhända kan detta inte objektivt avgöras i ögonblicket. Herr Sandberg kan säga, att det vore mycket förnuftigare att placera de 235 miljonerna — vill jag minnas att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknade med skulle inflyta i automobilskattemedel under 1947/48 — i Norrland än i någon annan del av landet, och jag skulle icke kunna bevisa att detta är felaktigt. Vad jag utgick ifrån var att de här verksamma myndigheterna, såväl väg- och vatten som Kungl. Maj:t, sökt att med de begränsade medlen i möjligaste mån tillgodose *alla* behov efter angelägenhetsgraden, och då kom man fram till detta.

Slutligen drog jag verkligen den slutsatsen, att *om* norrlandsmänniskorna skulle få alla sina förslag godkända, fruktade jag för min del att medlen inte

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

skulle bli använda på förnuftigaste sätt. Jag var rädd för att det skulle bli oproportionerligt stora anslag däruppe och följaktligen oproportionerligt små på andra ställen; vi ha som sagt en begränsad ram att röra oss inom. Den gamla frasen att väg bryter bygd användes ofta en smula lättsinnigt. Den gör det naturligtvis under vissa förhållanden, men väg bryter inte bygd var som helst. Det måste finnas vissa naturliga förutsättningar för att det skall kunna brytas en bygd. Även om man anlade en bred chaussé upp till Kebnekaises topp skulle vi aldrig kunna utföra några odlingar där.

Naturligtvis skola vi utnyttja de naturliga förutsättningarna på bästa möjliga sätt, och vägbyggen äro ett medel härtill. Men just härför måste väganslagen i någon mån anpassas efter trafikbehovet.

Herr **Jansson** i Kalix: Herr talman! Det är klart att man kan göra som herr Severin i Stockholm: man kan lamentera över vad orsaken kan vara till att människorna dra sig till storstäderna. Han trodde sig kunna dra den slutsatsen av det enskilda fall han omnämnde, att det är från de mest avlägsna bygderna som människorna först flytta in till städerna. Utan att uppta kammarens tid med att försöka leda i bevis att detta inte är fallet, tror jag ändå man kan göra det allmänna påståendet, att en närmare undersökning möjligen skulle visa, att det ingalunda är ifrån de vägfattiga bygderna man först drar sig in till storstäderna, utan det är möjligt att det är i mera näralliggande bygder, försedda med ett utbyggt vägväsende, som denna lockelse först uppkommer.

Vidare skola vi komma ihåg en annan sak, och det är att dessa enskilda vägar inte äro ett uttryck för ett rent personligt behov hos någon familj som bor i en ödebygd, utan de äro ofta uttryck för ett samhälleligt behov att komma åt de råvarurikedomar som finnas i anslutning till denna väg. Av denna anledning ha många av dessa vägar kommit till i Norrland, i Norrbottens och Västerbottens skogsbygder, med domänstyrelsens hjälp. Där inte den enskilde har orkat bygga ut sina vägar, har domänstyrelsen inträtt, därför att det varit fråga om en råvaruförsörjning av utomordentligt intresse för staten.

När det gäller enskilda skogsägare äro de inte lika pigga på att delta i utbyggandet av en dylik väg, utan där få vissa intressenter, beroende på den försörjning som är ansluten till bebyggelsen i fråga, bli ansvariga för byggandet och underhållet av dessa vägar. Man kan sålunda utgå ifrån att det inte bara är enskilt intresse, utan att utomordentligt viktiga samhälleliga intressen kunna vara inkopplade här. Det har också påvisats tidigare i debatten i dag att så är fallet. Vår vedförsörjning hade varit en helt annan, om icke det enskilda vägväsendet utgjort ryggraden när det gällt framfraktandet av det bränsle, som bl. a. storstäderna haft nytta av under dessa avspärrningsår. Om sålunda det allmänna har intresse av dylika vägar, kan man ifrågasätta om inte denna angelägenhet är av så pass stor betydelse, att man kunde förorda en utredning på området. Nog tycker jag att riksdagen ibland begär utredningar i ärenden, som äro av mindre betydelse än denna fråga. Jag är icke lika övertygad som herr Severin om att denna fråga icke behöver utredas. Jag är inte lika färdig med vare sig behovet av ökat allmänt tillskott till eller helt statligt övertagande av vintervägunderhållet som herr Severin tycks vara om att vi inte behöva öka samhällets andel i detsamma.

Det är därför, herr talman, som jag ställt mig som reservant, och det är därför som jag nu också ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Andersson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 19:o) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 6 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat. I anledning härav verkställdes röst-räkning medelst omröstningsapparat. Därvid avgåvos 99 ja och 69 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkten 20, angående bidrag till byggande av enskilda vägar.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr **Sveningsson**: Herr talman! När det gäller denna punkt i utskottsutlåtandet, som behandlar anslag till byggandet av enskilda vägar, är jag för min del mycket tillfredsställd och tacksam för att statsutskottet har tillstyrkt vad vi föreslagit i motionen nr 150 i denna kammare, nämligen att detta anslag skulle höjas ifrån 3,5 miljoner till 5 miljoner kronor. Jag är också tillfredsställd med att man har bifallit vårt förslag om att anslag med samma bidragsprocent som till byggandet av enskild väg skall utgå till planläggandet av enskild väg när det gäller upprättandet av kostnadsförslag, arbetsbeskrivning, o. s. v. Jag kan med hänsyn till vad herr Severin i Stockholm yttrade i den närmast föregående debatten försäkra, att det finns utrymme för ett förnuftigt användande av detta anslag — ja ett mycket större anslag — till den enskilda vägunderhålningen.

Statsutskottet har däremot inte velat bifalla vårt förslag om att de myndigheter som handha dessa anslagsfrågor — i den mån som ansökningarna om bidrag fylla de krav som här äro uppställda — närmast då länsstyrelserna, skulle kunna lämna förhandstillstånd att arbeten med vägbyggande få påbörjas vid en tidigare tidpunkt och att anslaget först kommer att utgå vid ett senare tillfälle. Nu kan jag i någon mån förstå att utskottet när det gäller detta förslag har varit litet tveksamt med hänsyn till den rådande situationen beträffande tillgången på arbetskraft; utskottet säger också, att i denna situation vill man inte härvidlag gå in för ett bifall. Jag kan även förstå, att man ur en annan synpunkt är något tveksam, ty det är väl inte praxis, när det gäller statliga organ att man gör sådana utfästelser, att man utlovar bidrag till ett ändamål, när riksdagen ännu inte har beviljat det anslag som skall utgå.

Härvidlag råda dock alldeles särskilda förhållanden. Även nu, när anslaget till byggande av enskilda vägar höjes till 5 miljoner kronor, kan man räkna med, om ansökningar inkomma i samma takt som hittills, att det ändå kommer

Bidrag till byggande av enskilda vägar.

Bidrag till byggande av enskilda vägar. (Forts.)

att dröja fyra, fem år ifrån den tidpunkt då ansökningarna inkommit om utnyttjande av detta anslag, innan bidrag kan utbetalas och arbetet kan påbörjas. En så stor balans av ansökningar finns redan liggande hos länsstyrelserna. Denna väntetid på fyra, fem år för dem som vilja bygga enskilda vägar är mycket för lång. Vad som här talar för ett system med förhandstillstånd tycker jag är, att när de enskilda väghållarna äro intresserade av att sätta i gång ett sådant bygge, måste naturligtvis igångsättandet ske på deras egen risk, ty intet statligt organ kan som sagt garantera att ett bidrag kommer att utgå innan riksdagen har beviljat anslagsmedel. Vad som särskilt talar för ett system med förhandstillstånd är det förhållandet, att den arbetskraft, som finns tillgänglig för sådana här arbeten, i regel är de väghållningsskyldiga själva. Med hänsyn härtill är det synnerligen angeläget, att arbetet kan utsträckas över en så lång tidrymd som möjligt. Arbetskraften inom jordbruk och skogsbruk kan nämligen icke under en längre tid frigöras för dessa arbetsuppgifter.

Jag anser, att det därför skulle ha varit synnerligen värdefullt, om statsutskottet velat biträda vår motion även på denna punkt. Då jag emellertid förstår att det är ganska meningslöst att här i kammaren ställa ett yrkande om bifall till motionen, skall jag, herr talman, avstå därifrån och ber bara att få uttala en förhoppning om att, därest detta förslag återkommer till statsutskottet nästa år, utskottet då skall behandla detsamma på ett mera välvilligt sätt än som nu skett. Det skulle vara synnerligen värdefullt för de syften, som den enskilda väghållningen avser att främja, detta särskilt som det ju här icke heller är fråga om några extra kostnader för det allmänna.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35, angående bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under sjätte huvudtiteln (punkten 36) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft, bl. a., följande motioner berörande anslagsberäkningen, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym m. fl.* (I: 51) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin m. fl.* (II: 96),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsström m. fl.* (I: 80), och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Alfredshem m. fl.* (II: 160),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Andersson m. fl.* (I: 133) och den andra inom andra kammaren av herr *Boman i Stavsund m. fl.* (II: 158),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Lindahl och Petterson* i Degerfors väckt motion (II: 159).

i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1947/48 till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp anvisa 10 000 000 kronor (motionerna I: 133 och II: 158) respektive 15 000 000 kronor (motionerna I: 51 och II: 96, I: 80 och II: 160 samt II: 159).

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 51 och II:96, I: 80 och II:160, I:133 och II:158 samt II:159 till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

b) med bifall till motionen II:92 och i anledning av motionen II:157 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt i utlåtandet angivna sakkunniga att förutsättningslöst taga under övervägande i motionerna framställda förslag.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson, Heiding, Näsström, Gustav Emil Andersson, Ragnar Bergh, Rubbestad, Mårtensson, Åkerström, Persson* i Vinberg, *Johansson* i Mysinge och *Jansson* i Kalix, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 51 och II:96, I: 80 och II:160 samt II:159 samt med bifall till motionerna I:133 och II:158 till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor,

b) med bifall — — framställda förslag.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Åkerström: Herr talman! Som kammarens ledamöter redan torde ha observerat finns under den föreliggande punkten en rätt manstark reservation, i vilken man ansett sig kunna ta risken att yrka på en höjning av det anslag till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, som Kungl. Maj:t begärt i statsverkspropositionen.

Jag får för egen del bekänna, att jag från början var starkt påverkad av talet om att man icke utan tvingande omständigheter borde medverka till en höjning av riksstatens slutsumma och därigenom spränga den ram, som angivits av finansministern vid statsverkspropositionens framläggande. I ett flertal motioner, undertecknade av ett mycket stort antal av båda kamrarnas ledamöter, har uppgivits, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen använt sig av den fullmakt styrelsen har enligt författningen att, utan att rätten till statsbidrag äventyras, lämna förhandstillstånd, som det heter, till igångsättandet av sådana här företag. Det har framhållits, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen numera lämnat så många dylika förhandstillstånd, att praktiskt taget hela den summa Kungl. Maj:t uppfört för ändamålet i statsverkspropositionen kan anses vara disponerad redan före budgetårets början. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har med den kännedom den besitter om de stora behov, som härvidlag föreligga, ansett sig ha räknat mycket försiktigt, när den begärt ett anslag på 15 miljoner kronor. Kungl. Maj:t åter har på anförda skäl stannat för ett anslag på 5 miljoner kronor. Vid ärendets föredragning på 4:e avdelningen framgick det, att för närvarande hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inneliggande ansökningar för dylika anläggningar till ett belopp av i runt tal 200 miljoner kronor.

Utskottets samtliga ledamöter vitsorda det stora anslagsbehov, som härvidlag föreligger, men utskottsmajoriteten har icke ansett sig kunna ta på sitt ansvar att, såsom jag nämnde i början av mitt anförande, spränga budgetens ram. Eftersom den summa, som föreslås för kommande budgetår, nämligen 5 miljoner kronor, redan praktiskt taget är disponerad, så förstår ju var och en, att det kommer att innebära — såsom meningen också är — att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen successivt skall upphöra att lämna dylika tillstånd.

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

Vidare kan det antagas, att redan i början av det nya budgetåret en stor del av de företag, som fått förhandstillstånd, äro färdiga, vilket innebär att den investering redan skett, som skulle begränsas.

Enlig regeringens investeringsförslag beräknas för anläggningar för vattenförsörjning och avlopp sammanlagt 40 miljoner kronor, vilket beräknas bli 5 miljoner kronor mindre än under innevarande budgetår. Om vi nu hålla oss till att det med största sannolikhet förhåller sig så, att behovet i här ifrågasvarande avseende totalt sett är något större på landsbygden än i städerna, bör man också gå in för en anordning, som möjliggör att dylika företag komma till utförande på landsbygden för samma anslagssumma som i städerna, vilket också sker, om man följer reservanternas förslag.

Reservanterna, i vart fall jag, ha den uppfattningen, att vi böra ha rätt att avgöra i första hand hur stor totalsumma, som skall beräknas för investering på detta område, och i andra hand hur dessa pengar skola anskaffas. Ett bifall till reservationen innebär att man skapar möjlighet till nya företag för ett belopp av tillhoppa 20 miljoner kronor för landsbygdens vidkommande av den summa på 40 miljoner kronor, som beräknas för hela landet. Det är min och jag tror reservanternas i allmänhet uppfattning, att den fördelning, som ett dylikt beslut skulle innebära, är ganska rimlig och rättvis. Jag förutsätter då naturligtvis att man för landsbygdens vidkommande icke endast räknar med de företag, som byggas efter förhandstillstånd, utan också med de fall, då vederbörande på grund av de svårigheter man haft tagit risken att sätta i gång byggandet utan dylikt tillstånd, dock givetvis i förhoppning om att i framtiden få statsbidrag. Jag tror att det finns exempel av det senare slaget, men i allmänhet har man nog fått medgivande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — så får man åtminstone tolka reservationens motivering — att sätta i gång arbetet i förhoppning om att få statsbidrag till detsamma, även om sådant icke bestämt utlovats.

Vid utskottets behandling av detta ärende frågade en av ledamöterna, som möjligen är här närvarande och kan tänkas ta upp samma fråga här, om vi, som voro beredda att yrka på en höjning av anslaget till det dubbla mot det av Kungl. Maj:t föreslagna, inte också hade en viss skyldighet att ge anvisning på varifrån dessa pengar skulle tagas. Ja, i det avseendet vill jag endast säga, att om kammarens ärade ledamöter, när vi få fjärde huvudtiteln på bordet, ville biträda ett par reservationer, som komma att återfinnas i det utskottsutlåtandet, så komma vi att få tillräckligt med pengar för att kunna täcka en ökning av detta anslag med föreslagna 5 miljoner kronor.

Herr talman! Under återopande av vad jag här anfört och under hänvisning till reservationens motivering i övrigt ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Gavelin**: Herr talman! Då jag varit med om att tillsammans med ett par kammarledamöter framföra ett krav på högre anslag för här ifrågasvarande ändamål, ber jag att med några ord få motivera denna min ståndpunkt. Jag vill då först till alla delar understryka riktigheten av vad som här anförts från reservanternas håll. Jag ber samtidigt också få säga, att det ingalunda är någon lust att på något sätt stjälpa eller komma åt regeringens förslag i detta fall, som gjort att vi framställt krav på ett mycket högre anslagsbelopp än det av Kungl. Maj:t äskade. Såsom herr Åkerström framhöll ha en hel del kommuner på landsbygden kommit i ett ganska prekärt läge. Eftersom det varit känt att statsbidrag kunde fås för här ifrågasvarande ändamål, ha dessa kommuner utsatts för ganska starka krav på att vattenförsörjningen skulle ordnas. När man väl en gång börjat ett sådant arbete i en by, finns det ingen möjlig-

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

het att stanna upp detsamma, därför att man inte kan få direkt besked om huruvida statsbidrag kan erhållas. Vederbörande får som det heter förhandstillstånd att sätta i gång arbetet, men huruvida man kan få statsbidrag till detsamma prövas i ett senare sammanhang. Det går som sagt icke att stoppa upp ett arbete, som väl börjat, och vänta med detsamma, tills man fått bestämt besked om att statsbidrag är beviljat, utan man tvingas att på ett eller annat sätt fullfölja det hela.

Jag kan för egen del anföra ett exempel, som jag känner från min hemkommun. Det gjordes där en utredning om vad det skulle kosta att ordna en anläggning för vattenförsörjning och avlopp i en större by i denna kommun, och det hela slutade på en summa av 700 000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har lämnat oss förhandstillstånd till arbetets igångsättande, varvid dock styrelsen framhållit, att detta tillstånd icke innebure något löfte om statsbidrag. Vi kunde emellertid icke stoppa upp företaget utan tvingades söka få arbetet i gång, ett företag, som redan krävt betydande belopp.

Jag kan mycket väl förstå den vikt regeringen i detta sammanhang fäster icke bara vid arbetsmarknadssynpunkten utan även vid frågan om materielanskaffningen. Vad det första spørsmålet beträffar tror jag för min del, att det i detta fall skall kunna gå att ordna arbetsanskaffningen mycket lättare än på en hel del andra områden. Vi för vårt vidkommande gjorde upp med arbetsmarknadskommissionen om en linje i fråga om anskaffandet av arbetare, som icke på något sätt kommer att inkräkta på läget på den allmänna marknaden. Byns bönder ha nämligen välvilligt lovat sätta sig i spetsen för arbetet. Det är ju därvidlag fråga om arbetskraft, som man icke kan tänka sig flyttas ut i den öppna marknaden. Jag är därför övertygad om att, såvitt angår anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, skall det hela för landsbygdens vidkommande kunna ordnas utan onödigt inkräktande på den öppna arbetsmarknaden.

Jag skulle också vilja säga några ord om de belopp, som kunna komma att krävas för här ifrågavarande ändamål i framtiden. Jag finner för min del hela denna fråga lika viktig som spørsmålet om nya och förbättrade bostäder på landsbygden. Jag vill som exempel på de oerhörda svårigheter, som råda på en hel del ställen på den norrbötniska landsbygden, nämna, att om vintarna måste man ibland faktiskt tina upp snö för att klara vattenförsörjningen åt djuren. Det frågas, varför det har blivit så omöjligt nu att ordna vattenfrågan, när det gått förut under långliga tider. Ja, saken är ju den, att det skett en väsentlig utveckling på detta område. För bara 15 år sedan fraktades knappast en enda liter mjölk från en by till ett närbeläget samhälle, medan det i dag fraktas tusentals liter i månaden. Den utveckling på ladugårdsskötselns område, som sålunda ägt rum, har medfört betydande svårigheter då det gällt att ordna vattenförsörjningen. Vintrar med ringa snötillgång har det till och med hänt att man måst köra snö långa vägar för att klara vattenförsörjningen i ladugårdarna.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre, då jag är helt och fullt överens med reservanten i vad han har sagt. Det är därför onödigt att ta upp tiden med att än en gång upprepa vad han nyss anförde, utan jag vill sluta mitt anförande med att verkligen vädja till kammaren att i detta fall följa reservanternas förslag, vilket kommer att göra det möjligt för de kommuner, som redan sett sig tvingade att sätta i gång sådana arbeten, att åtminstone under den närmaste tiden få klart för sig, huruvida de kunna få statsbidrag till arbetet, eller om kostnaden för detsamma skall helt och hållet läggas på dem.

Herr talman! Jag ber som sagt att få yrka bifall till reservationen.

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

Herr **Malmberg** i Skövde: Herr talman! De båda föregående ärade talarna ha mycket sakkunnigt belyst det stora behovet av förbättrad försörjning med vatten och avlopp på landsbygden. Jag vill redan från början klart deklarerat, att jag delar deras uppfattning om det stora behovet i detta avseende och om det önskvärda i att detta behov i möjligaste mån blir tillgodosett. I handlingarna redovisas också väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning, som ger ett klart belägg för de vådor, som det innebär ur sanitär och social synpunkt att man icke i tillräcklig utsträckning kan tillgodose detta behov. Jag vill också erinra om att i utskottets utlåtande kommer denna för oss alla gemensamma uppfattning klart till synes, då det där heter: »Det är uppenbart, att, därest allenast behovssynpunkterna skulle bli avgörande vid utmätandet av nu ifrågavarande bidragsanslag, de motionsvis framförda yrkandena om höjning av anslaget utöver Kungl. Maj:ts förslag vore förtjänta att vinna beaktande.» Vi äro sålunda fullständigt eniga om att det behov, som här föreligger, är mycket stort. När det sedan gäller att gå från ord till handling, ha vi emellertid kommit in på skiljaktiga vägar.

Jag skall, herr talman, med några ord försöka motivera utskottets ställningstagande. Jag vill då först erinra om att arbetsmarknadskommissionen i sitt yttrande framhållit, att i nuvarande läge på arbetsmarknaden en så betydande ansvällning av den här avsedda anläggningsverksamheten som den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna skulle komma att medföra, att man icke kan genomföra denna investering utan att man gör en jämkning eller begränsning i annan sådan verksamhet. Vi ha här tidigare i dag diskuterat väganlagen, och då ha vi i skilda sammanhang betonat, att det från utskottets sida varit angeläget att man sökte hålla sig inom den givna ramen, nämligen storleken av automobilskattemedlen. Motionsvis ha framförts krav på höjning på olika punkter. Vi ha inom avdelning och utskott granskat dessa motioner, och vi ha därvid, som vi tidigare erfarit, ansett oss böra föreslå vissa jämkningar i anslagen. Vi ha emellertid hela tiden hållit oss inom den totala ramen för anslagen. I detta fall kan man icke göra det, utan skola vi gå utöver Kungl. Maj:ts förslag, nödgas vi också gå utöver investeringsramen enligt budgetförslaget.

Herr Åkerström lade nu här fram ett förslag till täckning av denna högre utgift på 5 miljoner kronor. Han erinrade om att man i statsutskottet har behandlat anslagen under fjärde huvudtiteln och att vid den behandlingen framkommit reservationer för reducering av de av Kungl. Maj:t begärda anslagen. Herr Åkerström rekommenderade nu kammarens ledamöter att biträda dessa reservationer, varigenom man skulle kunna få täckning för den ökning, som här ifrågasättes, och mer än så. Ja, herr talman, jag tycker att denna herr Åkerströms rekommendation är en smula lättvindig. Jag föreställer mig nog, att kammarens ledamöter ha svårt att på så lösa boliner här träffa ett avgörande och säga, att om vi nu bifalla reservationen, ha vi mer än väl täckning för det genom besparingar på fjärde huvudtiteln.

Det har för oss varit av väsentlig betydelse att ta hänsyn till vad som i handlingarna anförts beträffande läget såväl i fråga om materialtillgång som tillgång på arbetskraft. Därvidlag har det klart redovisats av arbetsmarknadskommissionen, att tillgången på galvaniserade och smidda rör och rör av betong o. s. v. är mycket knapp och skapar svårigheter, ävensom att tillgången på arbetskraft är begränsad. I reservationen har man beträffande tillgång på materiel skrivit kort och gott följande: »Enligt utskottets mening torde icke heller vad industrikommissionen i sitt utlåtande framhållit nödvändiggöra den av departementschefen förordade begränsningen.» Det är ett påstående, som såvitt jag vet, man icke givit någon täckning för. Jag har icke heller hört i

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
herr Åkerströms eller herr Gavelins anföranden något bevis för att detta kategoriska påstående har någon relevans.

Vi ha, herr talman, sedan vi granskat dessa frågor kommit till den uppfattning, som vi här ha redovisat, att med hänsyn såväl till situationen på material- och arbetsmarknaden som till angelägenheten att i rådande statsfinansiella läge i möjligaste mån begränsa investeringarna kunna vi, hur önskvärda en ökad medelstillgång för bidragsverksamhet på förevarande område än ter sig, icke förorda anvisning av medel utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Nu har herr Åkerström i sitt anförande särskilt understrukit, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har givit förhandstillstånd i mycket stor utsträckning och att man således redan skulle ha förbrukat de medel, som föreslås stå till förfogande under kommande budgetår. Jag måste, herr talman, erkänna att jag känner icke till hur det förhåller sig härmed, men jag förutsätter att departementschefen, som är närvarande, kommer att belysa just den delen av herr Åkerströms anförande.

Jag vill till sist bara betona, att det anslag som Kungl. Maj:t föreslår och som utskottet ansett sig böra acceptera är dock, om man räknar in befintlig reservation, två miljoner kronor mera än som står till förfogande för innevarande budgetår. Även om det icke på långt när är tillfredsställande, så är det dock ett steg i rätt riktning.

Så en sak till sist! Jag vill erinra om vad departementschefen skriver i sitt yttrande, att »därest arbetsmarknadsläget och materialtillgången under nästa budgetår skulle undergå en mera avsevärd förändring och behov uppkomma att sysselsätta friställd arbetskraft är det önskvärt, att statsbidragsmedel i större omfattning finnas tillgängliga». Han förutsätter, att sådana medel skola komma att ställas till förfogande i annan ordning. Det innebär alltså, om jag tolkar det rätt, att om det blir ett annat läge på material- och arbetsmarknaden etc. skall möjlighet föreligga att tillgodose behovet i större utsträckning än enligt Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Mysinge: Herr talman! Det har från olika håll påvisats, att behovet är synnerligen stort. Både Kungl. Maj:t och utskottet ha ju också vitsordat detta.

Vad som gjort att jag för min del anslutit mig till reservationen är i första hand önskvärdheten av att man kan fortsätta med utbyggnaden av bostadsbeståndet på landsbygden i största möjliga mån. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också i sitt yttrande till Kungl. Maj:t sagt bl. a., att behovet av ordnade vatten- och avloppsförhållanden är så stort och att det ökats så pass, att hela byggnadsverksamheten hotar att snedvridas. Det är klart, att under sådana förutsättningar är man ju angelägen om att så mycket som möjligt kunna tillmötesgå sådana krav.

Nu ha ju arbetsmarknadskommissionen och industrikommissionen mycket riktigt, som herr Malmborg sagt, varit tveksamma om möjligheten att få arbetskraft och material. Men å andra sidan är, såvitt jag kan förstå, deras yttrande fotat på den begäran, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avlämnat, nämligen om ett anslag på 15 miljoner kronor. Då kan det kanske tänkas, att i varje fall detta arbetskrafts- och materialbehov i väsentligare grad kan tillgodoses vid det begränsade anslag, som reservanterna begära, nämligen 10 miljoner kronor.

Då det gäller arbetskraftsproblemet på landsbygden i detta hänseende undrar jag, om detta är så prekärt som man kanske föreställer sig. Det gäller ju här

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

arbetsobjekt, som kunna tagas till vid behov och fortsättas vid behov. Det finns således en tänjbar sysselsättningsmöjlighet, som på landsbygden mycket väl kan utnyttjas vid de olika topparna i arbetskraftstillgången.

Det har i detta sammanhang också talats om att riskerna för inflation skulle genom en ytterligare kraftig anslagsökning i detta fall accentueras. Men, herr talman, jag undrar om det icke är mera en avvägningsfråga inom ramen för de investeringsanslag som Kungl. Maj:t förutsatt. Om man håller sig inom denna ram och avväger landsbygdens och städernas behov därvidlag, kan man nog få en balans, som möjliggör att detta krav kan tillgodoses utan skadliga verkningar i nämnda hänseende.

Vad som framför allt gjort att jag gått på reservanternas linje är det cirkulär, som från byggnadslånebyrån i dagarna utskickats till kommunerna, där byrån för att tertiärlån skola beviljas förutsätter att man så långt som möjligt har vatten- och avloppsfrågan tillfredsställande löst. Det skulle ur mina synpunkter sett vara beklagligt, om en sådan sak skulle bli avgörande för att även i detta hänseende möjligheterna för bostadsbeståndets sanering och utökning på landsbygden icke skulle komma till sin rätt.

Vad sedan gäller medelsanvisningen, uttalade herr Malmborg i Skövde ju den förhoppningen, att medlen, om de tilläventyrs icke skulle visa sig tillräckliga, skulle av Kungl. Maj:t i annan ordning kunna ställas till förfogande. Ja, är detta möjligt, spelar det ju ingen roll, på vilket sätt medlen komma, om de beslutas här i dag eller i annan ordning.

Med vad jag har sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Allt som kan anföras i detta sammanhang beträffande det stora behovet av anslag för detta ändamål kan jag utan vidare skriva under. Allt vad som kan anföras från Norrbotten och andra bygder om de svårigheter som befolkningen utsättes för, när det gäller att klara vattenförsörjningen, är jag fullt medveten om. Om man bara skulle utgå från dessa fakta, skulle saken vara klar. Då skulle man kunnat säga, att nära nog vilka belopp som helst skulle kunna beviljas för detta ändamål.

Emellertid är det tyvärr icke så, att man kan bedöma denna fråga på detta sätt. Skola vi utgå från det aktuellt föreliggande behovet av vatten och avlopp komma vi upp till en summa på 150 miljoner kronor, motsvarande de ansökningar som finnas inne, vilket innebär ett statsbidragskrav på i runt tal 75 miljoner kronor. Ser man detta mot de 3,5 miljoner, som utgått föregående år, och de 5,5 miljoner, som det skulle vara fråga om i år, om vi taga de tidigare reservationerna i anspråk, förefaller det vara som att spotta i havet.

Tyvärr kunna vi emellertid icke bara ta hänsyn till behovet, därför att det föreligger så många behov också på andra områden. Ifrån början hade man nog från riksdagens sida tänkt sig, att den väsentliga insatsen på detta område skulle ske under en lågkonjunktur. Detta är väl om något ett typiskt arbetsobjekt i ett sådant läge.

Jag vill bara erinra om vissa fakta i detta sammanhang. Jag vill påminna om, att anslaget anvisades första gången av 1944 års riksdag med 3 miljoner kronor, dock endast på allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45. Anledningen till att anslaget anvisades på beredskapsstat var, att förslag till statsbidragsverksamhet till vatten- och avloppsföretag framlagts av investeringsutredningen i samband med dess utredningar rörande lämpliga arbeten för en väntad arbetslöshetskris. Även den författning, i vilken sedermera bestämmelser rörande statsbidrag för ifrågavarande ändamål utarbetades, blev av pro-

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
visorisk karaktär. Den har i praktiken visat sig i åtskilliga hänseenden otillfredsställande och kommer därför att i sin helhet omarbetas av den den 1 november 1946 utsedda utredningen.

Jag skall bara anföra ett exempel beträffande ofullkomligheten av de nuvarande statsbidragsbestämmelserna. Statsbidrag utgår endast till anläggningsutförande men icke till dess underhåll och drift. Då fråga är om anläggning för vattenförsörjning, är det emellertid ur ekonomisk synpunkt nödvändigt att taga hänsyn till icke endast anläggningskostnaden utan även underhålls- och driftkostnaden. Med bidragsbestämmelsernas nuvarande utformning kommer bidragssökanden att erhålla det största bidraget från staten, om han väljer en anläggning, vars underhålls- och driftkostnader äro så låga som möjligt. En dylik anläggning kan emellertid draga väsentligt större totalkostnad och vara avsevärt mindre ekonomisk än en anläggning med lägre anläggningskostnad men något större underhålls- och driftkostnad.

Innan statsbidragsbestämmelserna blivit föremål för en ingående omprövning, är det därför icke önskvärt, att åt statsbidragsverksamheten gives alltför stor omfattning. Den förenämnda utredningen kan möjligen bli färdig med nya bidragsbestämmelser så att dessa skulle i god tid kunna föreläggas 1948 års riksdag. Därmed skulle man kunna räkna med, att statens bidrag, när det gäller detta ändamål, skulle kunna intensifieras senare, om detta ur material- och arbetsmarknadssynpunkt skulle visa sig önskvärt.

Jag har bara med detta velat erinra om upphovet till detta nya bidrag. Det har framförts under förutsättning, att det skulle användas såsom ett medel i arbetslöshetsbekämpande syfte. Nu har man visserligen sagt, att i den investeringsplan, som uppgjorts av regeringen, har den räknat med 40 miljoner kronor i investeringar för vatten- och avloppsledningar. Man har vidare gjort gällande, att av dessa 40 miljoner kronor skulle 20 miljoner kronor komma att användas för sådana arbetsobjekt, som ej äro statsbidragsberättigade, medan de övriga 20 miljonerna skulle användas för objekt som äro statsbidragsberättigade. Slutsatsen skulle då bli att 10 miljoner kronor är ett lämpligt anslagsbelopp, eftersom det statliga bidraget beräknas genomsnittligt utgå med hälften av kostnaden.

Ja, jag skulle för min del icke utan vidare kunna svära på den gränsdragning som man gjort i detta fall. Det finnes nämligen icke något material, som klart ådagalägger detta. Därtill vill jag göra kammarens ledamöter uppmärksamma på en annan sak, nämligen att dessa 40 miljoner kronor äro en absolut maximisiffra. Det är således den topp som regeringen tänkt sig. Eftersom förhållandena sedan denna investeringsplan uppgjordes blivit vida sämre, måste man säga sig, att om man skall se det ur investeringsplanesynpunkt är ingalunda därmed sagt, att man till varje pris skall taga ut dessa 40 miljoner kronor. Sedan blir denna fördelning också i hög grad beroende av hur bostäderna komma att utbyggas. Det är dessa och andra fakta som gör att jag tror, att man får vara försiktig i sina slutsatser.

Eftersom denna bidragsform, såsom jag tidigare sagt, kommit till i arbetslöshetsbekämpande syfte, ter sig ju en anslagshöjning nu litet märkvärdig. Om vi nämligen se på det totala belopp, som kräves för detta ändamål, så belöper sig detta till 1,5—2 miljarder kronor. När vi icke ens bristfälligt haft möjlighet att klara detta hittills, är det väl ändå underligt att vi just nu under den allra värsta högkonjunkturen skola påtaga oss den uppgiften och bevilja förhöjda anslag för arbetsobjekt av detta slag.

Sedan hänvisade en talare alldeles nyss till byggnadslånebyråns cirkulär: den hade meddelat, att man såvitt möjligt skulle ordna vatten och avlopp. Därmed är dock icke sagt, att man skall kunna klara det i samtliga fall. Och är det så, att vi bygga ut på ett område — såsom vi komma att göra när

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

det gäller bostäderna — komma vi ej ifrån, att vi på andra områden måste iaktta viss återhållsamhet.

Nu har man emellertid gjort gällande, att dessa 5 miljoner kronor icke kunna spränga investeringsramen; det är en alltför låg summa för att detta skulle komma i fråga. Alldeles riktigt. Men det påpekades bland annat i första kammaren, att regeringen bör göra upp en ordentlig plan och undersöka de olika investeringsobjekt, som i första hand bör komma i fråga. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att så i själva verket skett, och investeringsbegränsningarna måste sättas in någonstades. Vi ha haft ett krig med alla dess följder; detta krig har förorsakat ett knapphetsläge på grund av att vi ej kunnat göra tillräckliga investeringar under de gångna åren. Man kan icke med hänvisning till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yrkat 15 miljoner kronor säga, att därför att verket yrkat 15 miljoner kronor måste riksdagen tillmötesgå detta önskemål. Jag anser det ganska naturligt, att verket kommer med ett sådant äskande, därför att det är dess skyldighet att i första hand tillvarataga sina intressen. Men eftersom alla verk komma med mycket stora äskanden, tillkommer det departementet och regeringen att sovra bland alla olika önskemål. I annat fall skulle vi spränga alla fördämningar. Detta har gjort, att man tvingats göra prutningar på skilda områden.

Som jag nyss sade: vi befinna oss i ett knapphetsläge på grund av det krig vi upplevat med alla dess ödesdigra verkningar. Jag vill bara nämna, att trots att telegrafverket för närvarande bygger ut sitt telefonnät mera än någonsin tidigare kan det icke hålla jämna steg med de ständigt växande behoven. Vi finna sålunda, att den reserv, som telegrafverket hade före kriget, helt har förbrukats. Jag kan försäkra, att våra investeringar i vattenfall för närvarande äro rekordartade, men ändå kunna vi inte förrän år 1951 komma upp i den absolut erforderliga torrårsreserven. Alla veta, att vägarna blivit eftersatta på ett betänkligt sätt under kriget, men ändå kunna vi inte göra de investeringar i vägbyggnader, som äro önskvärda. Man kan naturligtvis i likhet med herr Gavelin säga, att vatten- och avloppsanläggningar äro särskilt önskvärda. De ärade representanterna för Bohuslän förklarade för någon tid sedan, att elektrifieringsarbetet i Bohuslän måste gå före allt annat. En annan kan hänvisa till något vägbygge och en tredje till att landsbygden isoleras, därför att man inte bygger ut telefonnätet med tillräckligt stor snabbhet. Den ene efter den andre säger, att just det han intresserar sig för måste gå före allt annat. Då står man där och det måste göras en avvägning, och det är detta som regeringen gjort. Även om inte dessa 5 miljoner skulle spränga investeringsplanen, skulle alla de anspråk och behov, vilka riksdagen tar ställning till från den ena gången till den andra, sammanlagt spränga ramen.

Mina damer och herrar, ur ren bekvämlighetssynpunkt skulle jag ingenting ha att erinra mot ett anslag på 10 miljoner, ty det skulle bespara mig en hel del uppvaktningar och skingra åtskilligt missnöje. Men denna fråga måste bedömas efter andra grunder, och därför har jag trots medvetandet om att det föreligger starka behov av förbättringar i vatten- och avloppsanläggningar, stannat vid 5 miljoner. Detta innebär ändå en ökning med 2 miljoner jämfört med föregående år och en sammanlagd investering av 10 miljoner kronor.

Herr Lindahl: Herr talman! Det är klart, att de argument, som här framförts från departementschefen och från utskottsmajoriteten, nämligen bristen på arbetskraft och material samt den restriktiva hållning vi måste inta i fråga om investeringar, äro mycket respektabla argument. Men ändå måste man fråga sig, om inte det missnöje, som avspeglas dels i det stora antalet motioner och

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

dels i den snudd på majoritet, som faktiskt fanns både inom utskottet och i första kammaren, visar, att man måste se ganska allvarligt på denna fråga.

Jag tycker att statsmakterna vid lösandet av vatten- och avloppsfrågan inte handlat riktigt korrekt gentemot kommunerna. Riksdagen har ju fattat beslut om statsbidrag och kommunerna ha med glädje anammat detta beslut. En del kommuner ha planerat igångsättande av ganska omfattande vatten- och avloppsanläggningar på ett flertal platser, även sådana platser som exempelvis små städer och köpingar, i vilka respektive kommuner inte skulle ha ansett sig kunna utföra arbetet på grund av de höga kostnaderna. Man har emellertid räknat med statsbidrag och man har av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fått förhandstillstånd att påbörja arbetet. Sedan har man fått byggnadstillstånd av arbetsmarknadskommissionen och det har ibland visat sig, att man kunnat skaffa rör av olika slag, trots att materialbristen varit svår. Om man därtill haft arbetskraft tillgänglig, är det givet att man satt i gång arbetet.

Det föreligger en stor skillnad i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och Kungl. Maj:ts uppfattning av behovet av anslaget storlek. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ansett, att det behövdes minst 15 miljoner, men Kungl. Maj:t har prutat ned beloppet med 10 miljoner. Följden är att när kommunerna så småningom få sina anläggningar färdiga och vilja få statsbidrag, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inga pengar. Styrelsen anser själv, att det är omöjligt att klara utbetalningarna, därför att riksdagen inte beviljar tillräckliga medel.

Vad är det då som inträffat? Ja, man har inte sparat några pengar, vilket ju är avsikten med den restriktiva investeringspolitiken, som ju syftar till att man skall försöka hålla igen så mycket som möjligt och inte släppa ut så mycket pengar i marknaden. Detta mål har man inte nått, ty kommunerna ha ju redan lånat upp pengarna, vilka sedan givits ut i form av avlöning till arbetskraften och betalning av materielen. Hur svår materialbristen än har varit, har man ju också erhållit de delar och detaljer, som man behövt för att genomföra arbetet, och man har också redan använt arbetskraften. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ju inte sagt, hur stor del av kostnaderna som skall bestridas av statsanslag — det säges ju först när man är beredd att ge bidraget, när arbetet är färdigt — men det är givet, att kommunerna räknat med att få 25, 30 eller kanske 40 procent i statsbidrag. Där stå nu kommunerna och de få ingenting.

Det hade enligt min mening varit mera korrekt, om staten tilldelat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ett anslag, som räckte åtminstone till bidrag åt sådana arbeten, som redan pågå eller som äro färdiga. Även om riksdagen nu anslår 10 miljoner, finns det ju stora möjligheter att bromsa upp bidragsgivningen i fortsättningen. Detta kan ju ske genom arbetsmarknadskommissionen och framför allt genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som kan vägra att lämna förhandstillstånd. Även om riksdagen nu anslår de 10 miljoner, som reservanterna kräva, finns det ju alla möjligheter för statsmakterna att bestämma, hur stor del av detta belopp som får användas. Jag kan därför inte se, att det ligger någon fara för vare sig penningpolitiken eller för arbetskrafts- och materialtillgången i ett riksdagsbeslut i enlighet med reservanternas förslag.

Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmström: Herr talman! När utskottet gick att behandla denna fråga var jag besluten att verka för bifall till motionerna. Man hade sagt mig, att ett högre anslag skulle ha stor betydelse särskilt för jordbrukarna och fram-

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

för allt för jordbrukets kvinnor, som genom införandet av vatten- och avloppsledning skulle få en stor lättnad i sitt arbete. Jag ansåg, att detta var i så hög grad behjärtansvärt att det kunde rättfärdiga ett avsteg från regeringens investeringsplan. Men under utskottsbehandlingen av frågan fick jag höra, att anslaget i första hand var avsett för municipalsamhällen och andra tätorter — det var särskilt huvudtalaren för motionen i statsutskottet, som förde fram detta. Därmed hade det behjärtansvärda syftet ryckts undan, och jag kunde därför inte medverka till att tillstyrka motionen.

Jag ansåg, liksom de övriga medlemmarna av statsutskottsmajoriteten, att man under sådana förhållanden inte kunde göra en ändring i Kungl. Maj:ts investeringsplan. Alla inom utskottet — det har betygats även från reservant-håll — voro fullt på det klara med att det föreligger ett utomordentligt stort behov av anslag för detta ändamål. Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har alldeles nyss framhållit vådorna av ett bifall till reservationen. Jag anser, att riksdagen inte kan göra någonting *nu* för ett högre anslag. Men jag uttalar en förhoppning, att det skall bli möjligt för statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att för ändamålet finna plats för ett högre anslag i nästa års budget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gavelin: Herr talman! Jag skall be att få ställa en fråga till statsrådet om hur han ser på tolkningen av de bestämmelser, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utfärdat angående tillstånd till påbörjande av ett arbete. Styrelsen säger: »I anslutning till ovanstående vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhålla, att det förhållandet, att tillstånd att omedelbart påbörja anläggningen beviljats, icke innebär att statsbidrag till densamma därigenom ställs i utsikt. Statsbidragsansökan kommer framdeles att prövas utan särskild hänsyn till det nu meddelade tillståndet att påbörja anläggningen. Statsbidrag kan i varje fall endast utgå i den mån ledningarna kunna ingå som delar av samhällets framtida ledningsnät.»

Såsom här påtalats har det blivit till stor nackdel för kommunerna, att det blir känt, att man kan få statsbidrag för att anordna vatten- och avloppsledningar och att man därför sätter i gång med utredningar och uppvaktningar och krav på att arbetet skall utföras. Man får sedan ett tillstånd att påbörja arbetet, och kommunerna ha ingen möjlighet att retirera, sedan detta tillstånd en gång givits. Jag skulle nu av herr statsrådet vilja ha reda på om inte detta förhandstillstånd innebär någon sorts garanti från statens sida för att det vid prövning av bidragsansökningar skall ges företräde åt sådana kommuner, som börjat arbetet. Jag vill särskilt poängtera, att man i min kommun satt i gång ett arbete, som kanske är ett miljonföretag. Vi ha själva skaffat 300 000 kronor för att få i gång arbetet, och det är alldeles tydligt att det kommer att uppstå stora svårigheter, om inte det halva löfte, som man ansett ligga i tillståndet att påbörja arbetet, kan infrias.

Då jag ändå har ordet, skall jag be att få säga något om statens krav på kommunerna. Staten ålägger kommunerna att uppföra dyrbara anläggningar för brandväsendet i bygder, som sakna vatten. Vi ha gjort vissa utredningar och jag kan i detta sammanhang tala om att vi få lägga ut 40 à 50 tusen kronor för att uppfylla de krav, som statsmakterna ställt på vårt brandväsen, såvida vi inte kunna ordna det i samband med ordnandet av vattenförsörjningen. Vi tycka, att när staten ställer så stora krav på kommunerna, bör man ta hänsyn till möjligheterna att koppla ihop de olika frågorna.

Herr Holmström sade, att han fått vetskap om att anslaget skulle gälla municipalsamhällen. Jag vill därtill säga, att det är möjligt, att sådana ar-

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
beten förekomma inom större tätorter. Inom Gällivare kommun finns det emellertid ett 20-tal rena landsbygdsbyar. Den största frågan vi ha utrett gäller ett företag på omkring en miljon kronor, och om det skulle tänkas att man skulle klara av alla, skulle det gå på omkring 10 miljoner. Anslagshöjningen är just vad som behövs, om man vill hjälpa landsbygdsbefolkningen. Det är inte meningen att hjälpa municipalsamhällen, ty de ha ordnat sin vattenfråga på annat sätt. Om man ger ett större bidrag, tror jag inte man behöver befara att det går till städer eller municipalsamhällen, utan detta anslag skulle nog komma landsbygden till godo.

I detta anförande instämde herr *Edberg*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Herr Gavelin framställde en fråga till mig, och jag tror jag utan vidare kan svara nej på den frågan. Det står nämligen i den skrivelse herr Gavelin citerade: »I anslutning till ovanstående vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhålla, att det förhållandet, att tillstånd att omedelbart påbörja anläggningen beviljats, *icke* innebär att statsbidrag till densamma därigenom ställs i utsikt.» Detta kan ju bara tolkas på ett sätt, så att jag kan utan vidare besvara den frågan med ledning av herr Gavelins egen handling.

Medan jag ändå har ordet, vill jag säga ett par ord i anledning av herr Lindahls anförande. Herr Lindahl gjorde gällande, att kommunerna känna sig lurade, därför att riksdagen fattat beslut om att statsbidrag i vissa fall skall utgå till anordnandet av vatten- och avloppsanläggningar och därför att kommunerna på grund härav räknat med att erhålla sådant bidrag. Jag erinrade i mitt första anförande om att anledningen till att riksdagen beslutade denna bidragsform var att man tänkte sig, att den skulle användas som ett arbetslöshetsbekämpande medel under en kris. Vi befinna oss emellertid nu i ett rakt motsatt läge, i en högkonjunktur, och vidare ha endast provisoriska bidragsbestämmelser utarbetats. Jag påvisade också i mitt förra anförande, hur ofördelaktiga dessa bestämmelser äro och hur ofullständiga de äro och att det därför krävs en omarbetning av dem för att det skall bli en rimlig ordning. Men, herr Lindahl, detta att riksdagen fattar ett sådant beslut kan väl inte innebära, att den ikläder sig vilka förpliktelser som helst? Som jag förut påpekade föreligger det ansökningar, omfattande ett sammanlagt belopp på 150 miljoner kronor. Detta innebär, att vi få anslå 75 miljoner kronor nu, om inte kommunerna, enligt herr Lindahls resonemang, skola känna sig lurade. Totalbeloppet för detta ändamål skulle dra en kostnad på en och en halv eller två miljarder — summan kan inte fastställas så noga. Detta säger väl oss, mina damer och herrar, att man med *den* utgångspunkten inte skulle kunna fatta något beslut i denna fråga i dag.

Herr **Gavelin** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Kanhända jag skall vända på frågan, så blir den kanske mera förståelig. Jag vill formulera min fråga på följande sätt: kan det vara tänkbart, att när det blir fråga om att fördela detta anslag, de företag, som godkänts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och redan igångsatts, kunna få företräde framför sådana företag, som icke beviljats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och som ännu icke påbörjats? Ligger det inte ändå något i själva beslutet från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, när det ges ett löfte om att man får påbörja arbetet? Bör det inte vara så, att de företag, till vilkas igångsättande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat tillstånd, böra få företräde

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
framför företaget, som icke erhållit sådant tillstånd? Om jag ställer frågan på det sättet, kanske den som sagt blir mera förståelig.

Vidare yttrade:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Såvitt jag kan förstå, måste man pröva angelägenhetsgraden. Det är den som får bli avgörande. Jag kan inte stå här och göra några utfästelser i ena eller andra riktningen. Jag vet att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, när det gäller de företag, som skola ha statsbidrag, måste låta angelägenhetsgraden bli utslagsgivande för sitt handlande.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! I fråga om behovet av det anslag, som här föreligger, kunna alla vara ense. Jag tror inte man kan säga, att reservanterna äro mera varmhjärtade, när det gäller anläggande av vatten och avlopp, än vad utskottsmajoriteten är. Det är omständigheterna som gjort, att utskottet har stannat vid den ståndpunkt det har intagit. Alla äro vi också överens om det oerhörda gagn och den nytta, som dessa arbeten medföra för väsentliga delar av vårt land, icke minst landsbygden. Det är begränsningen av materiel och arbetskraft, som här har varit bestämmande och som verkar återhållande. Särskilt bristen på galvaniserade smidda rör gör, att man kanske inte kan utnyttja ens de 5 miljoner, som här föreslås från utskottets sida.

Men, herr talman, det är en annan fråga, som här har inverkat och som i varje fall har bestämt min hållning, och det är att man bör nog se denna fråga i sammanhang med hela den ekonomiska politik, som vårt land nu måste föra, en politik, som ju måste avse penningvärdets bevarande och återställande av handelsbalansen. En väsentlig åtgärd härvidlag är ju, det veta vi, en skärpt investeringskontroll, som måste gälla såväl enskilda som samhället. Vi måste använda både materiel och arbetskraft på allra bästa sätt. Det är i detta syfte som regeringen gått in för en kraftig beskärning av den statliga investeringsverksamheten jämsides med en liknande beskärning av investeringsverksamheten inom det enskilda näringslivet. Det kan — och det vill jag sluta med, herr talman — i detta läge icke vara tillrådligt för riksdagen att gå utöver vad regeringen här föreslår. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Om jag begär ordet i denna debatt förstår var och en, att det är därför att det här rör sig om ett så pass stort belopp i budgeten, att man inte utan vidare kan säga, att så små saker spela inte någon roll. Jag är ledsen, om det är många av kammarens ledamöter som fått det intrycket av den framlagda statsverkspropositionen, att vårt budgetläge skulle vara mycket gynnsamt. Jag behöver väl inte erinra om att det är en ren tillfällighet att den nuvarande budgeten visar ett överskott. Hade vi kunnat litet hastigare genomföra de sociala reformer, som äro beslutade eller som komma att beslutas vid denna riksdag, så skulle redan i statsverkspropositionen detta överskott ha försvunnit och de ytterligare ökningarna av utgifterna för nästa budgetår, som jag nu förutser såsom nödvändiga, hade måst medföra nedskärningar på andra punkter eller ett anskaffande av nya inkomster, eftersom jag vidhåller vad jag hade tillfälle att säga i går, att det icke är försvarligt av riksdagen att i detta läge besluta en underbalansering av budgeten.

Då det förhåller sig på det sättet kan det inte vara riktigt att riksdagen, helt enkelt därför att man tycker att 5 miljoner kronor får plats i det till-

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

fälliga överskottet, fördenskull säger att det kunna vi gärna gå med på. Man kan säga, att de bekymmer, som vi komma att ha de närmaste åren, behöva vi inte taga på oss i dag. Jag undrar emellertid, om inte detta ändå vore klokt för den som vet, att från och med nästa år måste alla krafter spännas för att hålla nere alla icke absolut nödvändiga utgifter och att man säkerligen måste skrida till nedskärningar av utgifter till ändamål, som många här i kammaren komma att anse för mycket nödvändigare än det som nu här föreligger. När det, om det skall vara möjligt att hålla den skattesänkning, som regeringen tänker föreslå, inte bara blir nödvändigt att skära ned utgifter utan t. o. m. att begära höjda skatter på vissa punkter, är det inte under sådana förhållanden lättsinnigt att säga: 5 miljoner kunna vi väl alltid kosta på oss. Jag menar, att alldeles bortsett ifrån det läge i fråga om investeringarna, som här talats om från kommunikationsministern och utskottsmajoriteten, så är det inte det riktiga ögonblicket att ge sig själv och landet det intrycket, att vi ha råd till alla saker som äro mycket önskvärda.

Jag tror att riksdagen gjorde en god gärning, om den inför landet visade, att vi ha klart för oss att vi befinna oss i ett mycket svårt läge under de närmaste åren. Likaväl som vi, när det gäller vår import från utlandet, få draga åt svängremmen, måste vi göra det även här hemma både i fråga om vår konsumtion och i fråga om våra investeringar. Att under sådana förhållanden säga, att 5 miljoner kunna vi lätt undvara, är icke förenligt med den ansvarskänsla, som jag tror innerst till sist ändå besjäljar riksdagen och besjäljar denna kammare och som jag tror det är nyttigt, om man låter den stora allmänheten förstå. Om vi skola kunna kämpa oss igenom de närmaste åren, är det nödvändigt att man ute bland folket får klart för sig, att vi icke ha råd till ungefär vad vi vilja eller ens till det som är mycket önskvärt. Jag tror att riksdagen måste hjälpa till att göra klart för svenska folket, att under de närmaste åren gäller det icke bara att hålla tillbaka enskilda köp, vilket vi nu måste uppmana hela folket att göra, utan riksdagen måste också visa, att den själv går före med gott exempel.

Jag tror att i det nuvarande läget är det icke försvarligt att följa reservanternas.

Fru Linderot: Herr talman! Det var en fråga om ansvarskänsla, och jag känner mig verkligen uppkallad att säga några ord.

Jag hade inte tänkt yttra mig, men eftersom jag tänker rösta för reservanternas förslag vill jag kort och gott deklarerera, att anledningen till att jag röstar med reservanternas är, att det finns så många tusen husmödrar i detta land, som under årens lopp ha slitit just därför att de inte haft vatten och avlopp. Min ansvarskänsla säger mig därför, att jag måste rösta med reservanternas i denna fråga.

Herr Petterson i Degerfors: Herr talman! Efter finansministerns anförande får man ju taga sig en mycket allvarlig funderare, innan man vågar sig på en höjning av budgeten. Men jag skulle i detta sammanhang också vilja säga, att det torde väl bli tämligen svårt att övertyga dem, som nu äro utan vatten och avlopp, att det finns så många andra utgifter som måste gå före. Det torde säkerligen inte lyckas.

Jag vill emellertid, sedan jag lyssnat på debatten, påpeka en sak. Utskottet säger, att anledningen till att man inte kan tillstyrka motionen är materialbristen, det är bristen på arbetskraft och det är det statsfinansiella läget, som gör att man måste begränsa investeringarna. Nu har emellertid under debatten framkommit, att vad vi här diskutera gäller i stor utsträckning ar-

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

beten, som redan äro igångsatta och beviljade. Då måste man ju fråga sig: det kan väl inte ha någon inverkan på materialtillgången, när arbetena redan äro i gång. Om man inte får statsbidrag, kan ju detta inte ha den minsta inverkan på arbetskraftsbristen. Det kan ju bara inverka i så måtto, att det är kommunerna själva som få ligga ute med de stora belopp, som de räknat med att få i statsbidrag.

Jag kan erkänna, att ur synpunkten av det statsfinansiella läget och budgetbehandlingen är det naturligtvis bärande motiv för att yrka avslag, men man kan ju ändå sätta i fråga, om en anslagshöjning kan verka inflationsbefrämjande, när arbetena redan äro i gång och kommunerna redan ligga ute med pengarna. Jag kan alltså med hänsyn till detta inte komma till annat resultat än att yrka bifall till reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Vad beträffar detta argument, att eftersom ändå företagen sättas i gång, så betyder det inte något om man anslår pengar eller inte, så är det mycket svårt att veta hur långt det bär. Men eftersom jag här närmast tänker på effekten ute bland folket, förmodar jag att om riksdagen fördubblar ett anslag, som Kungl. Maj:t föreslår, ger man ytterligare kommuner anledning tro, att det finns allt skäl att sätta i gång, för nog kommer det pengar. Skulle det visa sig, att pengarna inte räcka, kommer det att finnas tillräckligt många riksdagsmän, som komma att motionera om och votera igenom anslag.

Jag vill säga både till den siste talaren och till den föregående talarinnan, att det är alltid lätt att säga: vi se, hur det ser ut i verkligheten, och att det finns husmödrar, som behöva detta. Kunna vi inte säga, att det är nödvändigt? — Jag skall taga ett exempel, som vi alla känna och som vi alla kanske ha lärt någonting av. Det var frågan om våra utländska valutor. Det är klart att vi tvekade i det allra längsta att säga, att vi ha inte råd att köpa mera från utlandet, och det var först då man kom fram till det ögonblicket, då var och en fick säga sig att man kommit till en punkt, då vi helt enkelt inte hade pengar att köpa dessa utländska varor för, som vi fingo avstå därifrån. Vill man, att vi i fråga om våra inhemska affärer skola resonera på samma sätt, att vi skola fortsätta att besluta vad vi anse är lämpligt ända till det ögonblick då vi finna, att nu räcka inte pengarna längre. Då ha vi icke längre förmåga att välja mellan olika ting. Jag vill upprepa, att det nuvarande läget är sådant, att det svenska folket behöver få en föreställning om att icke ens det som husmödrarna tycka är utomordentligt önskvärt ha vi råd till i den utsträckning som reservanterna här vilja.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 6. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Åkerström begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 93 ja och 78 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 36—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 14.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Norup m. fl.*, nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående lantmäteripersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.; samt

herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad, nr 414, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.57 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 23 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1947/48.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i postverkets fond för budgetåret 1947/48 m. m.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa äldre anslag;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående överskridande av anslagsposten till reparations- och underhållskostnader m. m. under karolinska sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av vissa till församlingskyrkor utgående ersättningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till vissa om- och nybyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att erlägga överuttagningsavgift för gas;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag till arbetsrådet för budgetåret 1947/48;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till C. H. Magnusson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Halmstad—Bolmens m. fl. järnvägar;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter vid Falsterbokanalen; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

*Förordning
om investeringsfonder.*

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 14 februari 1947 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 86, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om investeringsfonder.

Till utskottets behandling hade överlämnats sex i anledning av propositionen väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 231 av herrar *Mannerskantz* och *Beck-Friis* samt II: 345 av herr *Hægglom m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t begära förslag snarast möjligt till bestämmelser om avsättning till investeringsfonder i förvärvskällorna jordbruk och skogsbruk».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 86 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, i anledning av de likalydande motionerna I: 232 och II: 344 ävensom med avslag å de likalydande motionerna I: 230 och II: 343 samt de likalydande motionerna I: 231 och II: 345, antaga ett av utskottet framlagt förslag till förordning om investeringsfonder.

Förordning om investeringsfonder. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hægglom**: Herr talman! Det är ganska synd att avbryta det jämna matandet av ärenden, men i fråga om denna punkt är det en liten sak, som jag i alla fall icke vill låta passera oanmärkt.

Denna lagstiftning om investeringsfonder hänger nära samman med beräkningen av den nettointäkt, som företag skola betala skatt efter. Ifrågavarande förmåner ha vi sedan 1938 haft för såväl bolag som ekonomiska föreningar. De ha för vissa ändamål kunnat minska nettointäkten genom avsättning till investeringsfonder, och när det nu föreslås fortsatt giltighet för dessa bestämmelser, så är det naturligtvis anmärkningsvärt, att en så pass stor näringsgren som jordbruk och skogsbruk icke kommer i åtnjutande av samma förmåner, som de i bolags- och föreningsform drivna företagen göra. Därför ha en del motionärer hemställt om en utredning för att även de som idka jordbruk och skogsbruk skulle ha möjlighet att avsätta investeringsfonder.

Det bör beaktas, att vi ju i detta land icke ha några möjligheter att låta underskott under ett år balanseras över till nästa års beskattning, utan har man haft ett underskott, som man icke kunnat få avdrag för på något sätt, kan man icke på något sätt annat än genom investeringsfonder skaffa sig kompensation för nämnda olägenhet. Skogsbruket får väl räknas som den näringsgren, där inkomsterna äro som mest ojämna och följaktligen olägenheterna av dessa förhållanden göra sig starkast gällande. Vi ha därför motionerat med begäran om utredning om dessa saker, och utskottet har ju så till vida varit vänligt att det sagt, att det i likhet med motionärerna anser det önskvärt, att en sådan lagstiftning åstadkommes, och det har en stark förhoppning om att Kungl. Maj:it skall i anslutning till annan lagstiftnings genomförande upptaga frågan. Man får alltså från motionärernas sida tacka för vänligheten och låta det vara med det.

Men sedan är det en sak, som utskottet förmodligen också anser vara vänligt gjort, och det är när utskottet säger på följande sätt: »Vad särskilt angår investeringsfond för skogsbruk bör enligt utskottets mening, oberoende av om en lagstiftning angående bokföringsskyldighet kommer till stånd eller ej, undersökas, huruvida skogsägare skulle kunna beredas möjlighet att hos vederbörande skogsvårdsstyrelse deponera viss del av inkomsten av skogsbruk för framtida användning till skogsvårdande åtgärder.» Menar utskottet att detta är vänligt, så måste jag säga, att det är en vänlighet av den art, som man egentligen vill be alla goda makter bevara sig för. Vad utskottet här vill tänka sig är, att enskilda skogsägare icke skulle kunna ha hand om sina pengar, som de få vid skogsaffärer och som de till viss del sedan kunna använda för skogsvårdande åtgärder, utan dessa pengar skola deponeras hos skogsvårdsstyrelserna. Här stiga folkbildning och ekonomiskt vett, men samtidigt utvecklas i än snabbare takt en förmyndarementalitet, som vill att ämbetsverk skall stå som förmyndare över fria människor. När jag läste detta sista uttryck för denna förmynderskapsmentalitet, måste jag säga mig, att man skall väl ändå icke, även om utskottet menar, att man blivit bönhörd över hövan, göra annat än tacka för en sådan vänlighet och be att få visa tillbaka den.

Sedan är det underligt, att det icke talats om att avsikten skulle vara, att man på detta sätt skulle få skattefrihet för de medel man deponerade hos skogsvårdsstyrelserna. Hade det stått så hade det varit någon mening i det, men nu talas endast om att skapa möjlighet för att deponera en viss del av inkomsten hos en skogsvårdsstyrelse. Motionärerna ha icke talat om annat än att genom investeringsfonder kunna påverka nettointäkten. Vi ha ju icke begärt att få förmyndare som ta hand om skogsägarnas pengar.

Förordning om investeringsfonder. (Forts.)

Jag tänker icke fresta med någon votering, men jag ber med hänsyn till att detta utlåtande i varje fall för mig är oacceptabelt få yrka bifall till motionen och avslag på utskottets framställning rörande densamma.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Jag hade egentligen endast tänkt yrka bifall till utskottets förslag, men efter den kritik, som herr Hæggbloom kom med, nödgas även jag upptaga tiden med att säga några ord. Jag kan försäkra herr Hæggbloom, att vi inom utskottet äro mycket intresserade av att det skall bli möjligt att få samma avskrivnings- och avsättningsmöjligheter för jordbruk och skogsbruk, som nu komma industrien och vissa andra näringsgrenar till del. Men motionärerna ha ju icke ens begärt, att utskottet skulle forma ut ett förslag, som skulle kunna ligga till grund för en lagstiftning i denna fråga. Motionärerna ha ju icke heller själva försökt sig på det, utan de ha bara yrkat, att riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t begära förslag snarast möjligt till bestämmelser om avsättning till investeringsfonder i förvärvskällorna jordbruk och skogsbruk. För att industrien skall kunna få utnyttja dessa möjligheter fordras en noggrann bokföring, där man år för år kan redovisa dessa avsättningar och de uttag som eventuellt göras ur fonderna. Det är fullkomligt otänkbart, att idkare av jordbruk skulle kunna få denna rättighet, om de icke ha en sådan bokföring, att dessa fonder kunna redovisas och läggas upp år från år på ett överskådligt sätt. Därför har utskottet skrivit, att utskottet anser i likhet med motionärerna önskvärt, att lagstiftningen om investeringsfonder, såvitt möjligt, utsträcker till att omfatta jämväl jordbruk och skogsbruk. Sedan säger utskottet, att utskottet icke kan förorda, att så sker förrän det blir bokföringsskyldighet för jordbrukare. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t i anslutning till sådan lagstiftnings genomförande upptager frågan om inrättande av investeringsfond för jordbruk och skogsbruk till förnyat övervägande och därvid, om en framkomlig väg skulle utfinnas, förelägger riksdagen förslag jämväl i sistnämnda hänseende. Utskottet har varit mycket positivt inställt gentemot motionärerna, och jag tycker nog, att den ärade motionären använder överord en liten smula, när han sedan går till angrepp på nästa punkt i utskottets uttalande. Utskottet säger där: »Vad särskilt angår investeringsfond för skogsbruk bör enligt utskottets mening, oberoende av om en lagstiftning angående bokföringsskyldighet kommer till stånd eller ej, undersökas, huruvida skogsägare skulle kunna beredas möjlighet att hos vederbörande skogsvårdsstyrelse deponera viss del av inkomsten av skogsbruk för framtida användning till skogsvårdande åtgärder.» Att en sådan frivillig avsättning från skogsägarnas sida skulle kunna be-tecknas med, som herr Hæggbloom här gjorde, förmynderskapsmentalitet o. s. v. tycker jag går väl långt.

Sedan talar herr Hæggbloom om att utskottet har icke ens sagt, att man skulle få skattefrihet för dessa avsättningar utan endast deponera. Med anledning därav vill jag säga, att utskottet ju icke tagit ställning till hur denna fråga skall lösas. Det är givet, att den skall lösas på samma sätt som för industri och övriga näringsgrenar. d. v. s. man skall ha fullständigt samma villkor, och jag förutsätter, att om det kommer något förslag från Kungl. Maj:ts sida i den riktningen, så har man väl rätt att förvänta att icke villkoren skärpas för jordbrukare och skogsägare utan att de få komma i åtnjutande av samma förmåner som övriga ha i detta fall.

Jag vill sluta med att även jag uttalar min förhoppning om att dessa frågor måtte lösas och måtte lösas snart. Skogsbruket lämnar ju icke några jämna inkomster. Inkomsterna komma ofta klumpvis, så att det ett visst är

Förordning om investeringsfonder. (Forts.)

kan bli stora inkomster, som beskattas det året, medan det ett annat år kanske icke blir så mycket att beskatta. Det vore då tacknämligt, om pengarna dessa goda år delvis kunde avsättas för skogsvårdande åtgärder och man finge ta upp dessa pengar till beskattning, när de toges i anspråk, då de naturligtvis en gång måste beskattas. Då kunde man under lågkonjunkturrår använda dessa pengar till åtgärder i skogen, som i sin tur medförde arbetstillfällen, vilket icke vore det minst värdefulla.

Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det måste finnas människor, som ju välvilligare man är mot deras framställningar desto mera missbelåtna bli de.

Jag kan tala om för herr Hæggbloom, att utskottets alla ledamöter, oavsett partitillhörighet, ha i denna fråga ansträngt sig att komma fram till samstämmighet. Vi ha gjort vissa förändringar i Kungl. Maj:ts proposition för att — ehuru en del av oss enligt herrarnas uttalanden av naturen äro fiender till näringslivet — tillmötesgå de framställningar, som gjorts från ifrågavarande näringsgrenar, varigenom vi velat ge dem ett stöd i deras konsolideringssträvanden för att underlätta för dem att möta en lågkonjunktur. En sådan välvillig inställning har varit gemensam för alla inom utskottet. Som herr Jonsson i Skedsbygd sade ha ju i alla fall motionärerna icke föreställt sig, att utskottet skulle vara berett att i samband med denna investeringsfonds-lagstiftning framlägga ett förslag, som löste spörsmålet för jordbruket och skogsbruket på en gång. Däremot ha vi sagt, att något måste göras i detta avseende. Men, herr Hæggbloom, vi som suttit och prövat dessa ting ha kommit till det resultatet, att detta blir en mycket svår fråga att lösa, när man skall taga hänsyn till de skattebetalare, som drabbas av den progressiva skatteskalen. Det blir väsentliga svårigheter där, som man icke möter när det gäller den proportionella beskattningen.

Utskottet betraktade det som ett framsteg, när från bondehåll i utskottet framkastades den tanken, att man samtidigt som man byggde på bokföringslagstiftningen skulle genomföra en anordning av detta slag. Det innebär icke, att utskottet sagt, att man skall gå till väga på det sättet, men utskottet menar, att här är *en* väg — det är möjligt att det finns många fler.

Jag skulle vilja hemställa till herr Hæggbloom, att han försöker följa verkligheten så mycket, att han erkänner, att utskottet har varit så välvilligt och skrivit så positivt i denna sak, att han har alla skäl att vara belåten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hæggbloom**: Herr talman! Jag tyckte att jag tackade för den positiva inställning, som utskottet visat. Jag ber att få erinra den siste ärade talaren om att praktiskt taget alla de svårigheter han nämnde har utskottet kunnat läsa om i motionen. Vi ha varken varit blinda för svårigheterna att bilda investeringsfonder med hänsyn till skattebetalare med progressiva skatter eller så övermodiga, att vi lagt fram ett förslag till denna frågas lösning, utan vi ha beskedligt begärt en allsidig utredning för att nå ett visst syfte. Vi äro som sagt tacksamma. I varje fall är jag tacksam för att utskottet uttalat sig som det gjort. Jag kan säga att jag är ännu mer tacksam för de muntliga upplysningar, som herr Jonsson i Skedsbygd här gav. Mellan honom och mig tycks det i fråga om det positiva härvidlag icke existera någon egentligen påvisbar skiljaktighet i uppfattningen. Men det är givetvis som enskild motionär jag är tacksam. Om herr Olsson menar, att jordbruket skall vara tacksamt

Förordning om investeringsfonder. (Forts.)

för att de som utnämna sig själva till näringslivets fiender — den beteckningen har i varje fall varken jag eller motionärerna i övrigt använt — försökt skapa litet rättvisa åt jordbruket, så vet jag icke om han har rätt. Ifall staten, som med rund hand ger industri och andra näringsgrenar betydande förmåner, söker möjliggöra för jordbruket att i en oviss framtid bli delaktigt av samma förmåner, är väl detta icke anledning till så stor tacksamhet som den en enskild motionär i sin fåfänga kan känna för ett välvilligt uttalande från ett utskotts sida.

Vad sedan beträffar anordningen att vederbörande skulle hos skogsvårdsstyrelserna deponera pengar, så är det icke rimligt att begära, att motionärer, som icke med ett ord antytt något sådant och — det kan jag försäkra — icke ens i sina vildaste drömmar tänkt sig en dylik möjlighet, skola tacka för att de på det sättet blivit bönhörda över hövan. Utskottet, som alltså insett svårigheterna, såsom herr Olsson i Gävle säger, och som därför icke vill ens gå in för en utredning, är i alla fall så kvickt, att det kan anvisa en direkt väg, hur pengarna skola placeras när det gäller dessa investeringsfonder, som de icke vilja begära utredning om. Hade utskottet varit lika försiktigt i fråga om sina egna påhitt som när det gällde att granska motionerna, hade utskottet sannolikt icke skrivit på detta sätt.

Jag vill peka på vad den föreslagna anordningen kommer att betyda. För att få beräkna en minskad nettointäkt är alltså en jordbrukare tvungen att placera en del av köpeskillingen för skog, alltså pengar som i hans rörelse skola tjänstgöra som arbetande kapital — och av sådant behöver jordbruket sannerligen ha allt vad som kan fås — hos en skogsvårdsstyrelse utan dispositionsrätt över dem och utan möjlighet att förrän de skogsvårdande åtgärderna skola vidtagas efter tre eller fyra år, när insekterna försvunnit ur stubbarna så att han kan börja skogsodlingen, få använda dem som arbetande kapital. Det förefaller mig, som om utskottet i någon mån hade samma uppfattning om fonder, som man kan träffa på i vissa kommuner och hos en del föreningar, där man menar, att så fort man bildar en fond, skall man sätta pengarna på en särskild bankbok, då det eljest icke är någon fond. Så gör emellertid icke industrien och de ekonomiska föreningarna med sina investeringsfonder. Jag tycker, att jordbrukarna skola slippa att nödvändigtvis lämna ifrån sig investeringsfonderna och gå miste om arbetande kapital.

Herr talman! Jag är alltså tacksam för vissa saker, men det är mycket begärt att man skall vara tacksam för att man får bönhörelse beträffande vad man icke begärt.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag skulle vilja hänvisa herr Hæggbloom till utskottets jordbrukare, som tyckas uppskatta saken mer än vad herr Hæggbloom gör.

Sedan måste det föreligga något missförstånd här från herr Hæggblooms sida. Han talar om att detta kapital skulle kunna användas i jordbrukarens rörelse. Men hela lagstiftningen om investeringsfonderna är avsedd att byggas upp för att pengar skola läggas undan och användas vid lågkonjunkturer. Man får således helt enkelt inte använda pengarna — om de skola vara skattefria — förrän lågkonjunkturen kommer. Detta är grundläggande för hela denna lagstiftning, som vi nu skola antaga. Man skall sätta undan pengarna under högkonjunkturen och då bli pengarna skattefria. Användas de under lågkonjunkturen, bli de alltjämt skattefria. Men användas de inte under lågkonjunkturen, bli de inte längre skattefria och man får till och med betala ränta. Sådana äro principerna i denna nya lagstiftning.

Vi äro nog på det klara med att man inte kan tillämpa precis samma normer

Förordning om investeringsfonder. (Forts.)

för jordbruket som för industrien. Jag vill förklara för herr Hæggbloom att jag tyckte att den representant för jordbruket som framkastade denna tanke och diskuterade den nog inte var så alldeles oförstående för jordbrukets intresse, ehuru han inte tillhörde herr Hæggblooms parti.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Herr Hæggbloom anstränger sig för att i utskottets utlåtande inlägga en tolkning som inte överensstämmer med innehållet. Han påtalade det orimliga i att man skall vara tvungen att deponera pengar hos skogsvårdsstyrelsen för detta ändamål. Men detta har utskottet aldrig sagt. Utskottet har sagt att det bör undersökas, huruvida skogsägare skulle kunna beredas möjlighet att hos vederbörande skogsvårdsstyrelse deponera viss del av inkomsten för framtida användning till skogsvårdande åtgärder. Det är alltså inte alls fråga om någon skyldighet. Dessutom har det sagts att frågan bör undersökas oberoende av om en lagstiftning om bokföringsskyldighet kommer till stånd eller ej. Man tänker sig att denna möjlighet för skogsägaren att avsätta pengar, där det ligger i hans intresse att göra det, snarast möjligt skulle genomföras.

Det är förvånande att herr Hæggbloom använder så starka ord som han gör. Han borde ju ha använt en del av sin övertalningsförmåga på sina egna meningsfränder i utskottet, vilka emellertid ha följt utskottets förslag. Jag anser för min del att det är mycket lyckligt att vi ha kunnat få ett enhälligt utskott med på detta uttalande om att jordbruk och skogsbruk skola få samma möjligheter som övriga näringsgrenar i detta hänseende. Jag uttrycker ännu en gång förhoppningen att detta även måtte leda till att vi så snabbt som möjligt komma fram till att de få samma avsättningsmöjligheter som övriga näringsgrenar.

Herr **Hæggbloom**: Herr talman! Jag ber att i all vördsamhet få fråga herr Olsson i Gävle var det i denna lag finns några bestämmelser om hur bolag och föreningar skola placera sina fonder. Några sådana bestämmelser finnas nämligen inte, och följaktligen finns det ingenting som hindrar att de använda fonderna i sin rörelse, blott de ha täckning för dem i tillgångarna. Med detta bortfaller hela den anmärkning som herr Olsson i Gävle nyss gjorde mot mig.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring att motionerna I: 231 och II: 345 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med den förra propositionen.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m. m.: samt

bankoutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inköp av nya maskiner för riksbankens sedeltryckeri m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 5.

*Pensioner
eller under-
stöd åt vissa
i statens tjänst
anställda per-
soner m. fl.*

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Pension åt
K. A. Wern-
ström.*

Punkten 5, angående pension åt platsledaren hos statens arbetsmarknadskommission ingenjören Karl Alfred Wernström.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Olsson** i Oskarshamn: Herr talman! I punkten 4 av detta utlåtande avhandlas pensioner till tre hos arbetsmarknadskommissionen anställda personer, nämligen förste inspektören A. V. Borgström, kansliskrivaren Helga P. Johansson och expeditionsvakten K. F. S. Karström. I nu förevarande punkt gäller det pension till platsledaren hos arbetsmarknadskommissionen ingenjören K. A. Wernström. I fråga om de tre förstnämnda personerna har statsrådet icke funnit anledning att frångå statskontorets förslag utan upptagit pensionerna i enlighet med statskontorets beräkningar. I fallet Wernström däremot har en kraftig nedskärning skett, nämligen med icke mindre än 780 kronor per år. Motiveringen härför är dels en önskan att åstadkomma en rättvis avvägning mellan pensionsförmånerna till Wernström och andra platsledare vid arbetsmarknadskommissionen, vilka tidigare erhållit pension, dels ock de upplysningar som lämnats angående arten av ingenjören Wernströms arbetsuppgifter.

Beträffande Wernströms arbetsuppgifter må nämnas att han — utöver vad som framgår av statskontorets redogörelse — sedan år 1932 under nuvarande byggnadschefen hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen K. H. Håårds tjänstgöring hos arbetsmarknadskommissionen biträtt Håård med inspektioner på de honom underställda arbetsplatserna inom Kalmar, Jönköpings och Kronobergs län. Enligt vad som kommit till min kännedom ha vederbörande myndigheter därvid vitsordat Wernströms kompetens. Han har också under sin tjänstgöring hos arbetsmarknadskommissionen utarbetat en metod för nedsprängning av vägar till fast botten. Han har utfört ett femtontal nedsprängningar enligt denna metod på kommissionens olika arbetsplatser och en dylik nedsprängning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, varjämte han i sådana frågor konsulterats av flygförvaltningen. Han har för denna sin metod och sitt arbete på detta område erhållit de bästa vitsord av olika myndigheter.

Enligt de av statskontoret lämnade uppgifterna skulle hyresersättningen till Wernström ha utgått med 775 kronor per år. Det förefaller oförklarligt hur man kunnat bortse från den förhöjning av bostadersättningen som ägt rum från och med år 1945. Om man kompletterar statskontorets uppgifter beträffande hyresersättningen, kommer man till ett helt annat resultat än statskontoret. Ersättningen utgick intill år 1945 in natura med bostad i en av kommissionen till kontor och bostad förhyrd lägenhet. Denna förmån har av taxeringsmyndigheterna värderats till 800 kronor om året, för vilket belopp han också beskattats. Från och med år 1945 till mitten av maj 1946, alltså 16,5 månader, erhöi han 185 kronor i månaden i hyresersättning, inberäknat ersättning för bränsle. Därefter förflyttades han till sin nuvarande arbetsplats, därvid ersättningen nedsattes till 165 kronor per månad. Räknar man fram till tidpunkten för avgången, har han åtnjutit denna ersättning under 13,5 månader. Den genomsnittliga hyresersättningen skulle då bli 1 128 kronor per

Pension åt K. A. Wernström. (Forts.)

år, och den totala årsinkomsten blir 7 065 + 1 128 = 8 193 kronor, vilken summa med 353 kronor överstiger den av statskontoret beräknade.

Man har verkligen svårt att förstå att en pension till Wernström enligt statskontorets beräkningar i likhet med pension för andra som samtidigt pensioneras skulle innebära en orättvisa mot andra platsledare som tidigare pensionerats. Mot Wernström måste däremot den föreslagna nedskärningen innebära en orättvisa, och den är icke i överensstämmelse med tidsförhållandena.

Vad beträffar de upplysningar som inhämtats rörande Wernströms arbetsuppgifter måste dessa, då de föranlett statsrådet att göra en så kraftig nedskärning, vara av för honom nedsättande karaktär. Om anledningen till nedskärningen är den att han för närvarande innehar anställning såsom platsledare vid en mindre arbetsplats för flyktingar, får jag framhålla att då han tillfrågades huruvida han ville övertaga denna befattning, så poängterades det särskilt att anställningen icke fick tolkas såsom någon degradering, varjämte han fick löfte att samtliga löneförmåner även i fortsättningen oavkortade skulle utgå till honom.

Jag anser därför, herr talman, att pensionen till Wernström bör utgå i enlighet med statskontorets beräkningar.

Herr **Svedman**: Herr talman! Utskottet har på de av Kungl. Maj:ts anförda skälen beslutat tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning i fråga om pensionens storlek, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 6—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 28, i anledning av väckt motion om pension åt f. d. lokmästaren vid Varberg—Åtrans järnväg A. Larsson; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt jämte en i ämnet väckt motion;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten i fråga om barn i och utom äktenskap; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 193) om avverkningsskyldighet; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om inrättande av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

*Motion om
översyn av
lagen om rätt
till jakt m. m.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 188, av herr *Johanson* i Norrköping *m. fl.* hade anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt av den 3 juni 1938 och jaktstadgan av den 3 juni 1938 och att Kungl. Maj:t därvid beaktade de anmärkningar mot nu gällande bestämmelser, som i motionen blivit framställda, samt att vid utarbetandet av förslaget till nya bestämmelser icke endast representanter för Svenska jägareförbundet utan även representanter för Jägarnas riksförbund och för böndernas och lant- och skogsarbetarnas ekonomiska och fackliga organisationer måtte lämnas tillfälle till medverkan.

Utskottet hemställde, att motionen II: 188 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan avgivet yrkande hade avgivits av herr *Svensson* i Ljungkile.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Johanson* i Norrköping: Herr talman! Det är i år tredje gången i följd som undertecknad jämte flera medmotionärer framfört motion med förslag om utredning angående ändrade bestämmelser i lagar och förordningar, som reglera jakten och viltvården i vårt land. De förändringar som vi påyrka syfta till såväl förbättrad viltvård som ett rättvisare förfarande när det gäller rätten att jaga. Lika många gånger som vi framfört frågan lika många gånger har jordbruksutskottet avstyrkt motionen med den motiveringen, att bärande skäl för en utredning inte föreligga. Utskottets ståndpunkt ligger helt i linje med den uppfattning som hyses av Svenska jägareförbundet. Denna sammanslutning måste emellertid betraktas som part i målet. Den har nämligen under lång tid haft ett avgörande inflytande på jakten i vårt land och har varit med om att utforma nu gällande lagar och förordningar på detta område.

Vi motionärer ha i årets motion liksom i tidigare avgivna motioner även genom anföranden här i kammaren redovisat enligt min mening starkt bärande skäl för en revision av bestämmelserna på detta område och för den utredning som det här är fråga om. Jag skall dock inte så utförligt ingå på frågan i dag, då jag anser att det har sagts tillräckligt vid föregående tillfällen. Jag anser mig dock oförhindrad att göra en del kommentarer till utskottets utlåtande och rekapitulera några av de skäl, vi tidigare framfört för vår uppfattning, och samtidigt tillägga ett par nya argument.

Svagheter på berörda område äro framför allt av två slag. För det första är rätten för folket att jaga ytterligt begränsad genom att jakten följer jordrätten och man i lagen inte har infört några förpliktelser för de stora bolagen, de stora godsens och de myndigheter som handha statens marker att upplåta

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

jaktmark till marklösa jägare. Därtill kommer att arrendeavgifterna på grund av den starka efterfrågan äro så upptrissade, att det överhuvud taget inte finns någon möjlighet för småfolk och mindre inkomstagare på landsbygden eller i städerna att arrendera några jaktmarker även om tillfälle därtill bjudes. För det andra tillåta alltjämt lagar och förordningar så gamla och ur djurskyddssynpunkt oriktiga jaktmetoder som exempelvis snarning av djur.

Vad den första punkten beträffar kan man fråga sig vad utskottet har för mening om rättvisesynpunkter, när det inte som skäl för en utredning godtar sådana fakta som att exempelvis i Östergötland en greve Strömfelt har slagit under sig 3 000 hektar mark av kommunens 5 000 och att domänstyrelsens representanter på olika platser i vårt land inte offentligt utannonsera lediga jaktarrenden utan sätta bort dem helt privat till sina egna bekanta. Så har skett i Östergötland vid flera tillfällen.

Finner utskottet det icke orättvist och utgöra ett ytterligare skäl till utredning på detta område, att lagens bestämmelser om jaktvårdsområden äro så långtgående, att man kan tvinga folk att mot egen vilja gå in i jaktvårdsområdena och också med lagens tvång avhända dem möjligheterna att jaga? Finner utskottet det vidare rimligt att tvånget att erlagga jaktvårdsavgift endast drabbar de marklösa jägarna och små markägarna, som även måste jaga på andra marker därför att deras egna inte räcka till? De stora markägarna ha ingen skyldighet att lösa jaktkort.

Jag skulle i detta sammanhang kunna erinra om en del exempel som jag tidigare anfört beträffande missförhållandena på detta område. Jag skall emellertid inte upprepa dessa utan i stället tillåta mig att framdraga några tidigare icke omnämnda fall. Vi motionärer ha principiellt intet emot bildandet av jaktvårdsområden, men vi vända oss mot det sätt på vilket sådana nu bildas i kraft av lagens bestämmelser. Jag har i min ägo ett brev från Halmstad, där man berättar att en småbonde utanför staden, vilken som bisyssla hade mjölkkörning, blev anmodad att gå med i ett jaktvårdsområde. Han nekade emellertid. Då blev han av en storbonde i trakten, som var initiativtagare till bildandet av jaktvårdsområdet, hotad med att mjölkkörningen skulle fräntagas honom, i händelse han inte ville gå med i jaktvårdsområdet. Det är ju rena utpressningshotet, som de större jaktintresserade jordägarna använda sig av.

Det skulle också kunna anföras ett fall, där en av utskottets ledamöter, nämligen friherre Beck-Friis, som har suttit med vid frågans behandling i utskottet, varit framme. Han har av två småbönder i samband med en uppgörelse om gemensam sänkning av Löhammars- och Stockbysjöarna halvvägs krävt att få övertaga jakträtten på deras marker. Det gick så långt att de på grund av vissa omständigheter kände sig tvingade att lämna jakträtten ifrån sig. Först vid hot om att frågan skulle gå till rättslig behandling frångick han sin ståndpunkt. Det kanske inte är så underligt att utskottet har en sådan inställning till frågan, när man har sådana ledamöter i utskottet.

Att det finns en del enskilda personer och bolag, som på grund av denna frågas allt större aktualitet och den rådande oppositionen mot nuvarande förhållanden ha kommit på bättre tankar och börjat upplåta sina marker åt bl. a. anställda arbetare, förändrar ju inte förhållandet i dess helhet eller motiverar att intet skall göras åt saken. Men det finns även bolag, som uppträda som avskräckande exempel. Fiskeby bolag i Östergötland, som tyvärr icke är ensamt i det avseendet, har i sina arrendekontrakt inskrivet, att arrendatorn — som exempelvis kan vara sysselsatt med huggning i skogen om vintrarna — inte har rätt att äga vare sig en bössa eller en hund. Man har alltså gått så långt i sin rädsla för att arrendatorn skall gå ut i skogen och skjuta något

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

vilt, att man i kontraktet förbjudit denne att ha en bössa hängande på väggen. En arrendator som är i stort behov av att få ett arrende tvingas alltså att göra avsteg från sina eventuella intressen att gå ut i skogen och jaga. Det anförda exemplet anser jag tillräckligt starkt tala för att man bör vidtaga åtgärder på området i fråga.

Vad beträffar den andra frågan som jag i början omnämnde, nämligen viltvården och olika sätt att jaga, kan det anföras en rad exempel, som ge belegg för behovet av en reformering även i detta avseende. I jaktstadgans § 6 mom. 3 medges exempelvis rätt att jaga ripor med snara. Att ett sådant jaktsätt ur djurskyddssynpunkt måste betecknas som djurplågeri är uppenbart. Det är förresten inte endast ripor, som fastna i dessa snaror och få svälta ihjäl, utan även andra djur. Hur omfattande denna fångstmetod, vilken är tillåten i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, är och hur mycket lidande den skall förorsaka djuren, kan man föreställa sig, när det, enligt vad byråchefen Wennmark i domänstyrelsen meddelat, i en enda socken i Norrland under ett år togs 90 000 ripor med snara.

Med det sagda anser jag ännu en gång med hållbara argument, dels tidigare framförda och dels nya, ha motiverat kravet på en utredning av denna fråga. Jag anser att dessa argument äro starkare än dem som utskottet anför mot en utredning. Det av utskottet åberopade skälet, att man inte kan åstadkomma någon förändring på detta område med mindre än att man måste skilja jakträtten från jordrätten, finner jag betänkligt svagt. Jag har såväl i min tidigare motion som i min motion i år redovisat, att det finns bolag som ha gått in för att lämna jaktmark åt arbetare och andra anställda. Mo och Domsjö aktiebolag har i sitt remissyttrande till förra årets motion bekantgjort detta, och samma förfarande tillämpas även av det stora Uddeholmsbolaget i Värmland. Detta är emellertid undantag, och arrangemanget har skett på frivillig väg. Denna väg är naturligtvis den mest tilltalande, men när det inte ser ut att gå att lösa frågan på detta sätt måste andra åtgärder vidtagas.

Den rekommendation som utskottet i sitt utlåtande uttalat när utskottet säger, »att de båda förbundens syftemål så sammanfalla att förhållandena å jakt- och viltvårdens område skulle avsevärt främjas, därest samarbete mellan nämnda förbund kunde åvägbringas» är enligt vad jag vet ingenting främmande för Jägarnas riksförbund. Detta förbund har vid flera tillfällen inbjudit Svenska jägareförbundet till meningsutbyte och diskussion i frågan, men man har på detta håll tackat nej. Om nu detta avböjande har berott på att man känt sig svag i sak eller haft sin grund i något slags högmod eller eventuellt berott på någon annan orsak låter jag vara osagt. Jägarnas riksförbund, som befinner sig på samma linje som vi motionärer, har såvitt jag vet intet emot att samarbeta med alla sammanslutningar och enskilda personer för såvitt detta kan bidra till vidtagande av åtgärder som äro ägnade att främja viltvården och att införa en demokratisk ordning för jaktens utövande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 188 i andra kammaren.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Denna reservation avser emellertid endast sista stycket i utskottets motivering, som lyder: »Vad vid förenämnda överläggning med representanter för bland annat Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund förekommit har bibringat utskottet den uppfattningen, att de båda förbundens syftemål så sammanfalla att förhållandena å jakt- och viltvår-

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

dens område skulle avsevärt främjas, därest samarbete mellan nämnda förbund kunde åvägbringas. Utskottet vill därför uttala den förhoppningen, att förbunden skola finna det lämpligt att i fortsättningen i intim samverkan eller genom direkt sammanslutning av förbunden arbeta för en förbättrad vilt- och jaktvård inom landet.»

Om detta uttalande godkännes av kamrarna, gör riksdagen alltså en direkt rekommendation beträffande huru två fria föreningar skola förhålla sig till varandra. I detta sammanhang kunna tre olika fall tänkas föreligga. Ett fall är att bägge förbunden äro intresserade av en sammanslagning. Då är riksdagens uttalande alldeles onödigt. Ett annat fall är att det inte på någondana sidan finnes något intresse för en sådan sammanslagning. Under sådana förhållanden är riksdagens uttalande fullständigt meningslöst. Den tredje möjligheten är att den ena parten önskar en sådan sammanslagning men att den andra inte vill ha den. Då skulle detta uttalande innebära, att riksdagen skulle sätta in sin auktoritet till förmån för den ena parten, när två fria sammanslutningar göra upp sina angelägenheter med varandra. Jag tyecker inte att riksdagen har anledning att göra sådana uttalanden och ge sådana rekommendationer. Jag bortser därvid helt och hållet från om det är önskvärt eller inte att dessa förbund slås samman. Jag ser saken rent principiellt. Man vet inte var det skulle sluta om riksdagen skulle börja att på detta sätt ge rekommendationer och göra uttalanden beträffande hur olika föreningar i detta land skola ställa sig till varandra. Det är en väg som öppnar rätt vida perspektiv.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att detta sista stycke är påhängt den övriga motiveringen utan att på något sätt vara nödvändigt för den slutsats, som utskottet i övrigt kommer till. Jag ber därför, herr talman, att få ställa det yrkandet, att detta sista av mig upplästa stycke i motiveringen skall utgå, och i övrigt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! I den motion, som redovisas i detta utskottsutlåtande, föreslå motionärerna en genomgående revision av gällande jaktlag och jaktstadga. Den i år föreliggande motionen är ungefär av samma innebörd som de motioner, vilka avlämnats av samme huvudmotionär under de två föregående åren, alltså 1945 och 1946. Huvudskälet till att motionärerna rikta sig mot den nuvarande ordningen på detta område är att jakten enligt deras mening monopoliseras ett fåtal förmögna människor här i landet medan allmogen och småfolket äro så gott som uteslutna från rätten att jaga.

Rätten till jakt kan självfallet icke vara jämnt fördelad bland rikets innebyggare, om man tar hänsyn till det förhållandet, att jakträtten är knuten till jordrätten. Detta förhållande har ju existerat ända sedan år 1789, och antagande av 1938 års jaktlag medförde icke någon ändring i detta hänseende. Det innebär dock enligt min mening en ganska stor överdrift att säga, att jakten är förbehållen endast ett ringa antal rika människor här i landet. Förhållandena på detta område kunna vara olika inom olika delar av landet, och därför är det oriktigt att generalisera på det sätt, som man gör i motionen. För min del kan jag åtminstone säga, att vad man säger i detta avseende ingalunda passar in på de förhållanden som råda i de trakter där jag är hemma. Där utgöres befolkningen av hemmansägare, småbrukare, skogsarbetare och en del tjänstemän. Det finns såvitt jag vet inga andra som utöva jakt i dessa områden. Alla deltaga naturligtvis inte i jakt. Det finns gudskelov många människor, som inte äro det ringaste intresserade av jakt och jaktvård. De leva sitt liv obero-

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
ende av vad som händer och sker på jakt- och jaktvårdsområdena. Människor ha ju olika intressen. En del intressera sig kanske för musik, andra för diskuskastning eller jakt. Kanske finns det också sådana som intressera sig för alla tre sakerna.

Herr Johansons i Norrköping m. fl. motion har inte avfärdats utan vidare. Tvärtom har den varit föremål för ganska ingående behandling. Vi ha i utskottet bl. a. ordnat med ett gemensamt sammanträde med representanter för de två organisationer på jaktens område som finnas i landet. Vid det sammanträdet voro tre stycken representanter för Jägarnas riksförbund närvarande, tre för Svenska jägareförbundet och en för domänverket. Våra överläggningar med dem varade i flera timmar, och man kan överhuvud taget säga att utskottet visat mycket stort intresse för den föreliggande motionen. Samtliga utskottets ledamöter, inte minst jag själv, ha också varit alldeles särskilt intresserade av att höra om man från de missnöjdas sida — alltså motionärernas, vilka stöddes av Jägarnas riksförbund — kunde ange hur man borde gå till väga för att skapa sådana förhållanden, att alla medborgare i landet finge samma rätt och möjlighet att bedriva jakt. Jag blev därför en smula besviken när ingen av de närvarande överhuvud taget kunde ange några riktlinjer för tillgodoseende av de viktiga och fundamentala syften som motionen avser att främja.

Jakträtten är som vi veta knuten till jordäganderätten, och representanterna för Jägarnas riksförbund förklarade energiskt vid vårt sammanträde med dem att de icke önskade någon förändring därvidlag. Jakträtten skulle som hittills — och sedan 1789 — vara förankrad i jordäganderätten. Eftersom utskottets ledamöter delade de missnöjdas uppfattning på denna vitala punkt, var det självfallet omöjligt för utskottet att skriva till Kungl. Maj:t och begära en sådan revision av jaktlagen som skulle ge alla här i landet lika rätt att utöva jakt. När en skrivelse skickas till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, så är det väl ett minimikrav att skrivelsen åtföljes av någon anvisning om tillvägagångssättet att realisera de önskemål man vill främja. Och eftersom alla ville undvika tvångsåtgärder på detta område, återstår bara att hoppas att utvecklingen skall gå i sådan riktning, att allt fler och fler människor kunna få tillfälle att inom ramen av redan befintliga möjligheter rekrea sig med jakt.

Motionärerna själva omnämna att de stora bolagen Mo och Domsjö och Uddeholms bruk frivilligt och mot en ganska låg arrendeavgift — i vissa fall till och med utan någon ersättning alls — ställt sina marker till förfogande för hos bolagen anställda arbetare och tjänstemän. Ja, jag upprepar vad jag sagt tidigare vid behandlingen av jaktvårdsmotioner, att i mina hemtrakter är det i regel ingen svårighet att få de stora trävarubolagen — vilka rå om en stor del av skogsmarken i kommunerna — att arrendera ut markerna till skäligen priser. Det har väl hittills kanske inte lyckats lika bra överallt med den saken. Det är dock inte uteslutet att man mera allmänt kan få kronan, bolagen, storgodsen och andra, som förfoga över avsevärda arealer, att i fortsättningen upplåta områden till sådana personer, som icke ha någon egen mark. Därmed ges dessa människor en möjlighet till den rekreation och avkoppling som man anser att jakten skänker.

Man kan visserligen fråga sig om det är så nödvändigt att ha ett gevär i handen eller på axeln, när man går ut i markerna för att ge de sargade nerverna en stunds avkoppling. Det är troligt att man kan få sådan rekreation utan att ha ett gevär som sällskap, men jag riktar för min del inte någon anmärkning därvidlag mot jägarna. Jag har själv så många gånger deltagit i jakt, att jag mycket väl känner till skillnaden mellan att gå med en käpp i handen ute i markerna och att med bössan i hand ta sig ut för att försöka nedlägga något villebråd.

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

Motionärerna ha också riktat anmärkningar mot jaktvårdsbestämmelserna, vilka enligt deras mening skulle vara orättvisa mot ägare av mindre markområden. Orättvisan skulle ligga däri, att de nuvarande bestämmelserna göra det möjligt för en majoritet att tvinga en motsträvig markägare in i ett visst jaktvårdsområde. Jag kan inte dela motionärernas uppfattning på den punkten. Jag anser nämligen bestämmelserna om jaktvårdsområdena, vilka genomfördes 1938, vara bland de allra viktigaste jaktvårdsbefrämjande föreskrifter som vi ha i landet. Bestämmelserna avse ju nämligen att sammanföra vissa intill varandra liggande fastigheter till ett ordentligt jaktvårdsområde. Så splittrade som ägorna oftast äro här i landet kan det överhuvud taget inte bli fråga om någon riktig jaktvård, om varje markägare bara idkar jakt och utövar jaktvård på sin egen mark. Det blir en helt annan sak när alla de små fastigheterna sammanföras till ett stort område, där alla markägare få rätt att jaga och utöva jaktvård gemensamt.

I mina hemtrakter finns det tvärtom många personer som önska att de bestämmelser, som göra det möjligt att tvinga in motsträviga ägare av mindre arealer i ett stort jaktvårdsområde, skola skärpas ytterligare. Det har nämligen visat sig ganska svårt att få de stora bolagen att ingå med sina marker i sådana planerade jaktvårdsområden. Bolagen vilja på flera ställen inte gå med annat än under förutsättning att de få sig tilldelade lika mycket mark på annat håll. Ur den synpunkten har man i mitt hemlän varit angelägen om att få bestämmelser genomförda, som äro strängare än dem vi antogo 1938.

I motionen har man också riktat anmärkningar mot att våra bestämmelser i jaktlagen medge jakt av ett slag, som måste betecknas som djurplågeri. Den saken har också berörts av en av motionärerna här i dag. Det är framför allt mot den i nordligaste delen av landet förekommande ripjakten som kritiken riktar sig. När vi behandlade jaktlagen 1938, var det inte heller med särskilt stor entusiasm vi enade oss om att dittills gällande bestämmelser på ripjaktens område skulle bibehållas. Ripjakten har under långa tider varit en förvärvskälla för befolkningen i fjällområdena, och man har inte velat förgripa sig på detta näringsfång, trots att jakten kanske måste betecknas som inhuman. Den går som bekant till på det sättet att man sätter ut snaror, i vilka riporna strypas, när de gå i dem.

Sedan kom herr Svensson i Ljungskile med vissa anmärkningar mot att utskottet hade rekommenderat att man skulle försöka åstadkomma ett mera intimt samarbete eller eventuellt sammanslagning mellan landets två jaktorganisationer: Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund. Men när dessa två organisationer dock arbeta på ett gemensamt mål, nämligen att främja en god jaktvård inom landet, så synes det mig lämpligt att man i fortsättningen försöker åstadkomma ett mera intimt samarbete mellan dem än det som hittills existerat, eller att man sammanslår de två organisationerna. Det var jag själv som tog upp den frågan under våra överläggningar med representanter för nämnda organisationer. Såvitt jag kunde förstå hade herr Johanson i Norrköping heller ingenting att erinra mot en sådan sammanslagning, om därigenom bättre jaktvård och bättre förhållanden på jaktens område möjliggjordes. Emellertid är det ju de båda organisationerna själva som avgöra, om de vilja att en sådan sammanslagning skall komma till stånd. Vilja de det inte, så är det betydelselöst vad man säger här i riksdagen om den saken.

Jag vill till slut framhålla, att enligt min mening böra vissa ändringar i jaktlagstiftningen genomföras. Som det nu är behöver en jordägare icke erlägga någon jaktvårdsavgift när han jagar på sin egen mark. Om samme man däremot arrenderar ut markerna, så måste arrendatorn betala sådan avgift,

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
vilken som alla veta är tre kronor. Den saken har redan påtalats av herr Johanson i Norrköping, och den är också berörd i motionen. När vi antogo 1938 års jaktlag var också majoriteten inom utskottet för en ändring i dessa förhållanden. Våra synpunkter vunno dock inte något beaktande i kammaren den gången. Emellertid vill jag erinra om att både under fjolåret och under 1945 var utskottets enhälliga mening den, att även jordägarna själva borde erlägga fastställd jaktvårdsavgift, oberoende av om jakt utövas endast å egen mark.
Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sköldin**: Herr talman! Den jaktlag som genomfördes 1938 måste obestriddligen betecknas som ett mycket stort framsteg för jaktvården. Målsättningen för de lagstiftande vid det tillfället var ju att skapa en bättre ordning än vad som tidigare rätt på detta område. Det betonas också i jaktlagens första paragraf att just den saken är den väsentligaste i ifrågavarande lagstiftning.

Jaktvårdsområdena, vilka också ingingo i denna lagstiftning som ett slags instrument för att få fram denna önskade ordning, ha ju också varit mycket betydelsefulla. Under de år som gått sedan 1938 års jaktlag kom till stånd ha 541 jaktvårdsområden bildats i landet. De omfatta tillsammans fem miljoner tunnland jaktmark, och 34 000 jordägare äro anslutna till dessa jaktvårdsområden. Från det håll där man opponerat sig mot jaktlagen och mot Svenska jägareförbundet har man sagt, att bildandet av jaktvårdsområden har medfört en tvångsanslutning av människor till Svenska jägareförbundet. Men av de nämnda 34 000 jordägare som anslutits till jaktvårdsområdena och därigenom blivit medlemmar i Svenska jägareförbundet är det — uppskattningsvis — endast mellan en och två procent, som icke anslutit sig frivilligt för bildande av jaktvårdsområden. Det är alltså högst 680 människor det här rör sig om. Jaktlagen föreskriver som bekant att 80 procent av antalet markägare, tillsammans representerande 80 procent av den sammanlagda markarealen, skola vara eniga om att bilda ett jaktvårdsområde, om ett sådant överhuvud taget skall komma till stånd. När de villkoren äro uppfyllda kan man genom förrättning få ett jaktvårdsområde bildat. Det är alltså dessa förrättningar, vilka man på en del håll i landet sett sig nödsakad att tillgripa, som medfört ifrågavarande tvångsanslutning. Målsättningen här har ju varit att få en lagstiftning, som skapar större ordning och reda än vad vi tidigare haft på detta område, och jag föreställer mig att alla ha så pass rymligt samvete, att ingen anser det orimligt om det då bland 34 000 människor skulle finnas 680 tvångsanslutna, när ju slutresultatet har blivit det önskade.

I motionen framhålles bl. a. önskvärheten av att småfolket i landet i större utsträckning än hittills varit fallet kunde få möjligheter till jakt. Ja, det är en synpunkt som jag naturligtvis ansluter mig till i princip. Men målsättningen för lagen när den kom till var inte att bereda människorna nöje, utan den var som sagt att främja viltvården och att skapa ordning på jaktens område. Såvitt jag förstår är emellertid motionens syfte i första hand att ge alla medborgare möjlighet att jaga. Man säger i motionen bl. a. att arrendeavgifterna för jaktmarker ha trissats upp och blivit oskäligt höga. Detta gör, säger man, att personer med små inkomster sakna förutsättningar att konkurrera om de jaktarrenden som utbjudas. I och för sig är det riktigt att det förhåller sig på det sättet. Men detta är ju tyvärr inte det enda område där pengarna avgöra om en person skall kunna bli ägare till något som han åstundar. Samma sak gäller för de flesta områden, och när det gäller jakten är det mycket svårt att ändra på detta förhållande. Möjligen skulle man kunna åstadkomma någon

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

förändring genom att införa något slags hyresreglering. På något annat sätt kan jag inte se att man kan få en rättelse till stånd.

Det har i tidigare motioner antytts och under diskussioner i ämnet frågats, om man inte skulle kunna utvidga jaktmöjligheterna för folket genom att fråntaga markägarna rätten att bestämma över jakten på sina egna marker. I de motioner som först väcktes i denna fråga var detta önskemål klart markerat. I den motion som vi i dag behandla talas bara om önskvärheten av att rätten för människorna att idka jakt utvidgas. I jordbruksutskottet, där jag i egenkap av Svenska jägareförbundets representant deltog i de diskussioner som fördes, ställdes en direkt fråga till Jägarnas riksförbunds representanter. Man frågade vad de ansågo om denna sak. Skulle markägarna ha jakträtten kvar, eller skulle man fråntaga dem rätten att själva bestämma över jakten på sina marker? En av Jägarnas riksförbunds representanter svarade på följande sätt: »Ingen kan väl tro att vi vilja våldföra oss på verkligheten så, att vi skulle önska att jaktens förankring i jordäganderätten skulle upphävas.»

Detta är ju en klar deklARATION om att man inte vill tillgripa tvång. Då återstår bara att komma med något annat förslag, som kan lösa denna fråga. Om jordägarna skola få bestämma över jakten på sina marker, och om människorna skola få möjligheter att jaga i större utsträckning än nu, så bli ju jordägarna dock alltid de bestämmande i denna sak.

Man har också i motionen vidrört frågan om vårjakten på sjöfågel, snarandet av ripor i de nordligaste länen samt klappjakten. Vad först gäller sjöfågeljakten på våren så är ju den en rättighet som finns kvar i jaktstadgan. Den är förestavad av att man ansett sjöfågeljakten vara kustbefolkningens rättighet sedan många år tillbaka, och man har fördenskull inte velat upphäva densamma. När man nu velat tillvarata kustbefolkningens intressen där, så är det mycket antagligt att detta intresse alltjämt finns kvar. Som bekant ansåg Svenska jägareförbundet att med hänsyn till den stränga vintern i februari månad fågeljakten i år skulle förbjudas. Detta utlöste dock en väldig oppositionsstorm, vilket hade till följd att Kungl. Maj:t beslöt att kust- och fiskarbefolkningen skulle få jaga sjöfågel under en veckas tid.

Denna sjöfågeljakt om våren är alltså obestriddligen ett stort intresse för kustbefolkningen. Men Jägarnas riksförbunds representanter förklarade under diskussionen i jordbruksutskottet att vårjakten på fågel inte var ett fiskar- och kustbefolkningens intresse utan ett intresse för herrarna i Stockholm, vilka gärna ville komma ut och jaga — för att citera ordagrant. Men nu har det genom fiskarens och kustbefolkningens opposition mot förbudet klart och tydligt ådagalatts, att det är kustbefolkningen som har intresse av att jakten på sjöfågel om våren är tillåten även i fortsättningen. Det skrevs för en tid sedan en hel del om denna sak i tidningarna, och i samband därmed frågade man också vad Jägarnas riksförbund hade för uppfattning om ifrågavarande sjöfågeljakt. Det förklarades då att man där inte tagit ställning till frågan. Men i den diskussion som fördes i jordbruksutskottet — som jag för övrigt har ett stenografiskt protokoll ifrån — sade samma förbund klart och tydligt ifrån att det inte finns någon anledning att behålla vårjakten på sjöfågel.

Sedan har här också ordats om snarning av ripor. Man tycker det är egendomligt att snarning är förbjuden i hela landet utom när det gäller markerna ovanför trädgränsen i de nordligaste länen. Där får man snara ripor. Det är självfallet ingen människa som far från Stockholm dit upp för att fånga ripor, utan det säger sig självt att det är befolkningen där uppe som denna sak angår. Det är deras intressen som det här gäller att bevaka. Man har också i diskussionen sagt att det inte är av någon betydelse om man i fortsättningen får snara ripor på fjället eller inte. Men jag hade nöjet att för några dagar sedan sam-

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)
manträffa med ett par jaktrepresentanter från Norrbottens län, och de förklarade att man vissa år snarade 200—300 000 fåglar. Ripfångsten torde därför vara av mycket stor betydelse för fjällbefolkningens försörjning. Under krigsåren betalades upp till tre kronor per styck för riporna, och då förstår var och en att denna fågeljakt kan tillföra befolkningen där uppe ganska stora inkomster.

Personligen får jag säga — och Svenska jägareförbundet är av samma mening — att ingen skulle vara gladare än jag om ripfångst med snara bleve förbjuden, men med hänsyn till fjällbefolkningen har detta inte ansetts tillrädligt. För jämförelse kan jag också meddela att antalet snarade ripor under den senaste säsongen uppskattades till ungefär 100 000 stycken, medan antalet skjutna fåglar beräknas uppgå till endast 3 000—4 000. Det som emellertid till sist är avgörande för den begränsning man eventuellt överväger att vidtaga är ju om snarningen medfört någon minskning av ripstammen, men någon sådan minskning har inte kunnat påvisas.

Vad sedan klappjakten beträffar har man sagt, att den skulle vara brutal mot viltet i markerna. Jag vill bestrida riktigheten av ett sådant påstående. För det första finns det inga förutsättningar för att bedriva klappjakt på andra marker än sådana, där det finns gott om vilt. För det andra måste det föreligga ett missförstånd hos motionärerna på denna punkt, om de föreställa sig att det är mera brutalt att genom klappjakt ett par gånger om året avskjuta viltbeståndet än att flera gånger i veckan jaga viltet med hundar. I det senare fallet stör man djuren i markerna oändligt mycket mera. Klappjakten tror jag därför inte alls verkar på det sätt som man här har velat göra gällande.

I motionen säges vidare att motionärerna redan vunnit vissa framgångar i sina strävanden. Man åberopar sig bl. a. på att Mo och Domsjö har utarrenderat sina marker på det sätt som i motionen rekommenderats och antytt. Ja, det är väl alltid så med oss som författa motioner att vi gärna vilja föreställa oss att vi genast göra stora framsteg och notera goda vinster. Jag tycker dock att det är egendomligt när man i motionen säger, att Mo och Domsjö tack vare en motion 1946 skulle ha upplåtit sina marker för jakt till de inom företaget anställda. Rätta förhållandet är nämligen att ifrågavarande företag, enligt uppgift jag fått, upplåt dessa områden för jakt redan år 1935.

Sedan sägs det också i motionen att staten tillhöriga jaktmarker icke bruka utannonseras. Den saken ligger dock helt på sidan om både jaktstadga och jaktlag, och det som reglerar den är en kungörelse av år 1927. Men om det är domänstyrelsen som hyr ut ifrågavarande marker — och det är riktigt vad som här sagts att domänstyrelsen tillhöriga marker mycket sällan utannonseras — så skall man i stället vara glad att så är fallet. Motionärernas uppfattning är ju nämligen att jaktarrendena äro för höga, och säkraste sättet att trissa upp jaktarrendet för statens skogar ytterligare vore just att annonsera ut dem. Vid en sådan annonsering komma nämligen just de människor som ha gott om pengar att bli jakträttsinnehavare. Så är inte förhållandet för närvarande. Nu tar man i stället hänsyn till befolkningen på den ort, där staten äger jaktmarker. De hyras ut till ortsbefolkningen för en ringa penning på ett år i taget. Om arrendatorn sedan sköter jakten på ett sådant sätt, att domänstyrelsen inte finner något att anmärka, så får vederbörande arrendera markerna år efter år. Jag kan inte finna något klandervärt i ett sådant förfaringsätt. Tvärtom ligger det närmast i linje med vad motionärerna här eftersträva. Under sådana förhållanden kan jag inte förstå logiken i att klaga på domänstyrelsens sätt att handlägga dessa ärenden.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Motion om översyn av lagen om rätt till jakt m. m. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 188; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Beträffande motiveringen gav härefter herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Svensson i Ljungskile; och godkände kammaren den av utskottet föreslagna motiveringen oförändrad.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stöd-jande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täck-dikningsförsök m. m.; och

nr 29, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för bevil-jande av bidrag till anläggning av vatten- och avloppsledningar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, över motion angående fördelningen av byggnadstillstånd i fråga om bostadsbyggan-de och industriell anläggningsverksamhet.

Motion angående fördelningen av byggnadstillstånd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Tillåt mig att i anledning av utskottets avslagsyrkande på den av mig väckta motionen, nr 286, säga några ord.

Jag har i ifrågavarande motion yrkat att fördelningen av byggnadstillstånden skulle ske på annat sätt än nu är fallet, nämligen så att man medverkade till att befolkningsutvecklingen på den svenska landsbygden blev ur landsbygdens synpunkt mera positiv än den är för närvarande. Utskottet har emellertid inte ansett sig kunna tillstyrka motionen. Utskottet anser i stället att allt är relativt väl beställt. Ja, man anser till och med att tillståndsgivningen skett med stort hänsynstagande till landsbygdens intressen. Tillåt mig säga att jag inte är övertygad om att denna utskottets uppfattning är så alldeles riktig. Jag tycker mig i stället finna ött de siffror som utskottet anför ge visst stöd åt min uppfattning. Byggnadsverksamheten på landsbygden borde i stället stimuleras, men den vägen är man inte alls beredd att gå. Av andra sammanhang, som väl framdeles komma under diskussion i denna kammare, synes det snarare som om de olika myndigheterna, som arbeta med förberedande av bostadsbyggnad, tillämpa en arbetsmetod, som mera närmar sig det passiva motståndet än befrämjande av byggnadsverksamheten på landsbygden.

Jag nämnde utskottets siffror. Av dessa framgår det att 21 procent av de under 1946 nytillkomna lägenheterna uppfördes i städer med över 100 000 invånare, medan på den egentliga landsbygden uppfördes endast 15 procent av de nya lägenheterna. Undersöker man folkmängderna inom dessa bägge om-

Motion angående fördelningen av byggnadstillstånd. (Forts.)

råden. finner man att storstäderna omfatta 17 procent av folkmängden och den egentliga landsbygden cirka 39 procent. Skulle antalet nyttillkomna lägenheter stå i relation till folkmängden inom jämförelseområdet, skulle det, om städerna fått samma antal som nu blev fallet, på landsbygden ha byggts 33 700 lägenheter, medan det i verkligheten uppfördes cirka 10 000 lägenheter. Även om siffran 33 700, som är mer än tre gånger vad som verkligen tilldelades, förefaller hög, anser jag den inte vara för högty man måste komma ihåg att byggnadsverksamheten eftersattes starkt på landsbygden under hela kriget och att man har oerhört mycket att ta igen.

Utskottet har också anfört några siffror över tillståndsgivningen när det gäller industribyggnader i stad och på landsbygd. Av de beräknade totalkostnaderna för avslagna ansökningar om industribyggnader komma 28 procent på städer med över 100 000 invånare och endast 6 procent på den egentliga landsbygden. Dessa siffror säga emellertid endast föga om verkligheten. De avslagna ansökningarna i storstäderna röra ofta jätteföretag, som kunna vara tio, kanske hundra gånger större än de på landsbygden planerade nya företagen. De angivna procenttalen komma kanske i en riktigare belysning, om man säger, att antalet avslagna ansökningar var nära 20 procent större på landsbygden än i storstäderna, oaktat den siffran som anges i utskottsutlåtandet, nämligen andelen av totalkostnaderna för de avslagna ansökningarna, är mer än fyra gånger större för storstädernas del än för landsbygdens. Siffran på antalet avslagna ansökningar finns visserligen inte i utskottsutlåtandet, men den finns korrekt redovisad i det yttrande från arbetsmarknadscommissionen, som delvis refereras i utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag förstår att jag inte har möjlighet att påverka kammarens ställningstagande när det gäller ett enhälligt utskotts utlåtande. Jag kommer dock från mina utgångspunkter till andra slutsatser än utskottet gjort, och jag har ansett det angeläget att föra fram denna motivering. Jag vill sålunda sammanfatta mina önskemål i en vädjan till arbetsmarknadscommissionens ledning, som jag vet har ett praktiskt handlag, att så långt det överhuvud taget är möjligt beakta landsbygdens önskemål och — jag vågar säga det — inte bara själv beakta dessa legitima önskemål utan också tillse att de behandlas i samma praktiska anda, som jag tror besjalar commissionens ledning. Om jag slutar utan att utveckla denna sista synpunkt vidare, så vet jag att kammaren fattat både mitt och motionens syfte.

Häruti instämde herrar *Boman* i Stavsund och *Hansson* i Skediga.

Herr **Vigelsbo**: Herr talman! När jag tog del av den statistik, som finns intagen i utskottets motivering, så blev jag något förvånad över den höga procenten byggnation på landsbygden. Men det är att märka, att i denna procentsiffra inräknats också byggnadsverksamheten i städer och tätorter med upp till 3 000 invånare, och det kan väl i någon mån förklara att siffran har blivit så hög. Utskottet säger, att man i allmänhet beviljar byggnadstillstånd, men att man gör vissa undantag. Undantagen avse »enfamiljshus med exceptionellt stora utrymmen», som det står här. Den principen följes för såväl städer som landsbygd.

Nu torde det väl inte vara kammaren obekant att vi ute på landsbygden ha en hel del stora och äldre mangårdsbyggnader. När man behöver byggnadstillstånd för reparation av ett sådant hus, så skola dessa då avslås med hänsyn till byggnadens storlek. Det tycker jag är ett egendomligt förfaringsätt från arbetsmarknadscommissionens sida. Jag känner själv till två sådana fall, som ha förts inför arbetsmarknadscommissionen. I båda fallen har länsarbetsnämnden tillstyrkt.

Motion angående fördelningen av byggnadstillstånd. (Forts.)

Det ena fallet gäller en sådan här stor mangårdsbyggnad, som man är tvungen att reparera, därför att taket är förstört av ålder. Länsarbetsnämnden tillstyrkte, och ärendet gick till arbetsmarknadskommissionen. Sedan det legat där rätt länge kom det tillbaka, och framställningen var avslagen. Nu har ärendet skickats in till arbetsmarknadskommissionen för förnyad prövning, och jag har i dag undersökt saken i arbetsmarknadskommissionen, men det är ingen där som vet var ärendet ligger. Man kan inte lämna något besked om hur arbetsmarknadskommissionen kommer att avgöra ärendet.

Hur skall den här mannen förfara? Han har meddelat arbetsmarknadskommissionen och länsarbetsnämnden, att han har skaffat virke, som han avverkat i sin egen skog. Han är tvungen att reparera taket, och då skall han också göra en del andra smärre reparationer samtidigt, ändra om med värmeelement och sådant där. Men det visar sig att det är ganska svårt att få tillstånd. Vad kommer den här mannen att göra, om han inte får tillstånd? Ja, han kommer antagligen att utföra arbetet i alla fall, trots de risker som hänga samman med att göra det utan myndigheternas tillstånd. Han är ju piskad att åtminstone skaffa sig tak över huvudet till vintern, så han gör det nog ändå. Sådana förhållanden kunna medföra att respekten för lagens påbud går förlorad även i andra fall än sådana här, då man nästan blir tvingad att inte följa lagens bestämmelser.

I ett annat fall var förhållandet det, att det fanns en snickerifabrik i en stor bondby. Bönderna fingo brandstodspremien höjd av den anledningen, att brandstodsbolaget ansåg snickerifabriken vara en eldfarlig inrättning. Byborna sade ifrån, att de inte ville betala den högre brandstodspremien, och sade upp snickaren. Han begärde då tillstånd hos länsarbetsnämnden att ute på landsbygden få bygga en bostad åt sig och dessutom en fabrik av mycket små dimensioner. Han fick tillstånd av länsarbetsnämnden, och av arbetsmarknadskommissionen fick han också tillstånd att bygga bostaden, men snickerifabriken fick han inte tillstånd till. Följaktligen har han ingen anledning ens att bygga bostaden. När han inte får bygga verkstad, kan han ju knappast tänkas bygga bostad, då han inte får någon möjlighet att driva sin näring, utan det är möjligt att han måste ge sig i väg till en stad eller någon annanstans där han kan få fortsätta med sitt yrke.

Man talar om att försöka få ut hantverk och industri på landsbygden, men på det här sättet förhindrar man ju genom byggnadsregleringen sådana yrkesutövare att bygga sig verkstäder för att kunna driva sin näring ute på landsbygden, trots att vi här i kammaren från alla partier mycket varmt och intresserat talat för en sådan utveckling. Jag hoppas och förväntar, att vi få motse en ändring i detta hänseende.

På landsbygden är behovet många gånger stort att förbättra även sådana stora byggnader som jag här talat om. Man har inte några andra bostäder att tillgå, och följligheten måste man reparera de stora hus man har så länge man inte har möjlighet att bygga nya. Då tycker jag att den här bestämmelsen om bostadens storlek som spärr för möjligheten att erhålla tillstånd är otillfredsställande och, åtminstone enligt mitt förmenande, bör ändras.

Herr statsrådet **Eriesson**: Herr talman! Jag fick anledning begära ordet, när jag hörde herr Vigelsbo hålla sitt anförande. Han ville göra gällande, att den här jordbrukaren, som begärde tillstånd att reparera sin gård, var tvingad att göra reparationen och skulle göra den även om han inte fick tillstånd. Jag tycker det är ett något egendomligt yttrande från en ledamot av denna kammar, som själv varit med och beslutat lagen om byggnadstillstånd. Herr Vigelsbo har säkert klart för sig att myndigheterna inte vägra den här jordbru-

Motion angående fördelningen av byggnadstillstånd. (Forts.)

karen att förbättra sitt tak. Det är inte det som har varit huvudskalet till att man vägrat tillståndet, utan det är säkerligen i detta fall det förhållandet att han begärt att få lägga in centralvärme, vatten och avlopp. Är det inte så? Ofta är det i alla fall på det sättet att man begär att få lägga in vatten och avlopp och centralvärme samt renovera lägenheten på ett genomgripande sätt. Detta är i och för sig önskvärt, men myndigheterna tvingas att ta hänsyn till bristen på material. Vi kunna inte skaffa så mycket smidda rör, som vi behöva, vi kunna inte skaffa radiatorer, etc. Skall man då av detta dra den slutsatsen att medborgarna ändå komma att göra dessa arbeten och bryta mot lagen? Det vore väl ändå riktigare att försöka klargöra för allmänheten, att vi ha kommit i en så svår situation att myndigheterna i vissa fall tvingas avslå framställningar av detta slag. Jag är övertygad om att det är med hänsyn till dessa omständigheter som arbetsmarknadskommisionen — ärendet har icke gått upp till Kungl. Maj:t — funnit att ombyggnaden får anstå tills vidare. Hade det bara gällt att reparera ett tak, hade kommissionen säkerligen gått med på detta, om det kunde anses föreligga någon allvarligare fara för byggnadens bestånd.

Jag kan meddela, att antalet ansökningar om byggnadstillstånd för närvarande ökar på ett mycket oroväckande sätt. Inte minst gäller detta antalet ansökningar från rena landsbygden. Myndigheterna försöka ju att så långt det är möjligt tillmötesgå de önskemål, som framföras, men när läget är sådant, att vi i första hand måste se till, att nybyggda fastigheter få uppvärmningsanordningar och anläggningar för vatten och avlopp, tvingas vi att hålla tillbaka arbetet med förbättring av gamla bostäder, tills försörjningen av smidda rör, radiatorer, sanitetsgods o. s. v. kan förbättras.

Jag tror att det är riktigt att myndigheterna förfara på detta sätt, och jag skulle vilja hemställa till kammarens ledamöter att inte draga samma slutsats, som herr Vigelsbo gjorde, och kanske även sprida vidare sådant tal till personer, som sakna byggnadstillstånd, nämligen att om myndigheterna vägra, så går det att göra arbetet ändå. Det var väl ändå inte herr Vigelsbos mening, att hans yttrande skulle tolkas på det sättet.

Herr **Jönsson** i Rosshol: Herr talman! Det är klart att det kan uppstå en viss irritation omkring detta problem med hänsyn till de restriktiva bestämmelser, som äro gällande för de myndigheter, som överhuvud taget ha att handlägga byggnadstillståndsärenden.

Utskottet har, innan vi behandlat den föreliggande motionen, enligt gällande praxis remitterat densamma till i första hand de myndigheter, som ha inflytande över handläggningen av ärenden om byggnadstillstånd, men jämväl även till andra institutioner, som ha intresse av verksamheten på landsbygden och av att inte landsbygden avfolkas. I detta speciella fall ha vi ju emellertid måst taga största möjliga hänsyn till den statliga institution, arbetsmarknadskommisionen, som har att handlägga dessa ärenden efter hörande av länsarbetsnämnderna — det är endast i vissa fall som frågorna gå till Kungl. Maj:t för avgörande.

Jag kan inte underlåta att omnämna, att jag personligen såsom ledamot av mitt hemläns länsarbetsnämnd har en viss erfarenhet av handläggningen av ärenden om byggnadstillstånd, och jag kan, vad det gäller denna nämnd, betyga att landsbygdens intressen inte i något avseende eftersättas, utan snarare tvärtom.

Jag kan emellertid inte dela motionärernas mening, att det skulle ankomma på länsarbetsnämnden såsom förberedande instans eller på arbetsmarknadskommisionen eller Kungl. Maj:t att genom byggnadstillståndsgivningen på

Motion angående fördelningen av byggnadstillstånd. (Forts.)

något sätt reglera befolkningsutvecklingen i vårt land. Det är andra och starkare krafter, som spela in därvidlag, och jag föreställer mig att det skulle te sig något unikt, om sådana befolkningspolitiska synpunkter skulle läggas på dessa byggnadsärenden.

Jag måste, med hänsyn till de procenttal utskottet redovisar för tillstyrkta och avstyrkta ärenden inom de olika områdena, tätorter och storstäder å ena sidan och landsbygden å den andra, säga att länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadskommissionen näppeligen kunna tillstyrka flera ansökningar än vad som ha inkommit. Det är ju endast i undantagsfall som byggnadstillstånd avstyrkes. Ett påtagligt faktum är, att ansökningarna om byggnadstillstånd från landsbygd inte ha större procentuell omfattning i förhållande till det hela, men det ligger väl näppeligen i arbetsmarknadskommissionens eller dess organs uppgift att försöka få en ändring till stånd i det avseendet.

Men, säger man, i vissa fall bli ju ansökningarna avstyrkta. Ja, det gäller då i synnerhet ansökningar om uppförande av butikslokaler, som ha större omfattning och som kunna anses överflödiga, samt i undantagsfall s. k. lyxbyggnader.

Jag vill kort och gott säga, att jag hoppas att det i fortsättningen inte skall behöva finnas någon byggnadsreglering, allra minst av permanent natur. Så snart de förhållanden ha ändrats, som äro grundläggande för den nuvarande byggnadsregleringen, hoppas vi få ett friare tillstånd på byggnadsområdet och slippa någon reglering. Men i och med detta skulle ju också byggnadsregleringen upphöra att kunna vara ett instrument för befolkningsfördelningen. Jag kan inte heller finna, att det är någonting att vara särskilt angelägen om att en statlig institution skall utöva reglerande inflytande på befolkningsfördelningen — om så i viss mån kommer att ske genom den utredning om industriens lokalisering, som nu igångsatts, är det ju en helt annan fråga. Att den byggnadsregleringen, som nu är framtvängd av sådana förhållanden som materialbrist, brist på arbetskraft o. s. v., så snart som möjligt bör upphöra, äro vi väl i huvudsak eniga om.

Vi ha inom utskottet, som sagt, fått lov att förlita oss på den statistik, som arbetsmarknadskommissionen presterat, liksom vi också måste utgå ifrån att man inte kan bevilja flera tillstånd än som det göres ansökan om. Med dessa utgångspunkter ha vi inte funnit oss ha anledning förorda ett tillstyrkande av motionen, utan vi hemställa att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd, vilket jag, herr talman, härmed vill föreslå.

Herr Nilson i Spånstad: Herr talman! Vad utskottets talesman här sagt, ger mig anledning att påpeka ett par saker. Jag gör det därför att man kanske skulle kunna komma till rätta med vissa kvarstående missförhållanden, om dessa bli påtalande inför detta forum.

Det är naturligtvis riktigt som utskottets talesman säger, att man inte kan bevilja flera ansökningar än som komma in. Men å andra sidan är det många ansökningar från landsbygden som återkallas från länsarbetsnämnden, när vederbörande får klart för sig, vilka direktiv länsarbetsnämnden har att följa. Detta innebär inte något klander mot länsarbetsnämnderna, utan det är endast ett konstaterande av att de slutligt avgjorda ärendenas antal inte säger ut någonting om hela antalet planerade byggnadsarbeten på landsbygden, som man skulle önska få utförda.

När det gäller industribyggnader, har man, såsom jag nämnt, för landsbygdens vidkommande avslagit 20 procent flera ansökningar om byggnadstillstånd, som avse igångsättande av företag, än man gjort för städernas del. Detta finns på ett korrekt sätt redovisat i arbetsmarknadskommissionens utlåtande över

Motion angående fördelningen av byggnadstillstånd. (Forts.)
motionen, men det finns inte angivet i utskottsutlåtandet. Av någon anledning ha dessa siffror inte kommit med där.

Utskottets talesman talade här också om lyxbyggnader eller byggnader, som ha viss lyxkaraktär. Det har man även gjort i utskottsutlåtandet, och det har där skett på ett sådant sätt, att det verkar som om det vore fråga om ett referat av arbetsmarknadskommissionens utlåtande. Jag vill i anledning därav påpeka, att något sådant uttryck inte återfinnes i arbetsmarknadskommissionens utlåtande. Utskottet har vid sin tolkning av arbetsmarknadskommissionens uppfattning använt uttryck, som jag inte tror att arbetsmarknadskommissionen skulle önska att man använde.

Medan jag är inne på detta, skulle jag gärna vilja be utskottets talesman förmedla en vänlig hälsning till utskottets ordförande, som väl närmast är ansvarig för formuleringarna i vad utskottet har skrivit.

När utskottet refererar arbetsmarknadskommissionens utlåtande, säger man bl. a.: »Medan totala antalet byggnadstillstånd för riket i sin helhet stigit från 100 år 1944 till 125 år 1946, har det för städerna med över 100 000 invånare sjunkit från 100 till 93 men för den egentliga landsbygden stigit», etc. Nu är det inte fråga om totala antalet byggnadstillstånd, utan avsikten är att ange ett relativt tal. Utskottet har emellertid skrivit så, att referatet inte återger vad arbetsmarknadskommissionen avsett med sitt uttalande. Om man tolkar uttalanden så där fritt, kan det lätt hos ömsinta motionärer — för all del inte hos mig — framkalla den uppfattningen, att man inte behandlar ärendena med all den saklighet, som kunde förväntas av ett riksdagsutskott. Men vill utskottets talesman till ordföranden framföra den vänliga hälsningen, att man i fortsättningen kanske bör observera ordalagen litet noggrannare, skulle jag också på denna punkt kunna vara mera tillfredsställd än nu.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om en utredning angående järnvägsnämnder.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 11.

Föredrogs vart efter annat andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om åtgärder för vidgat nordiskt samarbete på utredningsväsendets och den offentliga förvaltningens område; och

nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å sjön Vänern.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen

från statsutskottet:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till avlöning åt landsantikvarier jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.;

från bankoutskottet:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

från första lagutskottet nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;

från andra lagutskottet nr 130, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

från riksdagens kansli:

nr 131, angående ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i rättigheter och förmåner, som tillkomma svenska medborgare;

nr 132, angående vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet; och

nr 133, angående adoptiv- och utomäktenskapliga barns kyrkobokföring.

Vidare anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 134, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Slutligen anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 125, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 126, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 127, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Herr riksdagsman *Karl Johan Bertil Andersson* i Alfredshem (f. 1894) lider av akut magsjukdom och är oförmögen att delta i riksdagsarbetet. Remitterad till sjukhusvård.

Stockholm den 23 april 1947.

O. D. Barr,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Andersson i Alfredshem ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med denna dag.

Härefter upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Undertecknad får härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden från och med den 29 april till och med den 14 maj för att på Kungl. Maj:ts uppdrag resa till Island.

Stockholm den 23 april 1947.

Birger Utbult.

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.17 em.

In fidem
Gunnar Britth.